

KUMLA KYRKA Foto Arne Axelsson

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1976

47:e årgången

JULBLAD

En viktig affär

Står Ni i begrepp att sälja eller köpa fastighet kontakta

SPARBANKERNAS FASTIGHETSBYRÅ

Köpmangatan 11-13, Kumla - Tel. 019/754 90

En annons i

KUMLA TELEFONKATALOG

säljer effektivt hela året

Ring 708 81 för upplysningar

VÄLJ *gardinerna*

hos

Hills

Torget
Tel. 704 46

Julklappstips från

KUMLA *Radio & TV*
Tel 705 91
Hagendalsv. 7, Kumla

LUXOR stereoanläggning
2 x 10 watt
Julpris 1.185:—

KUMLA KYRKA

Från bokbordet i kyrkan
säljes

KUMLA KYRKOR

en volym i serien Sveriges kyrkor
utkommer på nyåret 1977

Den mest utförliga skriften om kyrkorna i
Kumla församling från medeltiden till vår tid.

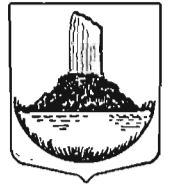
KUMLA KYRKA 1972

en rikt illustrerad beskrivning av den nya kyrkan

Vykort med motiv från kyrkan

Där finns också aktuell uppbyggelse litteratur, grammo-
fonskivor samt lösnummer av Vår kyrka m m

Bokbordet är tillgängligt hela den tid kyrkan
hålles öppen

Födelsedagsfesten

Julsaga av komminister Yngve Erksam

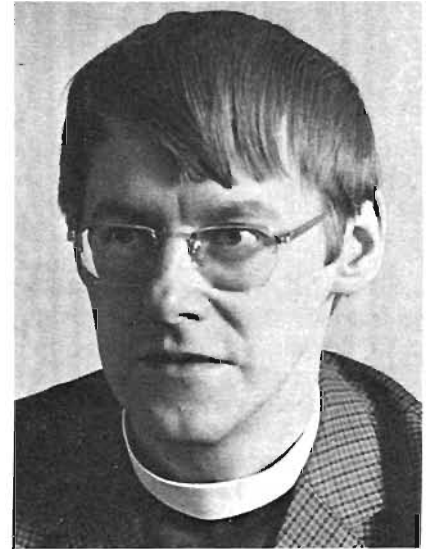
”Han kom till sitt eget, och hans egna togo icke emot honom.”

Joh. 1:11

Det var en gång en rik man som kom på idén att ordna med en riktigt storslagen fest, när hans fattiga släktingars ende son fyllde år. Förberedelserna tog flera veckor i anspråk. Hans anställda slaktade grisar och framställde skinkor och korv i långa banor. De bakade och gräddade, kokade och stekte. De städade och pyntade hela huset, tände ljus i alla fönster, monterade girlanger och annat överallt som gnistrade, glimmade och glittrade och skapade stämning. Till slut var hela huset så obeskrivligt fint och vittnade om stort överflöd. I affärerna fanns knappast någonting att köpa utöver det som fanns på den rike mannens bord. Stora travar med presenter hade också kommit från släktingar och vänner till festen. Ja, hela släktens alla barn gick otåligt och väntade på att födelsedagsfesten skulle börja.

Äntligen var dagen inne och den ena rika släktingen med familj efter den andra strömmade in i huset. De anställda hade fullt sjå med att släppa in alla och visa dem till rätta. När så gott som alla anlät och festen redan var i full gång, klingade dörrklockan än en gång och därutån stod ett par fattiga föräldrar med sin ende son. Den anställde portvakten blev alldeles förskräckt. Inte var de här människorna tillräckligt fint klädda och inte hade de några riktiga presenter med sig heller. Hela feststämningen kunde bli förstörd om hon släppte in dem. Så hon smet ut till dem och lyckades på något sätt övertyga dem om att huset redan var fullt av folk och att det säkert fanns andra lämpliga festplatser åt dem och deras barn. Sedan gick hon till den rike mannen och meddelade att alla hade kommit. Vem kunde föreställa sig annat än att allt var som det skulle vara? Dessutom fanns det så mycket att se på, så mycket att smaka på och så mycket att dela på att var och en hade mer än nog att göra. Den rike mannen trodde säkert också att födelsedagsbarnet var med bland de andra barnen. Där han gick mitt ibland dem kände han sig mycket nöjd med sig själv. Så storslagen och generös han kunde vara ibland!

Men på hemvägen efter festen var det nog en och annan som tyckte att det hade varit ett ovanligt ouppfost-

rat barn som fyllt år, eftersom han inte ens haft vett att tacka för allt fint, som ordnats bara för hans skull. Om någon hade upptäckt att födelsedagsbarnet inte var med, så hade han undvikit att göra något väsen av det. Festen hade ju varit så lyckad ändå och det hade varit synd att riva upp stämningen. Alla barn hade förresten fått så fina presenter och alla hade magarna fullproppade med godsaker. Vad kan man mer begära? Fast Nils Ferlin har förstås skrivit en liten elak dikt om det här: ”Bockar och pepparkakor. Bockar och pepparkakor. Nu fira vi åter Guds födelsedag. Bockar och pepparkakor.”

Men vad hade hänt om den fattiga familjen hade fått vara med? Säkert hade det varit pinsamt. Familjen hade påmint om alla andra fattiga i världen, som man vill glömma bort vid ett sådant här tillfälle. Kanske hade ingenting smakat lika gott längre och lite dumt hade det varit att traska iväg med sina fina presenter därifrån. För att inte tala om den stackaren som fått födelsedagsbarnets present. För inte kunde ett fattigt barn ha haft något fint att ge bort? Fina saker kan väl bara köpas för dyra pengar? Eller kan det vara sant, som en del påstår, att det finns en hel del fint, som inte kan köpas för pengar? Tänk om festen rent av hade blivit något mycket mer att komma ihåg framöver, om födelsedagsbarnet blivit insläppt och alla tillsammans hade upptäckt nya och anorlunda inslag att vara riktigt glada och tacksamma över. Visserligen hade det betytt en del obehag att göra om festen och att behöva ta hänsyn, men därmed inte sagt att allt skulle ha blivit sämre. Det är skönt med en fest som det finns anledning att fira, en viktig anledning: Ende Sonen! □

En gård i Kumla by II

I föregående nummer av Kumla Julblad utlovades en fortsättning på artikeln om Länsmansgården i Kumla, som då skulle innehålla något om hur gården sett ut tidigare, och om hur miljön har växlat under tidernas lopp.

Den tidigare artikeln handlade om de nuvarande husen från 1860-talet. Det var Axel Flyckts boställe som skildrades. Här skall göras ett försök att skildra bostället sådant det såg ut under hans företrädarens Conrad Adlers tid. Källor är de protokoll, som fördes vid syner på bostället vid olika tillfällen.

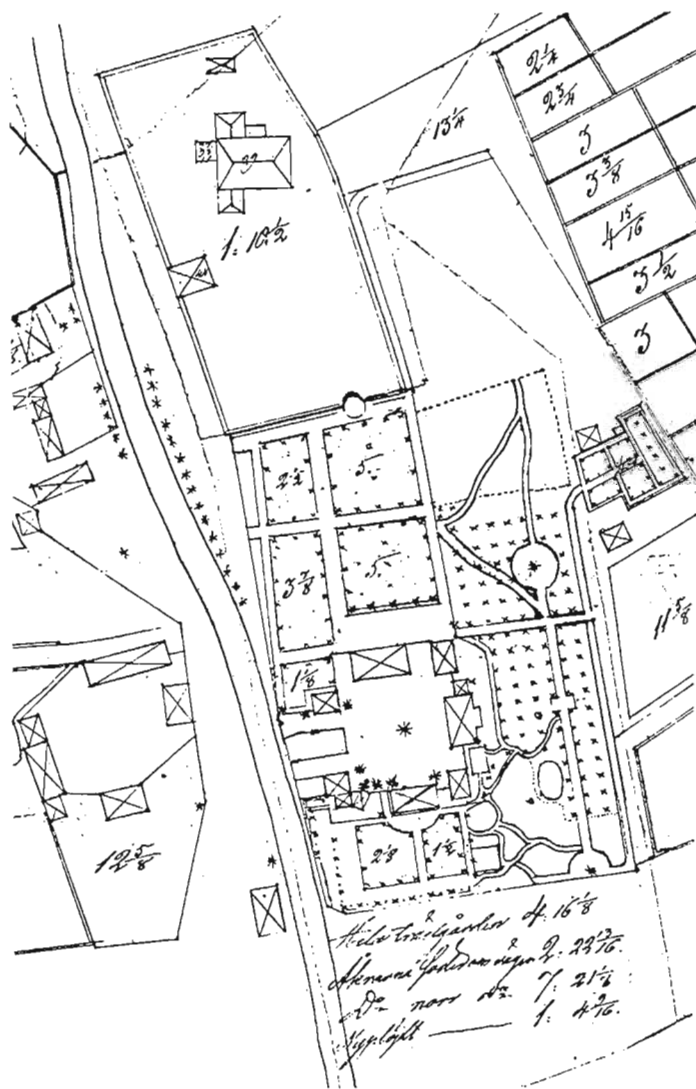
Conrad Adlers tog emot bostället år 1821 efter Pehr Löfqvists sterbhus. På bostället fanns då ett boningshus 23×13 alnar 13 varv högt av furutimmer, knutfodrat och rödfärgat under tak av näver och tegel. Byggnaden innehöll fyra rum förutom förstuga och kök. Följer vi beskrivningarna av detta hus framåt i tiden finner vi att de fyra rummen på bottenvåningen användes som sal, förmak och två kammare. Emellertid fann Adlers tydligen detta hus antingen för litet eller hade han andra skäl, ty han lät bygga på huset en hel övervåning. Även denna innehöll förstuga, sal, förmak och två rum. Eftersom detta var utöver vad som krävdes på bostället blev denna övervåning "överloppshus" som ägdes av Adlers personligen. En liknande tillbyggnad hade även skett på den intilliggande Prästgården där den äldre byggnaden från 1600-talet byggts på med en hel övervåning. Det var säkerligen inte den enda gången man ute i bygden tog efter vad man gjorde i Prästgården. Att man just här på Länsmansgården tydligen gärna tog efter Prästgården kommer senare att beskrivas.

Vidare fanns öster på gården dels en bodbyggnad $14 \times 12 \frac{3}{4}$ alnar 14 varv hög med tak av näver och torv, innehållande två bodar med loft ovanpå samt tillbyggd på södra sidan med en liten bod.

Hemlighuset var tillbyggt med ett höns hus och byggnaden tillhörde Adlers.

Norr om mangårdsbyggnaden fanns en källare med valv av sten. Den var överbyggd med en bod, som även tillhörde Adlers.

De övriga husen på bostället var redskapshus, får och svinhus, stall med plats för 6 hästar, fåhus med foderlada och plats för 12 kreatur, loge med 2 golv samt ett porthe, som stod söder om byn för eldfarans skull enligt gammal sed. Samtliga hus konstaterades vara i gott skick. Alla

Detalj av ägokarta

över Kumla prästgård 1700-talet (?). Den stora trädgården är redovisad i detalj. Senare kom den att utvidgas ytterligare norrut öster om kyrkogården samt nådde upp till mitt för kyrkans östra gavel. Kumla kyrkoarkiv.

dessa hus fanns upptagna i alla syneprotokoll som fördes under tiden 1821—1857.

Går vi till en annan handling nämligen beskrivningen till laga skiftet i Kumla by 1853—55 så får vi kompletterande beskrivningar på en del av dessa hus.

Mangårdsbyggnaden beskrivs här vara till hälften brädfodrad och i försvarligt skick.

Här finns även upptagen en dräng- och bagarstuga med utbyggd trappgång av timmer med tegeltak och delvis brädfodrad. Den hade måtten $15 \frac{1}{2} \times 13$ alnar och innehöll två rum på nedre och två rum på övre våningen samt var i försvarligt skick.

Ett brygghus med vidbyggt brädiskjul $9 \frac{1}{2} \times 8$ alnar under tak av näver-torv-tegel uppges vara i försvarligt skick.

Album, Skrivunderlägg, Gästböcker, Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, Julkort med Kumlamotiv

KUMLA BOKHANDEL

Telefon 700 56

KUMLAVANDRINGAR med teckn. av *Tore Lundborg*. Intressant och roande! (10:— inkl. moms)

BOKEN — bästa gåvan

Den i föregående protokoll omtalade välvda stenkällaren är här måttsatt nämligen till $6\frac{3}{4} \times 5 \times 3$ alnar. Den hade en timrad överbyggnad $10 \times 6\frac{1}{2}$ alnar 3 varv hög under tak av näver och torv och var i gott stånd.

De tvenne bodarna beskrivs här tillsammans med ett vagnshus under tak av näver och torv. Måtten var $18\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ alnar. Huset är lätt att identifiera, ty det finns ännu kvar, men är flyttat fram mot vägen 1862.

Vidare finns i denna beskrivning upptaget en vedbod, ytterligare ett stall och en smedja som ej återfinnes i boställets syneprotokoll. Skicket på samtliga uthus varierar från sämre till hjälpligt och försvarligt. Alltså över lag en försiktigare bedömning än den syneprotokollen redovisar. Det i sammanhanget något förbryllande är att kartan från laga skiftet vad byggnaderna beträffar stämmer bättre överens med beskrivningen i boställsprotokollen än med beskrivningen till själva laga skiftet.

När man ser en sådan här förteckning över husen på en enda av byns gårdar kan man anta att vi skulle ha uppfattat bebyggelsen i byn som ett myller av hus.

Utmed vägen låg boningshusen. Enkla timmerhus, sedan någon gång på slutet av 1700-talet torde de flesta av dem ha varit rödfärgade. Taken var täckta med torv eller spån. Tegel kunde förekomma från början av 1800-talet. Stugorna var längre tillbaka regelmässigt i en våning; till ett senare byggnadsskick hör de för bygden nu rätt vanliga tvåvånings parstugorna.

Bakom boningshusen låg bodar och undantagsstugor och längst bak på gårdstomterna låg övriga ekonomibyggnader som fähus, lador och dylikt. Ofta ett hus för vart ändamål. Det var ovanligt med sammanbyggda komplex. Där vi i vår tid har några få hus fanns längre tillbaka tiotals hus på samma gård.

Det kan ytterligare tilläggas att samtliga uthus mycket långt fram i tiden hade taktäckning av halm, vass eller spån.

Bakom gårdstomterna fanns fägator både öster och väster om bebyggelsen. De gick i nord-sydlig riktning och var liksom gårderna kringstängda med gårdsgårdar. I dessa fägator motades kreaturen till och från byn och hagarna eller skogsmarken där djuren hölls på bete. Dessa fägator kunde även nyttjas som markvägar vid körslor till gårdarnas skiften på de olika gårderna.

Viktig i byn var givetvis den stora landsväg som delade byn mitt itu. För våra ögon hade den tett sig skäli- gen dålig. Smal, gropig och sönderkörd med djupa hjulspår. Dammig på sommaren och blöt och sörjig höst och vår. Det låg bönderna att svara för vägunderhållet.

Var gård hade sig tilldelad ett vägstycke som man hade att grusa och snöploga. Det var länsmannen som vid särskilda syneförrättningar konstaterade bristerna och bestämde vilka åtgärder som skulle utföras och när det skulle ske. Eftersom det var en pålaga så gjordes ju ingenting för mycket av bönderna. Man snålade på både grus och arbete så mycket man vågade. Någoting annat än denna grusning och snöplogning kunde man inte tänka sig. Skrapning av vägar är senare tiders påfund. Belysning och asfaltering av vägar är ännu senare förbättringar som inte var aktuella före bilismens genombrott.

Conrad Adlers 1791—1860. Regementskommissarie, senare kronlänsman i Kumla 1821—1860. Det var hans boställe som texten i artikeln beskriver.

Som en kuriositet kan nämnas att den enda ytterbelysning som ännu på 1920-talet fanns i Kumla by var den fotogenlampa, som stod på en stenpelare på gården framför Länsmansgården. Vid särskilt högtidliga tillfällen som exempelvis då kung Oscar I och drottning Josefina övernattade i Kumla i oktober 1849, kungen hos prostén Ud-dén och drottningen på gästgivaregården i Blacksta, då hade man riklig belysning utomhus i byn. I Kumla där gårdarna låg tätt gjorde upplysningen stor verkan medan den inte gjorde sig lika bra i Blacksta där gårdarna låg glesare och mera oregelbundet.

Miljön i Kumla by var nu inte bara husen och vägen. Träden och den övriga vegetationen spelade tidigt en mycket stor roll. Utmed vägen växte då som nu lövträd. Vanligast var säkerligen lönn, ask, oxel och rönn. Dessa träslag har urgammal hävd på gårdstomter i mellansve- rige. Planteringar var, om de förekom, längre tillbaka sä- kerligen synnerligen enkla. Några trädgårdar med blom- mor och gräsmattor som i vår tid fanns då säkerligen inte.

Den första trädgårdsanläggningen i Kumla torde ha varit Prostgårdens. Dess tidigare historia är ännu inte utredd. Men klart är att den tillkommit åtminstone på 1700-talet. Den har i sin tur säkerligen inspirerats av andra anläggningar på präst- och herrgårdar.

På en karta från 1700-talet i Kumla kyrkoarkiv är en omfattande trädgårdsanläggning inritad. Den sträckte sig senare från den södra ägo- gränsen fram till södra kyrko- gårdsmuren och vidare öster om kyrkogården ända fram till mitt för kyrkan. Att denna stora anläggning inspire- rat till efterföljd i byn är klart.

På Länsmansgården finns ännu spår av äldre park- och trädgårdsanläggningar. Märklig är en samling på om- kring tio nu mycket stora almar vilka är planterade i

BENNYS FOTO

Benny Skeppner

Hagedalsvägen 7 KUMLA

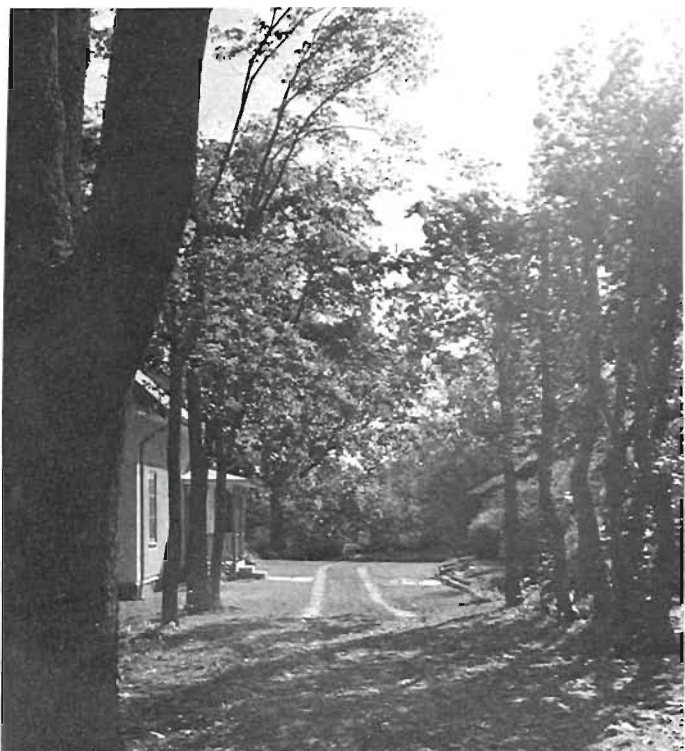
Tel. 708 44

Moderna ramar och album

Vi rekommendera vår populära PORTRÄTTSERIE

BRUDPAR-
PORTRÄTT-
GRUPP-
SERIE-
FÖDELSEDAGS-
BARN- KÖRKORT- OCH PASSFOTO

FOTO

Från Länsmansgårdens trädgård 1976

Ett bestånd av lönn som är uppdraget ur självsådd har glesats ut till en liten allé. Träden har hamlats för att få större kronor och bli mer proportionerliga. I fonden skymtar den stora boken.
Foto: författaren.

ring. Troligtvis har de ursprungligen varit någon form av lövsal. Där finns rester av en rundjärnskonstruktion mellan träden som antingen varit stomme till någon form av tygspänt sol- eller regnskydd eller tjänat som fäste för några klängväxter, som tjänat ett liknande syfte.

I prästgårdsparken finns ett omfattande allésystem som just nu är under restaurering och som kommer att ingå i den nya kyrkogårdsutvidgningen och där bevaras.

På Länsmansgården finns rester av en liknande fast betydligt enklare plantering då man hade en liten allé österut från det mindre bostadshuset. För övrigt den enda platsen på tomten där man kunde plantera en allé även om den måste bli kort.

På Länsmansgårdens gamla tomt finns även andra spår av äldre trädgårdskultur. Märkliga träd samlades på samma sätt som andra kuriösa ting. En i sin storlek högst ovanlig avenbok står vid den södra infarten och strax intill står ett på våra breddgrader så pass sällsynt träd som en stor bok, ytterligare en i samma storleksordning står i norra gränsen av kyrkvärden Arvid Ericssons tidigare gårdstomt. Ekar är inte direkt vanliga, men det finns några vackra exemplar i prästgårdsparken och en ståtlig ek står på gården på Sven Johanssons, senare Zuaws, fastighet. Öster om Länsmansgården står nu en i sin storlek särskilt ovanlig hägg nere vid åkerkanten.

Vad fruktträd beträffar så fanns en tid då man planterade sådana i stor utsträckning. Prostgårdens fruktträdgård var på sin tid verkligen imponerande enligt kartornas vittnesbörd.

Ett i sammanhanget intressant dokument är beskrivningen till laga skiftet, som även redovisar vad som fanns planterat vid olika gårdar. Efter som sådana nyttigheter som fruktträd och bärbuskar då ansågs ha värde så är de där redovisade. Beskrivningen förtäljer exempelvis om Länsmansgården att norr om mangårdsbyggnaden fanns en av Conrad Adlers anlagd och utökad trädgård, fem aplar och en mängd körsbärsträd, bärbuskar och lövträd. Däremot fanns ingen humleodling — enligt uppgift på annat håll på grund av att där saknades tjänlig jordmån. Märkligt är att hos Lars Larsson, vars gård låg näst söderut, fanns humlegård. Denne torde för övrigt ha haft en av de mer värdefulla trädgårdarna i byn då där fanns 31 fruktträd, flera körsbärs- och plommonträd, lövträd och bärbuskar.

De lövträd man på detta sätt särskilt antecknade måste vara sådana som man satte särskilt värde på förmodligen därför att de antagligen var planterade eller av anseelig storlek vilket hade sin betydelse i den eljest skogfattiga byn. På Erik Jonssons och Jonas Jonssons gårdar fanns humlegård respektive större humlegård. Någon i byn fick antecknat att han hade krusbärsbuskar, en annan ett päronträd. Någon anteckning om vad som skulle kunna vara prydnadsträdgård finns däremot inte utöver vad som ovan sagts om lövträd.

Vandrar man vidare i Länsmansgårdens förvildade trädgård finner man där rikliga snöbärssnår, strödda exemplar av spirea, mycket gamla rossorter, fläder, benved, hagtorn samt syrener förutom mängder av förvildade körsbärs- och plommonträd. Av den gamla fruktträdgården finns ännu några träd kvar och stubbar av tidigare avverkade fruktträd. De gamla raderna av krusbär och vinbär låter sig ännu anas även om de under lång tid varit illa under den slyskärm av lönn och ask som rått förkväva all övrig växtlighet.

Av örterna finns åtskilligt som tyder på förvildning från gamla trädgårdar. Öster om huset finns ett stort bestånd av scilla som på våren bildar en tät himmelsblå matta. Liljekonvaljen trivs gott i halvsuggan under träden. Försommarens grandiosaste växt är dock krolliljan som sträcker sina ståtliga spiror med de roströda blomorna upp över all annan markvegetation. En ovanlig, dubbel skär akleja hör även till de försommarens skönheter, som man längtar att återse. Den fyrkantiga Johannesörten finns liksom daldockor, blåsippor, gullvivor och den blomma byborna kallar "Mamsell".

Det är väldigt intressant med denna växlande flora. Det är även problem med den, ty man får vara synnerligen försiktig med ingrepp i vegetationen. Tänker man sig ej för eller går man fram för hårt kan man lätt få ett resultat som blir helt annorlunda än vad man från början hade tänkt sig. Det kan gälla en så enkel sak som att man genom att ta bort ett mindre träd eller buske ändrar ljusförhållandena på marken under och därmed kan ve-

forts på sid 7

DEN BÄSTA JULKLAPPEN — ett armbandsur från stjärnurmakaren

Presentartiklar i guld och silver
Väggur, köksur i stor sortering

Reparationer utföres omsorgsfullt
med garanti

BRINKS UR & GULD

Innehavare B. Augustsson

Telefon 702 62

säljer kvalitet — känner ansvar — lämnar garanti

Hagaro och Skogshyddan

— ett kapitel om frivilligt
sambällsarbete

En stor del av de arbetsuppgifter som i dag vilar på samhällets institutioner har ursprungligen fullgjorts av frivilliga krafter och på enskilt initiativ. Det kan ha gällt brandkårer, bibliotek, idrottsplatser, fritidsgårdar och — inte minst — sociala institutioner. Kumla julblad vill här berätta om en sådan institution — Kumla barnhem — som under några årtionden kom att ha en stor betydelse för ett stort antal barn.

Initiativtagare, föreståndare och eldsjäl under alla år var fröken Elin Andersson, eller Tant Elin, som hon allmänt kallades.

Först några ord om Tant Elin. Hon var född 1872 på den gård i Södra Mos, som än i dag finns kvar strax öster om SRA:s fabrik. Hon var en av många syskon i lantbrukaren Anders Anderssons familj. I unga år praktiserade hon barnvård genom tjänst i familjer och bestämde sig då för sitt livskall. Omkring 1910 avstyckades ett markområde från föräldragården och fick namnet Hagaro. Här byggdes det hus, som sedan kom att inrymma barnhemmet. Det ägdes av Elin Maria Andersson och

Hagaro såsom det såg ut då det ännu var barnhem. Att man här hade plats för 15—20 barn och personal dessutom verkar kanske otroligt, men huset är rymligare än vad det ser ut. I dag är glasverandan borta och den öppna verandan inbyggd.

hennes tre år äldre syster Sofia Andersson. Då fanns inte den nuvarande Europavägen, utan landsvägen var den nuvarande Gamla vägen.

När Elin Andersson var 40 år — våren 1912 — invigdes det nya barnhemmet. I en Örebro-tidning lästes följande notis: "Hagaro barnhem, Kumla, har nyligen invigts för sitt ändamål. Barnhemmet som är beläget i södra kanten av byn Södra Mos, är vackert beläget bredvid barrskog. Meningen är att bereda vård åt fattiga barn, som äro för svaga att ackordera in i familjer. Att börja med kommer hemmet att mottaga 6 barn från Stockholms fattigvårdsbyrå, men sedan också barn från andra håll. Hemmet äges av systrarna Sofia och Elin Andersson, vilken senare tillsammans med sjuksköterskan Maggi Bjurbäck förestår detsamma. Medintresserad i företaget är också fröken Mesterton, Säbylund. Inspektör och läkare är dr Eman. Larsson, Örebro."

Barnhemmet blev Tant Elins livsuppgift. Till hennes sextioårsdag 1932 skrev en tidning: "Den ganeliga verksamheten har nu så utvecklats, att fröken Bjurbäck för ett flertal år sedan upprättade ett eget barnhem, Skogshyddan, i omedelbar närhet av det gamla. Det är en högst betydelsefull och välsignelserik gärning fröken A här fått utföra, och många äro de, nu uppväxta och utgångna i livet, som med glädje och tacksamhet minnas den tid, då de stod under fröken Anderssons moderliga beskydd och omvårdnad samt fostran till gudsfruktan och goda seder."

Den i notisen omnämnda fröken Bjurbäck — eller syster Bjurbäck, som hon ofta kallades — bör också ägnas några ord i sammanhanget. Hon var enligt uppgift läkardotter, född i Ramsberg 1879, men utbildad och anställd på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg innan hon hösten 1912 flyttade till Kumla, då från Ulricehamn.

Hon bodde på Hagaro till 1923 då hon lät uppföra Skogshyddan på en avstyckad tomt omedelbart nordost om Hagaro. Det berättas att det var en gammal präst-

Skogshyddan — den gamla prästgårdsbyggnaden som blev barnhem. Även den är idag omändrad och ger nu ett annat intryck. Här drev "Syster Bjurbäck" sin verksamhet. Inte enbart barnhem utan även läkekonst för småskador och krämpor.

JULKLAPPEN ska' vara från

Vi har massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivenhet hör hemma på allas önskelista!

Mobergs
HERR & JUNIOR

Hagendalsvägen 9 - Tel. 706 27

Tant Elin när hon 1942 fyllde 70 år, omgiven av blommor från vänner och inte minst från "sina barn". En trygg modersgestalt för många människor som växte upp och fick en lycklig barndom på Hagaro barnhem.

gårdsbyggnad som flyttades till Kumla och som alltså blev ett slags annex till Hagaro barnhem. Syster Bjurbäck ägnade sig inte enbart åt barnen utan hade också ett slags "praktik" med såromläggningar, öronspolningar och liknande. Fick man "skräp i ögat", och inte själv kunde ta bort det, gick man till syster Bjurbäck. I tidningsnotisen kallades hon Maggi Bjurbäck, men hennes riktiga namn var Margareta.

När Hagaro barnhem började sin verksamhet var man inte bortskämd med bekvämlighet. Det elektriska ljuset kom inte förrän med Leabolaget efter 1919. Man hade vedspis i köket och kakelugnar i de olika rummen. Vattnet fanns i en brunn på gården och höjden av modernitet var en handpump i köket. I tvättstugan på gården fanns inte heller någon tvättmaskin utan allt fick tvättas för hand sedan man vindat upp vattnet ur gårdsbrunnen och då man hade trägolv utan avlopp fick man bära ut allt tvättvattnet.

På Hagaro bodde mellan 15 och 20 barn — på somrarna flera. Det fanns de som överlämnades till barnhemmet redan några dagar efter födseln, andra var några år gamla när de kom dit. Många av dem visste inte av något annat hem. När skolåldern var inne fick de små traska iväg till Hörsta skola. Först 1928 blev Hagaskolan färdig och skolvägen blev något kortare. De flesta av barnen stannade till dess de efter slutad skolgång fått arbete och kunde ta hand om sig själva.

Till att börja med betalades 10 kronor per månad för barnen; en summa som så småningom höjdes något, men fröken Andersson hade knappast någon möjlighet att helt finansiera verksamheten genom dessa avgifter. Något statsbidrag utgick inte och tillskottet från enskild välgörenhet var inte stort.

För att få en bild av livet på barnhemmet har vi bett fru Marianne Carlsson att berätta om sin barndom och uppväxt där. Hon kom dit endast några dagar gammal

och stannade på Hagaro till dess hon gifte sig och bor nu på en angränsande fastighet.

Det fanns alltid lekkamrater berättar hon. Vi hade roligt tillsammans. Det var alltid rent och snyggt. Vi fick lära oss ordning och reda. De äldre fick vänja sig vid att ta hand om de yngre. Vi fick hjälpa till i hushållet, var och en efter sin förmåga. Inte bara flickorna utan alla. Och sysslorna delades upp rättvist. Vi hjälpte till med vad vi kunde. På höstarna gick vi ända bort till skogen bortom Hörstabacken och plockade lingon för att ha till lingonsylt över vintern. Ibland plockade vi så mycket lingon att vi kunde sälja en del av "skörden". Men det var inte bara arbete och plikter. Vi hade roliga spel att spela med varandra. Och i den fina barrskogen omkring fanns många tillfällen till spännande lekar.

Tant Elin och Tant Sofia var snälla mot oss. Vi fick hjälp med läxorna när det behövdes. Ofta hjälpte de äldre barnen de yngre med hemläxorna, men när det inte räckte fick vi hjälp av tanterna. Den som var musikalisk fick gå och lära sig spela för Frida Samzelius, och vi sjöng ofta tillsammans. Och på söndagarna gick vi för-

En bild från Hagaro barnhem omkring 1918. Av de sexton barnen på bilden är den minsta Marianne Carlsson, som har givit stoff till en del av denna artikel. Kvinnan på bilden heter Nanny Roos och hon blev sedermera sjuksköterska i Hällefors.

Sveas BAGERI och KONDITORI

Stationsgatan 2
Tel. 701 11

Rekommenderar sina tillverkningar av

Tårter, kaffebröd m. m. Specialité: **Skorpor**

Erkänt gott kaffe. Alltid färskt bröd

stås till söndagsskolan och när vi nått den åldern till juniorerna. Tant Elin var själv söndagsskollärare under många år.

Fabrikör Gartz, som hade en gård i närheten av barnhemmet, ordnade utflykter åt oss i lövade skrindor någon gång varje sommar. Det var han som byggde Gartzvägen.

Roligast var våra jular. Dem kan jag aldrig glömma. Dagen före julafton kom tant Frida (Samzelius) med pepparkakor. På förmiddagen på julafton var det dopp i grytan. Så samlades vi och sjöng julpsalmer. Då fanns det alltid någon som kunde spela piano till. Så småningom blev det middag. En riktig julmiddag. Så hjälptes alla åt att diska. Gissa om det gick fort, för det blev inga julklappar förrän allt var färdigt och städat och snyggt. Johanneskyrkans hjälptrupp kom med julklappar. Vi fick naturligtvis inga märkvärdiga och dyrbara gåvor så som barnen får nu, men vi var lyckliga över vad vi fick. Efteråt blev det kaffe och hemgjord tårta. Och vi fick inte vara uppe för länge på julkvällen. Ty på morgonen skulle vi till julottan i Johanneskyrkan. Var det snö fick vi åka släde med Lars Andersson i Södra Mos, Tant Elins bror, som hade föräldragården kvar. På juldagen skulle man sedan hålla sig i stillhet och då hade vi tid att ägna oss åt julklapparna och läsa jultidningar.

Tant Sofia var duktig att sy. Hon sydde inte bara åt oss på barnhemmet, utan även åt andra. Kanske gick en del av den inkomsten till barnhemmet. Tant Sofia dog 1941. Tant Elin levde till 1948. Dessförinnan hade hon så småningom slutat med verksamheten. Den sista som hon tog sig an var en pojke — år 1933 — som till slut var ensam kvar. Marianne Carlsson vårdade tillsammans med Erik och Stina Brodéhn, Tant Elin de sista åren innan hon dog. Då hade Marianne gift sig och Tant Elin hade ordnat bröllop för henne. Hon och hennes man erhöll en

Syster Bjurbäck — kallades Maggi men hette Ingeborg Margareta — var som sjuksköterska engagerad i Hagaro från starten 1912 och hade från 1923 verksamhet i Skogshyddan, både barnhem och sjukvård. Hon avled 1955 nära 76 år gammal.

tomt som avstyckades från Hagaro, där de byggde det hus de ännu bor i.

Tant Elin och Tant Sofia vilar på Kumla kyrkogård. Deras skyddslingar håller graven med blommor och vårdar minnet av en kärleksgärning av ofattbara mått.

Syster Bjurbäck slutade också med sin verksamhet och avled 1955. Både Hagaro och Skogshyddan är nu privata bostäder men står kvar som minnen över uppoffrande ideella insatser för barnen. □

forts från sid 4

getationen ändras helt radikalt. De stora lövträden är även de källa till mycket arbete och bekymmer

När man talar om vården av kulturmiljön så är det inte bara fråga om någon eller några byggnader eller träd. Till miljön hör även omgivningen. Hur vitt man skall fatta begreppet omgivningen beror på objektets karaktär. I detta fall bör man nog tänka sig att det bör omfatta hela området med den äldre bebyggelsen i Kumla by.

Det är den vi nu har ansvar för. Vi måste tänka oss för så att vi inte genom felaktiga åtgärder spolierar det vi är satta att vårda. Detta gäller inte bara i utlåtanden i inventeringar och nya planförslag. Det gäller även små enkla åtgärder, som kan tyckas vara detaljer. Här måste vi handla med ansvar och all den kunskap som kan stå oss till buds. Vi måste även skärpa våra sinnen för att tillvarata alla de fina nyanserna, som ingår i det hela som vi vill låta leva vidare och bli till glädje även för kommande generationer.

KALLOR

Kronofogdens i Västernärke arkiv ULA:

Besiktningssprotokoll från Kumla länsmansboställe.

Lantmäterikontoret, Örebro:

Laga skifte i Kumla by 1853—1855 (Kumla sn 202 akt med karta)

Kumla kyrkoarkiv: Karta över kyrkoherdebostället u, å.

Kumla Sparbank 1848—1948, Kumla 1948. □

Fröken
ELIN MARIA ANDERSSON
född 22 mars 1872

har i dag efter ett tilligt livs lidande gått hem till Gud. Sörjd och saknad av oss, släkt och många vänner samt Kumla Friförening.

Kumla den 29 juni 1948.
Barnen på Hagaro.

*Stod Herre dina ångar ut,
att själen må vid livets slut
nu dem till himlen fören.
Gud ditt minn trösta kropp i ro
sitt vilja i allt lyfta för,
hills där ditt röst skall höra.
Du nått jag, skädd i helig skrud,
med minna ögon skåda Gud,
och av hans nåd och barmhärtighet
mig trösta i allt ensamt.
O Jesu Krist, och bänd för mig,
I nu och då jag tillhör dig.*

Inlämnades att övervara begravningsakten i Kumla kyrka söndagen
den 4 juli kl. 1 em. Samling vid gravkapellet kl. 12.45 om.
Efter gravläggningen minussamkväm i Johanneskyrkan.

Tant Elin — fröken Elin Andersson, gick bort 1948 i en ålder av 76 år. Även om hon hade släktingar i livet var barnen på Hagaro de närmast sörjande, vilket kom till uttryck i dödsannonsen och inbjudan till begravningsakten. De sörjde henne som en mor.

Specialaffär i

GULD
SILVER
TENN

AB Englunds
Guldsmedsaffär
Hagendalsväg. 8 Kumla Tel. 703 01

Barn- och ungdomsminnen från Hallsberg på 1880- och 1890-talen

Till Hallsberg inflyttade mina föräldrar, Edvard Thermaenius och hans maka Jenny, f. Stenberg, från Thors-hälla den 2:dra oktober 1868, tillsammans med min farfar, Johan Thermaenius och hans maka Sofia, f. Åkerberg.

Far grundade då firman Joh. Thermaenius och Son, för tillverkning av tröskverk m m. Början var ringa och arbetarna få. Några av dem hade följt med från Thorshälla vid flyttningen därifrån.

Verkstaden, som hade uppförts under våren och sommaren 1868, var belägen ca 5 min. väg från järnvägsstationen och låg alldeles intill huvudspåret på bangården. Detta underlättade i hög grad lastningen av tröskverken på järnvägsvagnarna. Två s k lastbryggor voro utbyggda från verkstadsområdet, så att de voro i jämnhöjd med vagnarna. Det var glest mellan tågen då, så lastningen kunde försiggå i lugn och ro.

Drivkraften i verkstaden var ånga, och pannan eldades mest med avfall från snickeriverkstaden, samt med sågspån och bark ty, sedan ett såghus tillbyggt i slutet av 1870-talet, inköptes stora partier obarkat timmer för tröskverkstillverkningen, och sågades i lämpliga dimensioner samt hyvlades sedan i olika maskiner. Redan 1877 infördes ångvärmeledning i verkstaden. Belysningen bestod av fotogenlampor, som hängde här och där i taket och på väggarna. Varje arbetare hade vid sin bänk en liten gaslampa av plåt med pip, där en ynkligt liten låga

brann. På en kedja hängde en liten mässingshatt, som man släckte lågan med. Sådan belysning hade vi även i hemmet.

Först 1898 infördes elektriskt ljus och eldrift i verkstaden, sedan nytt maskin- och kontorshus tillbyggt året förut. En ny 40 hkr ångmaskin installerades för drift av två el. motorer, som förmedlade kraften. — Till användning i smedjan uppköptes i parti, gamla utslitna skor. De brändes på s k sätshård och spred en obehaglig lukt omkring sig. Jag tror de användes i stället för kol till vissa ändamål.

Boningshuset låg vid stora landsvägen, som då utgjorde gränsen mellan två socknar, Kumla och Hallsberg. Vi hörde till Kumla, men gränsen gick ner alldeles bredvid trädgården åt väster till. När verkstaden flera år senare tillbyggdes åt det hållet, kom sockengränsen att gå mitt igenom nya smedjan. — Boningshuset var från början inrett för två familjer, 2 rum och kök för varje. En trappa upp var det 6 mindre gavel- och frontespisrum numrerade på dörrarna med svartmålad siffror. Där var, som det ofta kallade "lilla hotellet". Vid 1860-talets slut var det nämligen inga genomgående nattåg på linjen Stockholm—Göteborg, utan överliggning måste ske i Hallsberg. Järnvägshotellet räckte ej alltid till, utan privata hem måste anlitas. I slutet av 1870-talet upphörde denna hotellrörelse, då gästrummen behövdes för familjens eget bruk. Men rummen fick alltså behålla sina

Lokstallarna vid sekelskiftet

NÄR NI SKALL RESA — GÖR DET BEKVÄMT MED

F. N. WEIDERMANS BUSS AB

Tel. 780 25

Vi ordnar alla resor i moderna bussar

Skolungdom från Örebro är "karolinare" och teknister på fest hos grosshandlare Per Bergöö i hans historiska villa med målningar av Carl Larsson, gift med Karin, syster till Per Bergöö.

Översta raden f. v: Hedvig Andersson, kapten Sven Florén, dam okänd, kapten och konstnär Erik Gerell, överste Magnus Hedenlund vid Värmlands regemente, linjeingenjör Osvald Alsterberg, frökan Agnes Fosselius från Kumla, assessor Helge Heurgren, grosshandlare Per Bergöö, Rut Nilsson gift med tandläkare Broberg, Örebro. Andra raden: Dam okänd, Carl-Oskar Gillberg, läderfabrikant i Örebro, gymnastikdirektör Ingrid Florén, gift med ingenjör Broms i Örebro, Elsa Vilén, dotter till länsman Vilén i Kumla, Einar Fosselius, officer, varit anställd i Persiens gendarmeri, teknist okänd, Belle Alsterberg, gift med grosshandlare Simon Olsson i Hallsberg, kanslichef Yngve Stenström, som avlade juridisk doktorsexamen vid 70 års ålder, Dagmar Quisgaard gift med Ingemar van der Molen och syster till den framstående överdirektören med samma namn, teknist okänd, uniformsklädd karolinare Stenström, journalist, bland annat i Vecko-Journalen, Britt Roth, bosatt i Fjugesta. Nedersta raden: Torsten Adlers, skogschef vid Örebro Pappersbruk, framstående skytt, värdinnan Greta Bergöö gift med överstelöjtnant Gunnar Fries vid Norra Skåningarna, teknist okänd.

(Detta fotografi, liksom de på sidorna 10, 11, 12, 13 och 15 har välvilligt ställts till förfogande av kapten Sven Florén, Kumla)

namn: Ettan, tvåan, trean osv. — Då Amerikaemigrationen i början av 1880-talet var som livligast gick varje onsdag ett s k Amerikatåg till Göteborg. På tisdagskvällarna kom då med tåg till Hallsberg stora skaror av emigranter, som skulle övernatta, för att nästa dag resa vidare till Göteborg. Det var, vill jag minnas, till stor del finnar, och jag kan ännu se dem för min syn, när de kommo släpande på sina stora knyten. Hela familjer med små barn. Alla sågo troftiga och trötta ut. Det var enskilda familjer, vilka hade "rum för resande" som togo emot dem. Att stå på lastbryggan och vinka åt Amerikatåget var ett av veckans stora nöjen. Där på bryggan

vistades vi förresten ofta för att se på "Loken", i synnerhet. De hade både nummer och namn på den tiden, t ex "Västergötland", "Merkurius" m m, och det blev en tävlan om vem, som fortast kunde räkna upp dem i nummerföljd.

Det var mycket annat, som beredde oss nöje som barn. På somrarna kom där en "konstmakare" ibland, klädd i trikå. Han bredde ut en trasmatta på gården och gjorde de mest halsbrytande, gymnastiska konster. En gång kom en "svärdsbrukare" och lät, som det syntes, en stor kniv slinka ned i halsen. Positivspelare voro ganska vanliga. Somliga hade små söta markattor med sig, andra

Alltid till Eder tjänst

Rössbergs SNABBKÖP

Å B Y T O R P

Tel. 019/730 72

Platsen för förmånliga inköp
såväl till julen som året runt

Skolelever utanför fröken Eklunds skola i handlare Lybergs fastighet

hade papegojor, som med näbben tog upp ett "lyckobrev" ur en låda. En enda gång kom en positivspelare, som hade en stor, brun björn, vilken dansade efter musiken, men han hade, som väl var, nosring med kedja.

Så man på våren spår i landsvägsdammet av skolorer med runda broddar i, då visste man, att "Tyskarna" var i närheten. Det var sex stycken uniformsklädda män med skinande mässingsinstrument i olika storlekar, på vilka spelades braskande militärmarscher. Då följde barnskaran dem från gård till gård, så långt man vågade sig hemifrån. Säckpipeblåsare höll också konsert på gårdarna ibland. Ett ungt par, som hade en liten dotter med sig, kom några gånger och spelade utanför husen, han fiol och hon harpa. Dessa brukade Far bjuda att komma in och dricka kaffe. Som ersättning fingo vi höra mera av deras verkligen fina musik.

En gång kom från Askersund en liten spenslig, oansenlig man, som mot inträde förevisade sitt jättebarn, en pojke på 5 år, som hette Gerhard. Han var så lång och tjock, så han knappast kunde komma igenom ett 3:dje klassens kupéfönster i den tidens små vagnar. En annan gång förevisades ett litet dvärgpar, vilka däremot voro så små fastän fullväxta, att de stodo på ett bord, för att vi riktigt skulle kunna se dem. Vid ett tillfälle var det en kvinna som förevisades i folkskolans sal. Hon var född utan armar och satt uppe på katedern med korslagda ben och bara fötter. Hon visade, hur hon kunde gripa om en blyertspenna med tårna och på så vis skriva fullt läsligt. Vi gömde länge det hon skrivit.

En oförglömlig upplevelse var den första skioptikonförevisningen. Den ägde rum i Baptistkapellet, då jag var omkring 8 år. En missionär, som varit i Sydafrika, visade bilder därifrån. Det, som mest gjorde intryck på mig var, hur stor skillnad det syntes på de människor, som voro hedningar och på dem, som blivit kristna. Skioptikonet fick sin kraft från en slags gasbehållare, som var placerad strax bakom apparaten. Den sades vara mycket elfdarlig.

Men, vi inte bara såg och hörde, vi lekte också på vår och sommarkvällarna. Två arbetarebostäder voro uppför-

da bredvid vårt hem, och där fanns många lekkamrater. Ett bollspel, som vi kallade "slå släta", var mycket omtyckt, och så slogs "trissa", "peta puta", "bollstå", "kurra gömma" m fl lekar. Omkring 1882 var krocketspel på modet, och det spelades flitigt hemma på gården om kvällarna, sedan arbetet var slut på verkstaden. Det var flera unga pojkar, som hade arbete där, vilka voro jämnåriga med mina tre bröder. Då för tiden var skolplikten i folkskolan slut redan vid 12 års ålder. Sedan kom, i synnerhet arbetarnas söner för att få arbete på verkstaden. I allmänhet var vedboden den plats, där de först placerades, med en timpenning av 8 öre.

Flera hushåll skulle hållas med ved till spisar och kakelugnar, och en stor bakugn drog också mycket ved. I allmänhet bakades allt spisbröd hemma, ävensom paltbröd, vilket sedan torkades på stänger i kökstaket. Mjukt bröd bakades sällan mer än en gång i månaden, och förvarades i stora träkistor i en källare under huset. — Till vedpojknarnas arbete hörde även att bära in allt vatten som behövdes i hushållet. En pump fanns på gården, och innanför köksdörren en stor vattentunna med skopa. Där bredvid en diskbänk med plåtbeklädd fördjupning för diskbaljorna, och ett fällbart lock, så att den även kunde användas som bord. Disken stälptes på en träbricka med flera rader borrade hål, så att vattnet kunde rinna ned i en zinkplåtsbricka, som stod inunder. Diskvattnet slogs i hinkar, i vilket sedan nedrördes grovt rågmjöl till grismat, som jämte annat köksavfall, användes att uppföda en gris med till julen. Ett stycke bortom verkstaden var ett långt svinhus, där även de närboende arbetarna hade plats för var sin gris.

I vårt kök fanns också i ett hörn en trätunna med uppfällbart lock, som kunde skruvas till. Inuti var trumman vadderad, även på locket, men i botten var en rund plåtlåda med lock. En utmärkt kokapparat. När något långkok skulle ske kom maskinisten springande från verkstaden med en glödande järnklump i en tång och placerade den i plåtlådan. Sedan sattes en stor kittel ned och locket skruvades fast. Av trumman blev då en omtyckt sittplats.

Bredvid köket var barnkammaren. Där fanns nästan alltid en vävstol uppställd. Någon av tjänarinnorna, som var vävkunnig, hade då lätt att använda varje ledig stund att väva en bit, på de i allmänhet långa vävarna. Nästan allt vävdes hemma: trasmattor, gardiner, möbeltyger, drällduktyg, handdukar, lakan, herrkostym- och klädningstyger i ylle och bomull. Av kostymtyget syddes kläder åt Far och bröderna. — På 1880-talet var det på modet, åtminstone i Örebrotrakten, att bli s k Jaegerian. Idén kom från en doktor Jaeger i Tyskland och bestod i, att man skulle vara klädd i ylle från topp till tå, och t o m ligga i yllefiltar. Herrarnas rockar skulle räcka till knäna och vara dubbelknäppta över bröstet ända till halshen. Väst behövdes ej. I början hade både Far och bröderna sådana rockar. Far hade sådan dräkt ända till 1893, då han började med kavaj på sönerns enträgna begäran. Ej ens vid kungamiddagarna under riksdagsperioderna 1885—87, 1891—93 ändrade han sin klädedräkt.

KEMPES KIOSK

vid Hagendalsvägen

Telefon 701 66

Försäljning av Frukt — Choklad —
Konfekt och Glass

PRESENTKARTONGER i Choklad m. m.
Tobaksvaror — Tidningar

En höst köpte Mor på Tomtamarknaden i oktober en ungstut, som inackorderades hos en bonde i Rala, Anders Larsson. Han kom sedan i början av december och hjälpte oss, först att få spillången, som skulle lutas till jul, och vars skinn torkades och klipptes i småbitar att klara av kaffet med. Så slaktade han både grisen och stuten. Sedan hade vi flera dagars arbete att tillreda det myckna köttet och fläsket. 100-tals korvar stoppades och saltades eller röktes. I stora tinor saltades återstoden av fläsket och köttet, av vilket senare dock en del lades ned i svagdricka med kryddor, till surstek. Det grova salt som användes, maldes först mellan två runda, platta stenar, den övre försedd med en träpinne i ett hål, så att den kunde vevas. All den goda värdefulla maten förvarades sedan i en matbod på gården, och förrådet brukade räcka, ända till sommaren. Då kunde man på fredagarna få köpa färskt kött på torget dit bönderna då kommo med sina "trillor", och i dem fanns styckat kött av olika slag, samt även smör och ägg att köpa. Trädgårdsmästare från herrgårdar, särskilt från Viby socken, sålde grönsaker och även fiskhandlare bjöd ut röding, Wätterslöjor, aborre, färsk sill, gädda och strömming.

Ett s k bryggghus var sammanbyggt med matboden. Vid jularna bryggdes där härligt julöl, som på julafton och under hela helgen dracks ur en vackert utskuren trästånka med fällbart lock. I bryggghuset gjordes också stortvätt vår och höst. Luten kokades på björkaska i en tygpåse i pannmuren och östes sedan över kläderna efter tvättningen lagda i ett stort kar. Framför tapphållet i karets botten, lades alltid ett käkben efter julgrisen, eller ett par tombuteljer, så att kläderna ej skulle hindra avloppet. Det kunde dröja till midnatt innan arbetet blev färdigt, fast det börjades kl 5 på morgonen. Hjälpgumman hade för en sådan dag kr. 1:50 jämte mat och kaffe flera gånger.

Följande dag kördes karet ned till en bäck, som flöt nedanför slutningen, på andra sidan vägen. Där var vattnet uppdämt och bräder utlagda, på vilka kläderna klappades, och efter noggrann sköljning hängdes på bocakar att rinna av. På en stor gräsplan bredvid, försedd med stolpar och klädstretch, hängdes sedan byken upp till torkning. För att få tvätten manglad, måste vi sedan draga den på en kärra till handlaren Bergöös magasin, där det fanns en dragmangel att hyra. Vid strykningen användes en liten sexkantig järnugn, vilken eldades med mycket små björkvedskubbar och hade plats för 6 st tunga strykjärn.

År 1886 gjordes en ombyggnad av hemmet, isynnerhet invändigt. Bland annat iordningställdes ett badrum jämte torr-WC i nedre våningen. Badkaret var av trä, men något för kort för en fullväxt person, varför en öppning gjordes i ena ändan att sticka ut fötterna igenom, vilka då hamnade i en tillbyggnad av plåt och försedd med en kran, så att vattnet kunde tappas ur i en hink och bäras till köket, som nu hade försetts med en avloppstratt och en handpump. Badvattnet måste bäras från köket, både det kalla och varma, som värmdes i en stor kittel på spisen.

Fröken Hulda Fischers bostad och hem.

Fröken Fischer var en mäktig lärdomskvinna, talade flytande tyska, engelska och franska samt skrev alla sina brev till sin husläkare, doktor C. A. Florén på vers.

Även en dusch var placerad vid ändan av badkaret. Det var en hög ställning av 4 plåtrör, som vilade på en dito balja, försedd med avloppskran och en liten tryckpump, som förde vattnet upp i en plåtbalja ovanpå rören. Den hade mitt i botten en fin hålsil, över vilken låg ett lock, som lyftes om man drog i ett snöre, så att vattnet strilade ned. Ett vaxduksskynde omslöt det hela som skydd.

Jag har förut berättat om våra lekar sommartid, men vi idkade flitigt även vintersport. Mina första skridskor fick jag 1884. De voro av trä med en stålskena inunder, böjd upp framtill. För tårna fanns en läderhylsa och baktill en rem för vristen. Ett tegelbruk hade på andra sidan järnvägen grävt upp lera för sitt behov och i dessa fördjupningar samlades vatten, som på vintern blev utmärkta skridskobanor. Men innan vi fick riktiga skridskor, tillverkade vi själva en sorts skridskor, som bestod av en träbit med påspikad plåt på undersidan och ett par borrade hål för snören till bindslen. Det gick utmärkt bra att åka på landsvägen med dem, när snön var tillkörd av slädar. Till skidor användes laggarna av en sönderslagen tunna, vars järnband förvarades till sommaren då de blevo en mycket omtyckt leksak att rulla på landsvägen med en pinne. Kalkkåkning förekom också mycket. En vinter gjorde vi en ståtlig kalkbacke på slutningen ned mot bäcken, över vilken vi byggde en snöbro. Allt begöts med vatten och så kunde vi av den goda farten på isbanan åka långt ut på gårderna, på andra sidan bäcken. Ofta kopplade vi en lång rad kälkar tillsammans. Den första måste vara en s k pinnkälke. På nästa kälke satt den som styrde, och höll i pinnarna på den första kälken, och kunde då styra hela långa raden av kälkar. Att få sitta på "styrkälken" främst, var en eftersökt plats, fast ganska "spännande".

Redan 1870 hade min Far gjort sig en trehjulig trävelociped. Hjulen voro som vanliga kärrhjul. På fram-

Allt för Motoristen

BENSIN — OLJA — SERVICE — TILLBEHÖR

VÄLKOMMEN till

Stene Servicestation

Inneh. Nils Berggren Tel. 731 70

hjulet satt styret och tramporna. Över de båda bakhjulen var bakom sadeln en andra, större sits placerad. Där kunde en vuxen person sitta med ryggen mot den styrande. På denna velociped åkte min Far en gång ända till Köping och Thorshälla. I allmänhet användes den för kyrkfärden till den 3 fjärdingsväg avlägsna Kumla kyrka, dit Far ofta skjutsade Mor. Men velocipeden fanns kvar, så att även jag kunde få bli passagerare, och jag har hört, att den ännu lär finnas kvar någonstans, var vet jag ej.

Den första cykeln av modernare slag som fanns på Hallsberg, ägdes av Per Bergöö, bror till konstnären Carl Larssons fru Karin. "Bicyklen", som vi kallade den, hade ett mycket högt framhjul, och ett mycket litet bakhjul, och ofta skedde kullkörningar, då den användes. — Min första och enda cykel fick jag 1891, då jag var 14 år, en damcykel av Wiklunds fabrikat. Den var i min ägo ända till slutet av 1930-talet, under alla år flitigt använd av mig och sedermera av mina döttrar.

Mina bröder hade något år före mig fått cyklar. När de gjorde sina första turer utåt landsvägarna, blevo hästarna de mötte oroliga. En bonde, vars häst skenade uttog t o m stämning på dem.

En märklig händelse vid början av 1880-talet var, då vi fick telefon, jag tror till Örebro. Redan tidigare hade Far dragit en ledning mellan kontoret i verkstaden och hemmet, så att vi kunde ringa dit, och tala och höra omväxlande i en liten trälur. — Jag måste berätta en liten episod från telefonens första dagar. I Hallsbergs socken fanns endast en herrgård, Tomta, belägen ungefär 3 km väster ut från Hallsberg. Ägaren patron Dahlström, hade ännu ej telefon. Dottern i huset hade blivit sjuk, och modern, fru D. kom åkande till oss i socknens enda droska, och bad att få telefonera till en doktor i Örebro. I Hallsberg fanns ännu ingen läkare. Fru D. trodde, att man i telefonen måste fatta sig kort, som i ett telegram, varför hon framförde sitt ärende på följande sätt: "Vera sjuk, halsen röd, svårt svälja, vad göra?"

Telefonstationen var de första åren stängd på söndagarna under gudstjänsttid. Därför kunde Far anordna utsändning av gudstjänsten från missionshuset på söndagarna. Missionshuset hade redan 1877 uppförts av Hallsbergs Missionsförening, vars ordförande Far var. En ledning drogs från telefonstationen till missionshuset, och i bokbrådan på talarstolen voro två stycken taltrattar inmonterade. De abonnenter, som önskade lyssna på gudstjänsten, måste då i god tid be stationen att få bli inkopplade kl. 11.

I vårt hem gjorde Far en anordning, så att 6 à 8 personer samtidigt kunde lyssna. En ledning drogs från telefonapparaten i salen till angränsande rum, där kontakter i väggen voro anbragta. En omkopplare förde strömmen dit, och på ett bord placerades en "plint", dvs en rund träskiva försedd med skruvar, där hörlurarnas snoddar kopplades fast och "plintens" sladd sattes i väggkontakten. Sedan satt man, eller låg vid sjukdom, i lugn och ro och hörde sång och predikan lika bra, som i våra dagars radio.

Som predikanter i missionshuset uppträdde både präster och lekmän. Det var ej ännu anslutet till Missionsförbun-

"Stadshuset" i Hallsberg

det som byggdes i slutet av 1800-talet, bebott då av läkare, apotekare och länsman samt innehöll matvarukällare, där man kunde inköpa en mugg svagdricka och en korvbit för två öre. Vidare fanns i källarplanet, öltappningsrum samt arrest för fyllbultar.

det. Prosten Falk och komminister Wilén i Kumla, voro ofta där, samt andra präster från grannsocknarna, liksom flera folkskollärare, vilka voro goda talare. Flera kända missionärer såsom Börresen och Skrefsrud från Santalermisionen i Indien, August Berg och Axel Hahne från Kinamissionen, Fredrik Fransson, Nelly Hall m fl stannade på genomresa och höllo föredrag. Kumla kyrka besöktes på 1890-talet av den berömda engelska missionären Hudson Taylor, stiftare av Kina Inland missionen. Det är för mig ett oförgätligt minne, att ha fått se och höra honom.

När lektor Waldenström besökte Hallsberg, kanske en vanlig vardagsförmiddag, samlades ändock så mycket folk, som stora salen i missionshuset kunde rymma, ca 250 personer.

Även min Far brukade predika, både i Hallsberg och i skolhusen i trakten där omkring. Söndagsskolan förestod han också de första åren, men fick sedan både manliga och kvinnliga medhjälpare. Från tidiga år gingo vi syskon i söndagsskolan, och vad som där sjöngs och talades, liksom dess jul- och sommarfester, räknar jag till mina värdefullaste barndomsminnen.

I missionshuset fanns, utom stora salen, även en mindre sal med egen ingång. Den användes i flera år om vardagarna som lokal för folkskolan i Hallsberg. Läraren med familj bodde en trappa upp i 2 rum och kök. Småskolan hade sin lokal i en sal på nedre botten i en av arbetarebostäderna, nära verkstaden. Lärarinnan hade ett rum och kök 1 tr upp. Ibland användes salen även för gudstjänster och andra ändamål.

För mina bröders undervisning anställde Far, då de uppnådde skolåldern, en lärarinna från Stockholm, som bodde i hemmet, och något år senare en informator som även vid behov tjänstgjorde som predikobiträde åt prästerna i Kumla. Dessa båda kontrahenter fingo 1884 fira sitt bröllop i mitt föräldrahem. Vigseln förrättades av

Folkets Hus

KUMLA

RING 750 79

TEATER - FILM - LOKALER FÖR MOTEN

REKOMMENDERAS för bröllop, middagar
och samkväm i trivsamt miljö

prosten Falk från Kumla. Min lilla syster och jag voro "brudnäsbar", och min äldste bror och en ung stations-skrivare voro marskalkar. Då var alltid vanligt att brudparet skulle gå ut i porten och visa sig flera gånger för den utanför stående skådelystna publiken, som med högljudda, enträgna rop: "Brudparet ut" uttryckte sin önskan att få se dem. Marskalkarna gjorde det möjligt genom att belysa brudparet med var sin trearmad, tänd mässingsljusstake. Detta framkallade upprepade levenden och hurrarop för brudparet, vilket allt bidrog till att höja feststämningen vid bröllopet.

Min första undervisning fick jag av småskollärarinnan privat, redan vid 5 års ålder. Några år läste jag sedan för brödernas guvernant. Då min syster, som var 5 år yngre än jag, skulle börja sin skolgång, fingo vi år 1887 en guvernant, som stannade hos oss i 7 år. Bröderna fingo då sin vidareutbildning, en av dem vid Tekniska Skolan i Stockholm, den yngste vid Karlskoga Praktiska skola. Min äldste bror hade efter ett läsår 1878—79 i Gävle Högre Allmänna Läroverk, redan som 12-åring fått börja arbeta på kontoret.

Från början hade min syster och jag bara var sin jämna-årig skolkamrat, men så småningom var det flera familjer, som önskade sända sina flickor till vår lilla hemskola, så att vi en tid voro 9 elever, fördelade på två läxlag.

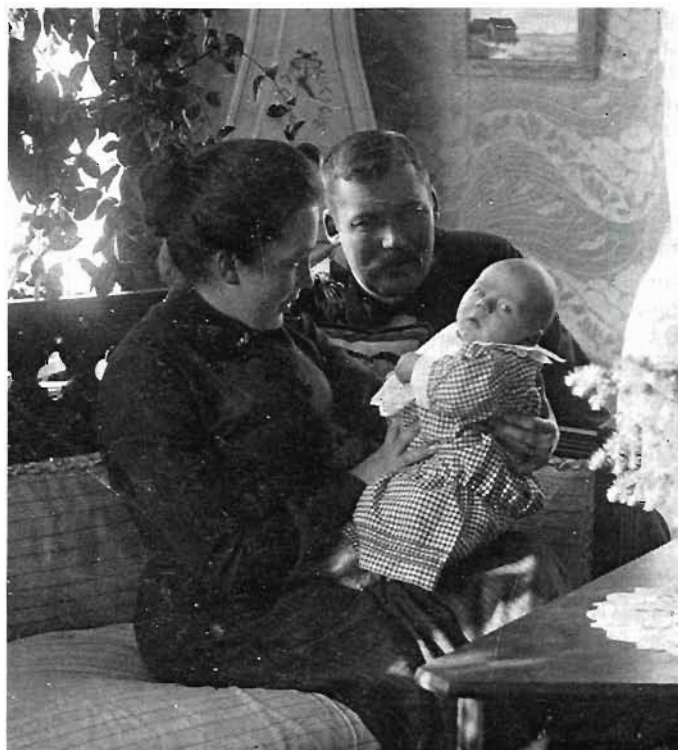
I slutet på 1890-talet inflyttade till Hallsberg fröken Ida Eklund, en pensionerad f d elementarlärarinna, som förut tjänstgjort i Göteborg. Hon hyrde en lägenhet på nedre botten i handlanden N A Lybergs hus. Här startade hon en liten elementarskola, i vilken både flickor och gossar fingo undervisning. Hon anordnade dessutom nästan varje vecka i sin skola trevliga och familjära underhållningar med högläsning, sång och musik, vilka blevo mycket uppskattade.

Jag har tidigare nämnt om Tomta Herrgård. Där hölls varje höst i början av oktober den s k "Tomtamarken". Till min stora sorg fick jag aldrig besöka den, men upplevde den ändå vid åsynen av de långa rader åkande och gående, som från tidiga morgonen till sena kvällen färdades till och från marknaden förbi vårt hem. Mest kommer jag ihåg de talrika, bölande kreaturen, som troligen leddes bort för att byta ägare och därför högljutt uttryckte sitt missnöje.

När jag skriver om kreatur, kommer mig i minnet den enda bonde, som fanns i samhället. Han hette Broberg, och hade två kor. Dessa hade han även som dragare för en höskrinda, det enda åkdon han använde. Kossorna fingo själva draga hem sitt foder. När skrinkan var tom hände ofta, att Broberg under ljudeligt hojtande satte fart på korna, så att de sprungo i galopp. Då var det bäst för oss barn att hålla oss ur vägen.

Omkring sekelskiftet, vill jag minnas, flyttades "Tomtamarken" till torget i Hallsberg, där då en livlig handel i olika stånd med en mångfald av varor, ägde rum.

Min Mor skulle vid ett sådant tillfälle inköpa ett par kökstolar till min bosättning. Mannen som sålde dem, utbjöd sin vara med följande ord: "Frua ä'bastant, och stolar ä'bastanta, så köp dom". Mor köpte dem och stolarna

"Familjelycka". Gottfrid Thermaenius jämte hustru och förstlingen Olle, i deras nyuppförda villa i Hallsberg.

äro ännu efter 50 år i dagligt bruk i min äldsta dotters hem.

Till följd av att Sannaheds gamla exercisplats låg ganska nära Hallsberg, gav den, under sommartiden, då Närkes Husarer och Närkes Regemente hade sina "möten" där, ofta anledning till trevliga avbrott i det vardagliga livet. Om man en tidig morgon väcktes av smattrande mässingsmusik, då förstod man, att Husarerna skulle rycka in. Det var en ståtlig syn, att se de med silversnören på jackorna, och med vita plymer i mössorna försedda ryttarna, komma ridande på sina vackra hästar.

På eftersommaren, då den s k "stammen" var inkallad, att tillsammans med andra årsklassens beväringar "göra möte", avslutades detta ofta med en manöver. Vilken upplevelse för oss barn, att få se hela regementet tåga förbi, kompani efter kompani, med musik i spetsen.

Under de år, 1889- och 90-talet, då bröderna exerce-erade, besökte vi dem ofta på Sannahed. De voro befriade ifrån att äta "Kronans mat", så de voro inackorderade i maten hos en änkefru Widell, som hade sitt hem i närheten av lägret. På hennes lilla trädgårdstomt fanns ett lusthus, som kallades "Kiosken", vilket de s k "Herr-beväringarne" fingo disponera på sin fritid.

Några officerare från den tiden minns jag mycket väl, nämligen kapten Josef Hedengren, son till godsägare Hedengren på Riseberga. Vidare kapten Carl Palm, sedermera direktör för Långholmen, samt den varmt religiösa löjtnanten Herman Dillner, som med tiden blev överste.

År 1900 besökte Konung Oscar II Hallsberg för att in-

Kumlafrakt AB

Telefon 701 16, 711 51

Dagliga körningar Kumla—Örebro

spektera regementena på Sannahed. En mässingssextett spelade, då han steg av tåget i Hallsberg. Samhället var rikt flaggprytt, och landsvägen t o m sopad dagen till ära. Mycket folk hyllade den ståtliga monarken, då han red ut till Sannahed.

En person, som oskiljaktigt hörde till livet på Sannahed var f d garverigesällen Albert Hallgren, vanligen kallad "Ettöres Hallgren". Han bad aldrig om mer än ett öre. Fick han två, gav han ett öre tillbaka. Då "mötena" voro slut på Sannahed, kom han ofta fram till Hallsberg och tiggde sina slantar. Till vårt hem kom han ibland och fick kaffe, och ett par gånger hade han med sig presenter till mig, som han köpt på avbetalning i någon affär. Jag fick bl a en liten nickelkaffekanna och ett par stora smörbyttor av trä, som jag hade mycken nytta av, då jag satte bo. Det sades vara en "olycklig kärlek", som kommit honom att bliva sådan han nu var. En utförlig levnadsteckning finns om Hallgren i Kumla Julblad för 1949.

Det var flera gamla "originalgubbar", som periodvis kom och tiggde i hemmen. En av dem kom ända från Lerbäckss fattigstuga, nästan varje vecka under sommaren. Han var dövstum, ty han framstötte endast några oartikulerade ljud, då han kom innanför köksdörren och pekade på mat, som stod framme, och sedan på sin mun. Han kallades allmänt för "Döven" eller "Mammahoj", ty då han mot kvällen vandrade hemåt med sin fyllda matpåse, uppgav han riktiga glädjetjut, som hördes på långt håll.

En annan liten mager, blek gubbe, som också hade sina "turer", var från Klevet på Lerbäckssmon, och fick därför heta "Klevsgubben". Han stod alltid så stilla och försynt innanför dörren, sade aldrig ett ord, men ögonen lyste, då man gav honom något. Jag måste också berätta om en liten "originalgumma". Hon var ingen tiggerska, utan hon sålde rågbrödsbakor. Hennes man var alltid sängliggande sjuk, så hon förtjänade deras uppehälle med bakning. Hon kallades "brödlotta", och för sina goda kakor tog hon 8 öre st., men för 3 st tog hon 25 öre. På sommaren drog hon dem i en kärra, men på vintrarna i en stor lådakälke med 2 stakar. Järnvägshotellet, som på den tiden förestods av en fru Helena Lamdell, var en av "brödlottas" bästa kunder. Skulle man få köpa någon kaka av henne, måste vi gå henne till mötes bortåt vägen, och det gjorde vi gärna, ty på vintern fick man då stå på kalkmedarna och åka hem, och det var ett stort nöje.

Ännu ett gammalt original, som hette August Mattsson, också kallad "Hönskungen" bodde i närheten av Hallsberg, men hur vi lärde känna honom har en förhistoria, som jag nu vill berätta.

På sommaren 1884 begåvo sig 6 ungdomar från Kumla, 2 söner till prosten Falk, 2 länsmanssöner Flyckt och 2 bröder Hallmén från Fylsta, på utflykt till sjön Tisaren, en dryg halvmil från Hallsberg. Där tältade de och levde friluftsliv en hel vecka på en holme, som låg 10 min. roddväg från Tunbo, på norra sidan av sjön. Denna lilla lummiga ön gävo de namnet Lövön.

Som ungdomarna voro vänner till mina 3 bröder och dessutom jämnåriga, blevo dessa inbjudna att gästa läg-

Edward Thermaenius

ret. Även Far och Mor och jag voro där en dag. Det var första gången vi besökte den vackra sjön, och den lilla ö, som sedan under alla år och ännu idag, spelat en så stor roll i familjerna Thermaenius liv.

Redan samma sommar inköpte Far en stor eka med 2 par åror, som vi kallade "Arken". Under följande somrar gjordes många utflykter till Lövön. En sommar förde bröderna dit ett par kaniner, som trivdes bra. På hösten anställdes jakt på de nu förökade djuren, vilka en mulen kväll bars genom skogen hem, upphängda på en stång, mellan två bärare. Någon dag senare hölls hemma en festmåltid på kaninstek.

År 1889 köpte Far Lövön och en närliggande liten holme, som vi kallade "Vatikanen", av en bonde i Thunbo, som hette Anders Andersson. En stuga med 1 rum och kök byggdes då på ön, och där bodde familjen under några veckor på sommaren.

På nätterna avdelades den lilla ryggåsstugan genom ett upphängt skynke, till 2 rum. I det ena lågo Far och Mor i en utdragssoffa av trä, min lilla syster i en vilstol och jag i en hopfällbar säng. I andra avdelningen lågo mina 3 bröder och ofta en manlig gäst, på träullsmadrasser på golvet. Tjänarinnan bodde i köket. På dagarna staplades alla sängkläderna upp på träsoffan, så att det blev plats för ett bord och stolar, där vi åto om det regnade. Annars intogo vi våra måltider utomhus. Med en stor "jättekaststen" som skyddande vägg, var ett jordfast bord med bänkar på 3 sidor uppsatt. Ett uthus fanns också, med vedbod, gästbod med fönster och 2 träbriksar, samt "hemlighus" för damer. Ett dito byggdes för herrar på Vatikanen. Där lades också på vintern upp en isstack, där man i tygpåsar förvarade kött. En liten jordkällare gjordes på Lövön. I den lades is i en balja, så att mjölk och dricksvatten kunde hålla sig. Det senare måste hämtas från Thunbo eller Åsbro. Mjölk roddes till oss från Alberts i Thunbo, eller Per Adolfs i Tisartorp. Den kostade på

BJÖRKA BYGGMATERIAL AB

Pl. 6116, Björka, 692 00 KUMLA
Tel. 019/606 90, 601 20

Välkomna till oss när det gäller

byggnadsmaterial

den tiden 20 öre kannan (drygt 2½ l.). För dubbla priset kunde man få köpa härliga, nyplockade smultron.

Alla matvaror måste eljest hämtas från Hallsberg, där uppköp gjordes på fredagarna, då det var torgdag. De packades i en stor korg med lock på gångjärn. Den kallade vi "Draken".

För transporter från Hallsberg användes oftast en planvagn, dragen av en eller två hästar. På sidorna av vagnen voro fastsatta långa fotsteg, så att de åkande sutto med ryggarna mot varandra.

Det behövdes mycket mat, till söndagarna i synnerhet, ty ofta då, och även under veckan, var huset fullt av gäster, mest ungdomar. Med de båda prästfamiljerna i Kumla och Lerbäck hade vi flitigt umgänge, och där fanns gott om jämnåriga kamrater, som gästade oss på Lövön om somrarna och i hallsbergshemmet om jularna.

Jag minns en sommar, då stugan blivit tillbyggd och ett herrbadhus och ett dambadhus på var sida av ön tillkommit, då var det 25 personer som övernattade. En gäst yttrade en gång om min Mor: "Mor Jenny är aldrig gladare än då huset är fullt av gäster". Men det fanns hjälp av tjänare då.

En trogen "hustomte" hade vi i en snickare från verkstaden. Han hette Wallin, och var från Ängsö i Mälaren, och han trivdes bäst att vara på Lövön om somrarna. Själv sade han sig kunna allt, "allt utom att stämma pianon". Bland annat gjorde han åt oss en kombinerad krocket- och tennisbana. Allt grus, som behövdes till den, hämtades med "Arken" från "Södra landet", som de skogsklädda höjderna vid Tisarens södra strand vanligen kallades. De sägs vara en utlöpare från Tylöskog. Gruset togs i en liten vik där en bäck flöt ut i sjön. En bit från stranden sågs lämningar efter gamla kolbottnar. En dag, fann jag bland gruset, som hämtades där, en väl bibehållen stenåldersyx, vilken jag alltjämt har som brevprens på mitt skrivbord.

Redan i augusti 1889 köpte Far av en båtbyggare Lindberg i Örebro, en större båt, som rymde 15 personer. Den

försågs med propeller, som genom en axel i båtens längd, var förbunden med en kugghjulsväxling i fören. Den sattes i rörelse genom två vevstakar, vilka drogs fram och åter av fyra personer, sittande mot varandra. Ungefär som på en dressin. Maskineriet var konstruerat av Far. Segel kunde användas i medvind.

Några minuters roddväg från Lövön låg en ö, som kallades "Bockön". Gick man i land där, fick man snart syn på en slät sten, på vilken följande sats var inhuggen: "August Mattsson bedrev här hönsaffär", och så ett årtal som jag tyvärr glömt, men att han redan 1884 bodde där i sin ruckliga, gråa stuga, det vet jag säkert. Han delade rum med några getter och en flock höns. Man tänkte ofrivilligt på Robinson Cruse då man kom dit. Mattsson sade sig förr ha varit bruksbokhållare, men efter någon "olycklig kärlek" föredrog han en enslings liv. Genom att sälja ägg, skaffade han sig ett nödortfigt uppehälle. Allt vårt köksavfall fick han till sina höns. Ibland kom han över till oss och sålde ägg och hönor, och då njöt vi av att se, hur mycket han kunde äta innan han blev mätt. Han var på sitt sätt en bildad man, mycket intresserad av astronomi, och skrev ibland artiklar till någon tidning, både i in- och utlandet. På vintern, då isen var osäker, hade han det svårast. Han hade konstruerat och själv tillverkat en iseka för att kunna klara sig i sådana situationer.

Mattson bodde på sin ö till framåt sekelskiftet, då han flyttade till Hallsbergs sockens ålderdomshem, där han också fick sluta sitt äventyrliga liv.

Tisaren trafikerades på 1880—90-talen av en liten ångbåt, som hette "Skogholm", och ägdes av bruket med samma namn, som låg vid sjöns östra ända, ett stycke bortom det vackra, skogsbeklädda berget Skåleklint, från vars topp man hade en vidsträckt utsikt över Närkesläätten.

Ångbåten bogserade en pråm, som förde tackjärn m m från bruket till Åsbro, vid västra ändan av sjön. Vid kajen där lastades järnet på trallor, som sedan drogs av en häst eller ett par oxar på en smalspårig bana upp till stationen, där omlastning skedde. Där hämtades i återväg någon slags vit sten, som användes vid masugnen. Utför banan till kajen rullade vagnarna själva med stor fart, varpå innehållet stälptes ned i pråmen.

Några gånger hyrdes ångbåten och pråmen av oss vid större flyttningar till vår ö. För sådana och andra transporter hade på verkstaden tillverkats en mindre tralla, som kunde skjutas med handkraft. Att åka utför med den i full fart, hörde till de "tjusiga" sommarnöjena. Den var naturligtvis försedd med broms.

Vid ett par tillfällen förhyrdes också ångbåten och pråmen för att hämta våra verkstadsarbetare med familjer vid Åsbro, dit de kommit med tåg. En gång ställdes färd till Lövön, en annan gång till en vackert belägen bondgård, som hette Viken. En trevlig sommardag förlöt under badning, kaffedrickning, lekar och musik av mässingssextetten, i vilken en av arbetarna var ledare.

Så länge min Far levde, rådde mellan arbetsgivare och arbetare ett nästan patriarkaliskt förhållande. Vi kände oss som en enda stor familj. Vid jularna t ex fingo alla

Bröllopsvigsel i sockenkyrkan i Hallsberg i slutet på 1800-talet mellan Hanna Grenander och direktör Löthman, Helsingborg.

Då Ni går i **BILKÖPSTANKAR**

välkommen med en förfrågan till

LARS EKBLÖM bostad 789 10

EKBLOMS BIL AB

Stenevägen 39, KUMLA Tel. 713 00, 713 34

familjer med barn, hembakta julbullar. På nyåret inbjöds mödrar och barn till julgransplundring i småskolans lokal. Då något jämnt 100-tal tröskverk levererats från verkstaden, eller en tillbyggnad gjorts, som skulle invigas, inbjöds samtliga arbetare med familjer till en festmåltid och annan underhållning. Dessa fester hölls ofta i någon del av verkstaden, som då var förvandlad till lövsal och dekorerad med flaggor.

På 1880-talet fanns ännu ingen läkare i Hallsberg. Ofta vid mindre olycks- eller sjukdomsfall bland arbetarna och deras familjer, fick Far uppträda som både doktor och tandläkare. Mor fick ibland utföra en barnmorskas arbete.

Några av hennes tjänarinnor gifte sig med arbetare från verkstaden, och de fingo fira sitt bröllop i vårt hem. Men även vid bröllop och julkalas i närliggande bondgårdar, anlätades ibland Mors goda hjälp.

En gång fick jag vara med på ett sådant julkalas. Vi väntade länge på, att måltiden skulle dukas fram. Slutligen viskade värdinnan till Mor, så jag hörde det: "Jo, si, vi tänkte fälla, att frua skulle hjälpa oss e' smula me' mata". Mor begav sig ut i köket, skörtade upp finklänningen och började ordna med maten. En talgdank, fastklämd på väggen vid spisen och tänd med osande sva-velsticka, var hela belysningen i det stora köket.

Under vår barn- och ungdomstid i hemmet fanns inga "fritidsproblem". Från tidiga år fingo vi i mån av förmåga börja delta i arbetet i hem och verkstad. Arbetet för dagen började vanligen kl. 6 och pågick till 6 eller 7 på kvällen, med avbrott för måltider. Frukost åts kl. 8. Före den hade Far husandakt, vid vilken även tjänarinnorna voro närvarande. Frukosten bestod alla vardagar av havregrynsgrot samt stekt sill och oskalad potatis.

Söndagarna utbyttes sillen mot pannkaka och någon gång ägg. Middagsrast var mellan kl. 1—2. För- och eftermiddagskaffe utgjorde behagliga avbrott i arbetet. Kvällsmat åts kl. 8, nästan alltid bestående av rågmjölsgrot med inlagd sill och kall potatis till smörgåsen. Dagen avslutades med gemensam aftonbön.

Höst- och vinterkvällar tillbragtes mest inomhus, då ytterbelysning saknades helt och hållet. På söndagskvällarna samlades familjen ofta till högläsning. Far eller storebror föreläste ur H. C. Andersens och Djurklos sagor, Topelius berättelser, Runebergs dikter, böcker av lektor M P Ödman och signaturen "Sigurd", De Geers minnen m fl. Det var högtidsstunder, som man ej glömmer.

På lördagseftermiddagarna kom musikdirektör G A Molin från Örebro och undervisade oss i samspelning. Vi hade nämligen inom familjen en violinkvartett, bestående av min Far, två bröder och jag som 2:dra violin. Redan i sin ungdom spelade Far violin och Mor piano tillsammans. Vi barn fingo under Fars riksdagsperioder, då vi bodde i Stockholm, taga lektioner i musik.

Far hade som motto: "Nytta och nöje". Därför ville han ej, att vi skulle idka musik endast för eget nöje, utan att vi genom den skulle vara även andra till glädje och nyt-

ta. Därför uppträdde vi ibland offentligt och spelade för något välgörande ändamål, t ex i Hallsberg 1887 till de brandskadade i Sundsvall, i Vasakyrkan i Örebro 1890 till förmån för KFUM därstädes. Även en gång i Stockholm i en liten predikolokal vid Smala gränd, också för ett välgörande ändamål. Direktören Molin arrangerade flera potpurrier av svenska folkvisor och marscher åt oss, och även andra enklare saker, som passade för vår repertoar. Min syster spelade piano. På så sätt kunde programmen variera med duetter, trion och kvartetten, även med orgel.

När våren och sommaren kom, tillbragtes nästan all ledig tid på vår kära Lövö. Någon längre "semester" förekom ej på den tiden. Det ordet hade man knappast hört talas om.

När vi flyttade in från Lövön i början av september 1894, minns jag att Far sade: "Det har varit en skön sommar". Det blev hans sista, ty redan två månader senare, den 7 november 1894, fick Far sluta sitt verksamma liv, efter endast tre dagars sjukdom, bukhinneinflammation efter brusten blindtarm.

Som avslutning på denna, kanske allt för långa skildring, och som ett minnesord över min älskade Far, skulle jag vilja citera ett ord ur den gamla "Hustavlan". Det lyder så: "Arbete befordrar hälsa och välstånd och hindrar många tillfällen till synd."

Och till sist ett ord ur den vise Salomos ordspråk: "Gudsfruktan är vishetens begynnelse".

ÖNSKAS KÖPA

För komplettering av Närkes-samlingen i Säbylunds Bibilotek: äldre årgångar, helst hela serien, i gott skick, av "Öppen Port", utg. av Kumla Baptistförsamling. Ben. svar till förvaltare Nord, Säbylund, 019/708 02.

AB B. S. K. MEK. VERKSTAD - KUMLA

(f d BRÜDERNA SANDBERG)

Grundad 1898

TELEFONER: Verkstaden 701 13
Harry Sandberg bostad .. 793 49

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Plåtrundningsmaskinen BSK i 4 typer. Bärningskärran BSK. Järnkonstruktioner efter ritningar och förslag. Arbörning, Svarvning, Fräsning, Svetsning, Reparationer.

Minnen av frikyrkoledare i Kumla

Alltsedan 1942 har Kumla julblad inletts med en julbeträktelse, som växelvis författats av en präst från statskyrkan och en frikyrkopastor. De båda första var skrivna av prosten C G Willén och pastor J R Rickardt.

Redan innan jag blev kumlabo för snart 60 år sedan hade jag hört att frikyrkorörelsen hade djupa rötter i kommunen och att alla frikyrkoorganisationer av någon betydelse var representerade i det stora skomakarcentrumet, municipalsamhället.

En boktryckare får en hel del att göra med församlingarnas ledare. Han får dem till kunder men också till goda vänner.

Den dominerande församlingen 1917 var missionsförsamlingen och dess kyrka hette då som nu Johanneskyrkan. Namnet härleder sig från en donator av kyrktomten, Johan Andersson, minut- och partihandlare vid Odengatan. Första lördagen i Kumla besökte jag Johanneskyrkan där det anordnats en aftonunderhållning "till förmån för behövande till jul". I den stora salen rådde trängsel och det gjorde det också på den rymliga läktaren. Kyrkan hade en imponerande stor sångkör och en

J. R. Rickardt, den förste frikyrkopastor som skrev julbeträktelse i Kumla julblad

stråkorkester. I den senare deltog bl a två musikbegåvade bröder, skofabrikanterna August och Axel Lundholm. Från kvällen minns jag framförallt församlingens unge pastor *J. G. Sundberg*. Vilken fascinerande talare. En sådan skicklig ordets förkunnare får nog Kumla inte behålla länge, tänkte jag. På våren 1918 ledde Sundberg en av de största och längsta väckelsekampanjerna i Kumla. Sex dagar i veckan, kväll efter kväll hölls väckelsemöten. Den rymliga kyrkan räckte inte till. Dörrarna måste man stänga långt före den utsatta tiden. Varje sammankomst inleddes med sången "Fräls, Jesus, fräls etc." 1919 fick Sundberg kallelse till Norrköpings missionsförsamling. Trots stora ansträngningar för att förmå den populära församlingsledaren att stanna kvar, blev han på våren norrköpingsbo. Det dröjde inte länge förrän han antog en kallelse till Andreaskyrkan i Stockholm. Där blev det inte heller någon längre tjänst, utan ganska snart kallades han bort från jordelivet.

J. G. Sundberg var från Vivstavary i Sundvallstrakten. Till Kumla flyttade hela familjen, far och mor och sex syskon. Två av dem, Sven och Lisa blev fotografer och brodern Carl, som en tid vistats i Amerika, blev bilförsäljare och -mekaniker.

Sundberg efterträddes hösten 1919 av dalmasen *J. R. Rickardt*. Denne gjorde sig snart känd som en synnerligen försynt och trivsamt människa. Rickardt var en gärna hörd talare med väl utarbetade predikningar. Han var mycket socialt intresserad och var bl a med i ledningen för insamlingsarbetet — även det lokala — under första världskrigets senare år. På somrarna bodde han på församlingens sommarhem i Åsbro — numera Talludden. Just i Åsbro fick han tillfälle att ägna sig åt sin hobby — måleriet. Han anlätades ofta med beställningar av adresser till jubileer o. dyl. Rickardt var medarbetare i Kumla Julblad och tecknade flera omslag. En hjärtåkomma nödgade honom att förtidspensionera sig. Den var

Magda och Folke Gedda

**Vi har mer
än folk tror —**

BÖCKER — KONTORSARTIKLAR — MUSIKINSTRUMENT
GRAMMOFONSKIVOR — SKOLMUSIK
SKRIVMASKINER M. M.

HF'S

BOK & MUSIK

Stationsgatan 18, KUMLA. Tel. 019/709 41

Erik Skoglund med fru

Hjalmar Rosdahl med familj

Kerstin och Ivan Bjurbo

dock inte värre än att han under många år kunde få ägna sig åt sin hobby.

Att efterträda Rickardt var inte lätt. Hans sätt att vara hade skaffat honom en stor skara vänner även utanför församlingen.

Det var *Roland Götsen*, som blev Rickardts efterträdare. Han ansågs mycket begåvad och kunde hålla innehållsrika predikningar, men mer än fyra år varade inte hans verksamhet i Kumla. Härifrån flyttade han till Malmö.

Folke Gedda och hans hustru *Magda* var ett trivsamt pastorspar, som jag var glad att få till vänner. Att de båda tillsammans lätt kunde klara en aftonunderhållning blev alla åhörare snart ense om. Magdas underbara röst och Folkes sätt att ge liv åt predikotexten skapade trivsel. Hur glada var vi inte, när makarna efter pensioneringen återkom till Kumla för att stanna. Vilken tur församlingen hade, när Folke ställde upp som ledare av pensionärsträffarna.

Jag har ett kärt minne från pastorsparets verksamhet i Jönköping. Det var när jag och några andra vänner blev inbjudna till Magda och Folkes trevliga hem med utsikt över min ungdoms härliga sjö.

När *Lennart Olsson*, som efterträdde Folke Gedda, efter knappa fem års tjänstgöring tackade ja till Lidköpings missionsförsamlings kallelse blev församlingsborna och även andra som räknades till hans tillgivna vänner ledsna. Det låg något ljust och behagligt över hans uppskattade förkunnelse.

Olsson var lidköpingsbo i många år. Efter en tids tjänst i Floda flyttade han till Göteborg och en anställning i Frikyrkliga Studieförbundet. Numera är han pastor i Kungälv.

När en av missionsförsamlingens medlemmar fick veta, att jag skrev om Olsson, kom det spontant: "Skriv att han var en kopia av den rare Rickardt".

Även *Curt Adrianzons* kumlatid blev kortvarig. Han utförde emellertid ett positivt arbete vid den nya kyrkans tillkomst. Hans organisatoriska kunnande — väl vitsordat — kom till pass. Som talare var han mycket uppskattad. Från Kumla flyttade Adrianzon till Motala och är numera distriktsföreståndare i Kalmar.

Den första baptist, som jag lärde känna i Kumla, hette *Gustaf Engvall*. Han hade nyligen övergivet målaryrket och blivit fastighetsmäklare men hyrde också ut rum. Mitt första ärende hos honom var just att jag ville hyra ett rum. Genast efter presentationen frågade han mig om jag var frälst. Han tycktes vara mer benägen att få själar till Gud, enkannerligen till Ebeneserförsamlingen, än att skaffa en medmänniska någon jordisk boning.

Engvall var under många år ledare för sångaktiviteterna i församlingen. Hela familjen var mycket sång- och musikbegåvad. Dottern Lydia (gift Lithell) blev en icke blott här hemma utan även utomlands känd kompositör och sångförfattare. Vid sin alltför tidiga bortgång 1957 hade hon skrivit över 300 sånger. Mest känd av dem alla är "Jag har hört om en stad ovan molnen".

Min första pastorsbekant i Ebeneserförsamlingen var *Efr. Borgström*. Han var kassör för Närkes baptisters

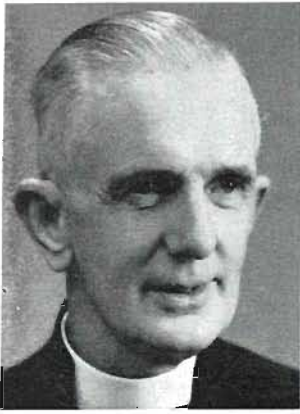
**Kom in till oss,
vi har jultårtan för er**

Serivering av gott kaffe

SÖRGÅRDENS KONDITORI

Köpmangatan 26, Kumla Tel. 704 01

JULMARZIPAN AV EGEN TILLVERKNING

Evald Carfors

Hugo Magnusson

Carl Kjellander

Sture Palmqvist

ungdomsförbund (NBUF) och han beställde tusentals insamlingshäften för Kongomissionen. Jag glömmer inte de trevliga bilderna från det avlägsna landet på omslagen till häftena. Ordförande för NBUF var en annan god vän till mig, Em. Aouréll, pastor vid Askers baptistförsamling. Denna församling ansågs vara en av landets största frikyrkoförsamlingar. Aouréll, som inte blott var en duktig talare utan även skicklig ekonom, omskolade sig så småningom och blev bokhandlare i Stockholm.

Pastor Borgström gjorde en hastig sorti från Kumla. På 1940-talet blev jag blåbandsbroder med honom och vi träffades bl a på en konferens i Umeå. Han var då anställd som ombudsman för Västerbottens blåbandsförbund och innehade sedermera en liknande tjänst i Värmland. Han var även försäkringsman i Karlstad.

Borgströms efterträdare i Ebeneser var *Erik Skoglund*. En gladare Gudstjänare var inte lätt att träffa. Med sitt soliga lynne och sina goda historier gjorde han sig utomordentligt populär och vann stor framgång i sin gärning. Från Kumla flyttade han till Enköping, där han alltsedan varit bosatt och är nu över 90 år.

På Skoglunds tid och även senare anlätades vid väckelsekampanjerna ofta pastor Valter Erixon. En kväll hade denne påstått något så fantastiskt som att han körde sin bil utan bensin. Jag hade en dag ett sammanträffande med honom, det gällde beställning av ett traktat. På tryckerigården hade han parkerat sin bil. Det var middagsrast och tryckeripersonalen var samlad och betraktade den underliga bilen. När Erixon återvände till bilen fick han höra: "Och det är den här bilen som inte behöver nån bensin". Jag minns dock inte om pojkarna fick något svar.

När jag och min blivande hustru i slutet på 1910-talet intog våra måltider på Kumla hotell blev vi serverade av den rara Maria (Maja). Till henne hade en ung järnvägsanställd ibland ärende. Hans namn var *Hjalmar Rosdahl*, och de två gifte sig så småningom.

Hjalmar var baptist och blev först juniorledare och sedan församlingens sekreterare. Båda dessa uppdrag blev mångåriga. Hur ofta fick inte Hjalmar höra de vackraste ord om vilken begåvning han var. Han hade stor läs-

hunger och räknades till folkbibliotekets flitigaste låntagare. Han hade lätt att skriva bl a kåserier och ofta förekom signaturen Rd i dåvarande Nerikes-Tidningen.

1942 fick jag Hjalmars löfte om fast medarbetarskap i Kumla Julblad. Tyvärr blev det inte mer än tvåårigt. Första artikeln handlade om "Julen i Kumla". Till den välskrivna, högst intressanta skildringen hade John Norlander gjort en teckning.

1943 skrev Hjalmar om "Stinsar i Kumla", där det också fanns med porträtt av samtliga tjänstgörande 10 stinsar från järnvägens tillkomst 1862. Med anskaffandet av porträtten hade han haft stor hjälp av sin chef stins von Schoultz. "Stinsar i Kumla" får nog anses höra till en av de bästa artiklar som förekommit i julbladet.

Hjalmars medarbetarskap tog hastigt slut. Nog hann Hjalmar läsa om stinsarna men en månad därefter fanns han inte mer. Vid jultiden gjorde ett snälltåg för alltid slut på hans levnad och tog bort julglädjen i många kumlahem. Hans hustru Maria hade överlevt honom i 33 år, när hon gick bort i början av 1976.

Rosdahl var varmt intresserad för kommunala angelägenheter. Han var bl a sekreterare först i municipalfullmäktige och sedan i stadsfullmäktige.

Ivan Bjurbo var en kär vän. Hans försynta, trivsamma sätt uppskattade jag och det var lätt att samarbeta med honom. 1959 skrev han julbetraktelsen i julbladet.

Redan under min första Kumlatid blev jag bekant med en 20-årig metodistpastor, *Oscar Emrich* som ofta besökte min hyresvärd Otto Ekholm, som var församlingens kassör.

I julbladet för 1971 har Gunnar Florén och jag skrivit om metodistpastorerna i Kumla under rubriken "Skulle man lämna mötet fick man ta fönstervägen". Här vill jag, utom Emrich, nämna ytterligare två namn, som jag särskilt minns. Emrich var som nämnts ung och hade ett charmerande uppträdande. Han ägde en ovanlig talarförmåga, vilket jag förstod då jag hörde honom min första söndag i Kumla i november 1917. Emrich levde in i sin förkunnelse. Största intrycket lär han ha gjort med en predikan under påsktiden om Jesus Getsemanevandring

Elsa och Thure Schelin

Carl Nordström med maka

bärande sitt kors. Då storgrät Emrich. Han hade stor framgång, framförallt bland ungdomen.

Någon längre tid verkade inte Emrich i Kumla. Och länge verkade han inte som metodist. Han övergick till statskyrkan med tjänstgöring i Karlstads stift.

Emrich efterträddes av *Evald Carfors*. Församlingen hade beslutat om kyrkobygge, och det blev ett bekymmer som Carfors skulle ha ansvar för. Han hade inte bara Kumlaförsamlingen att klara utan även predikotjänst i Stene, Hällabrottet och Älsta. Jag minns en kall söndagsmorgon, när han kom cyklande i Kumlaby på väg till metodistkapellet i Hällabrottet. Bilar var inte så vanliga då. Några pengar till att anlita taxi fanns inte att avstå vare sig för pastor eller församling.

Carfors kände ofta hjärtbesvär. När han lämnade sin arbetstygda tjänst i Kumla var han ganska bräcklig.

August Engelgren, som efterträdde Carfors, var en kraftkarl. Med honom fick församlingen både en duktig ordets förkunnare och ekonom med stor förmåga att få debet och kredit att gå ihop efter det penningkrävande kyrkobygget.

Med *Hugo Magnusson* blev jag särskilt god vän. Vi gjorde tillsammans kvällsvandringar i västra stadsdelen och pratade om religion och böcker, som vi läst. Han ville ha mej till metodist. Någon framgång hade han inte. Det hade däremot jag med att få honom att kandidera till kyrkofullmäktig och bli vald. Han ägde ett rörligt intellekt och såg bra ut. Från Kumla flyttade Magnusson till Gävle och avancerade ganska snart till distriktsföreståndare.

Kumla Filadelfiaförsamling började sin verksamhet 1926. Dessförinnan hölls stugmöten. Bland pionjärerna minns jag A G Törnqvist och Erik Eriksson, båda järnvägsanställda. Eriksson hade tidigare tillhört Kumla Fri-församling, som Missionsförsamlingen tidigare kallades.

De första föreståndarna hette *Ernst Johansson*, *John Fredriksson* och *Carl Larsson*. De båda förstnämnda stannade inte mer än fem år, Larsson ett par år längre. Hans efterträdare, *Carl Kjellander* var föreståndare under en 10-årsperiod. Jag minns första gången, som jag

skakade hand med honom. Han föreföll mer som en humoristisk handelsresande, och det var det fler än jag som tyckte. Glad och optimistisk var alltid Kjellander och han var lätt att komma överens med i trycksaksärenden, och sådana hade han rätt ofta.

Detsamma kan sägas om efterträdaren *Sture Palmqvist*. En solskensmänniska är han värd att kallas. Hans tjänst hos Filadelfia inträffade då jag slutade som aktiv boktryckare, men en del sammanträffanden har jag i angelämt minne. Han är även en duktig tecknare. Makarna Palmqvist flyttade i höst till Varberg.

När fastigheten vid Stationsgatan 8 1917 blev tryckerigård bodde *Elsa och Thure Schelin* i en av de två våningarna. Schelin var kassör hos Ages. Vi slöt en livslång vänskap. Vänskapen tog sig också uttryck i att Thure skaffade mig trycksaksorder från den stora fabriken, vilket betydde mycket för en nyetablerad boktryckare.

Schelin var salvationist, och det var han till liv och själ, tills han i 60-årsåldern bröts ner av en svår sjukdom. Han offrade hela sin fritid åt kåren i Kumla. Under många år var han ledare för ungdomsarbetet. "Ungdoms-Legionen" var hans skötebarn. Hans arbete på fabrikskontoret var förenat med mycket övertid. Detta fick dock inte hindra honom att påtaga sig en hel del uppgifter för Frälsningsarmén. Varje måndag hade han regelbundet expeditjonsarbete där.

Elsa Schelin började som strängmusikant i Frälsningsarmén år 1912 och utnämndes till ledare för strängmusiken 1935. 1963 drog hon sig med ålderns rätt tillbaka från ledarskapet, men ännu vid fyllda 80 år går hon troget på övningarna och deltagar aktivt i strängmusikens framträdanden i såväl kärlokalen som vid de uppskattade mötena på torget.

När jag blev kumlabo 1917 hade kåren både hornorkester och strängmusikkår. Jag minns, att hornmusiken bestod av många unga medlemmar. Särskilt lade jag märke till två pojkar: John Ljungberg och Ivan Hedin, den senare skolade sig så småningom till metodistpastor. John Ljungberg avancerade fort. Han hade en ovanlig säng-

Kumlabor på norr!

HANDLA RÄTT
PARKERA LÄTT

Er butik är

ICA TRUMPETEN

MOSSBANEGATAN 76 TEL. 784 01 - 700 55

Vi slutar där vi började

År 1932, midsommar, dags för årets fjälltur. Vi tre kompisar, Georg, Olov och Hugo, var eniga om att turen skulle gå till sjön Hävlingen i nordvästra Dalarnas fjälltrakter. Där räknade vi med att stanna minst en vecka och utforska omgivningarna.

Först med tåg till Särna, därifrån till Idre med buss. Från Idre blev det att luffa landsvägen några mil till Grövelsjön. En jobbig bit. Inte minst därför att inte bara de välfyllda ryggsäckarna utan även en låda matvaror fraktades med. Men det gick.

Lådan och tältet fick ligga kvar på stranden av Grövelsjön. Så bar det av över Långfjället till STF:s kåta vid

och musikbegåvning och var villig att på alla sätt tjäna sin kår. Som ledare av "Kumla-Kvartetten" betydde han otroligt mycket både på hemmaplan och för organiserandet av kvartettens flitiga sångarresor till kårerna landet runt.

Som boktryckare har jag under de många åren haft kontakt med en lång rad officerare. Jag vill här endast nämna två av dem: *Carl Nordström* och *Åke Forsberg*. Nordström hade troligen haft en fattig uppväxttid, blivit arbetslös. Som sådan hade han nödgats vandra från plats till plats för att söka arbete. Han hade tidvis varit "luffare". Till denna tid återkom han vid flera möten och var då iklädd "luffardräkt". Även sedan han lämnat Kumla återkom han hit och berättade om denna sin levnad. Han var en i allra högsta grad trivsamt person. Jag hade nöjet att vara med honom och en kamrat på kräftfiske i Skyllberg, men den gången höll sig kräftorna nästan helt borta.

Åke Forsberg var en stilig man med stor begåvning. Hans sångaftnar, där hela församlingen var med och sjöng, är nog många som minns. Då köades det kväll efter kväll utanför armélokalen. Forsbergs tjänstgöring i Kumla betydde mycket för kåren. Han hade lätt att tala framgångsrikt för kollekten, vilket var till stor glädje inte minst för kassören. Forsberg emigrerade sedermera till Amerika.

Till sist vill jag erinra om de goda kontakter, som jag alltid haft med förlagschef *Einar Andersson* på Helgelseförbundet, ett samarbete som avbröts då jag blivit pensionerad. Goda kontakter har jag även haft med *Härold Norburg* — tyvärr så tidigt bortgångna — och *Stig Abrahamsson*. □

STF:s kåta vid Hävlingen

Hävlingen. Här blev det övernattnings och dagen därpå en promenad över Långfjället för hämtning av lådan och tältet.

Det blev natt innan vi kom på återväg. Natt, visserligen men mörkt blir det inte i fjället vid denna tid på året, blott en blå skymning.

Vi började känna oss trötta! Hade gått alldeles för länge, borde varit framme för en god stund sedan. Kan-ske missat nåt stigskilje och är på väg åt galet håll.

Fram med kompassen. Nej då, kursen är riktig. Trava på, klockan är kvart över tolv. Vi är inte framme före två, säger någon. Jo då, före ett, säger en annan. Den tredje tippar halv ett. Vi slår vad. Den som kommer närmast får en extra potatis i morron. Antas.

Just då bär det utför en liten svacka i fjället. 50 meter bort bär det uppför. På kanten stannar förste man och inväntar oss andra. Han pekar, och där, ja där ligger kåtan. De som förlorade vadet protesterar. Så lättvindigt får man inte vinna ett vad. Den som kommer så långt från det riktiga borde även bli uppmuntrad. Men vinnaren gormar. Då enas vi om att i demokratisk ordning företa omröstning i frågan.

Den utfaller som väntat. Två man röstar för en extra potatis till samtliga. Han som förlorar i omröstningen förklarar högljutt. "Jag ska min själ överklaga i högre instans."

Ä här är kåtan. Hörnu gubbar, om vi snor på så kan vi få middagen på ordinarie tid klockan ett. Så blev det, med extra potatis och kåldolmar, sen sov man skönt till långt fram på förmiddagen.

Här skulle vi nu stanna några dagar och se vad som fanns av blommor och blader och fåglar, och om några fiskar kunde bli krokade av våra plåtbitar.

Redan efter en dags irrande i markerna stod det klart, att här var inte mycket att hämta. Artfattigt och långt mellan blommorna, men nog lagrade man minnen alltid. Till exempel då vi satt och vilade en stund, när Georgs

Annes SKIVCENTER

Köpmangatan 22, KUMLA — Telefon 710 08

SPECIALAVDELNING FÖR INSPELAD MUSIK
Stor sortering i stora och små skivor,
inspelade och oinspelade kassetter, tillbehör

näsvingar började vibrera och han sa: Känner ni vad det doftar skönt.

Vi vände näsan mot vinden, och sannerligen, den svaga vinden förde med sig en ljuvlig doft: en blandning av roser och honung. Vi reste oss för att söka rätt på upphovet. Då försvann doften. När vi gick ned på knä fanns den där igen.

En gång frågade jag en god vän, om han haft semester det året. — Jo då, jag har varit på Öland och krupit på Alvaret i åtta dar. Ja, vi kröp vi också, med doften i näsan, och där stod upphovet. En stor grupp med gulvita blommor, Lappspira. Visst minns man sånt.

Fisket gick dåligt! Inte så underligt. Vi hade endast ett spinnspö och två drag, som tydligen inte passade fisken varken i Hävlingen eller Särjsjön.

Ett par rostiga metkrokar upptäcktes fastsatta i en av kåtastängerna, kunde möjligen de ge bättre resultat. Jakten efter mask misslyckades, men ur en gammal murken stubbe lyckade vi riva fram några feta larver. Nu skulle det snart vankas stekt laxöring. Snabbt ned till åns inflöde i Särjsjön. Det blev inte laxöring, det blev abborre. Men vilken abborre! Vilken delikatess!

Så kom den dag då kocken förkunnade: nu börjar det se magert ut i skafferiet.

Ingen blev förvånad, så som vi brukade skyffla in när det bjöds.

Skulle vi ta en tur över Långfjället till Idre och färskva på förrådet. Nej, nej! Fjällnäs då. Nej, där finns inga affärer. Röros blir faktiskt bekvämast. Gott, då tar vi Röros, dvs vi påbörjar hemfärden.

Vi tog stigen till fjällägenheten Sylen i Norge. Därifrån bar det uppför Elgåhognas branter, toppen ligger på 1458 m. ö h, och ned till Elgå vid Femundsjön.

Så småningom kom den lilla ångbåten som trafikerade sjön, och vi gick ombord. En överraskning blev det, när båten lade ut från bryggan och vände stäven mot söder. Vi höll god min och efter några timmars härlig båttur steg vi i land vid sydändan av Femunden och sökte upp en tältplats.

Dagen därpå var vi i god tid före avgången installerade ombord. Strålände väder med hög, ren luft utan soldis. Vilken härlig sjö, vilka storslagna omgivningar! I sydväst Rendalsörens tre spetsiga toppar. I öster Elgåhogna och Svukuriset, i väster Flenskampene och många andra sköna fjäll.

En hel del passagerare var med. Bl a några gubbar som tydligen skulle ut på fisketur. När ångaren närmade sig Röa, ån som kommer från Rogen, stannade den upp en bit från stranden. Styrbords livbåt sattes i sjön och gubbarna jämte en försvarlig mängd kaggar togs ombord i livbåten. En man ur besättningen rodde in till land med gänget och kom sedan ensam åter.

Så fortsatte färden och efter en stund gled ångaren in till bryggan i nordändan av Femunden.

En turbil stod parkerad på kajen. En T-Ford. Ynka liten. Hur skulle det här gå? Vi stod sju stycken kring bilen och ackorderade.

Det måste gå, sa chauffören. Han började med att kroka samman två och två ryggsäckar. Dom hängde han

Natt vid sjön Femunden i Norge

över kylaren. Återstoden av bagaget surrade han fast på pakethållaren där bak men måste ändå gömma undan en mängd små saker i sufflettens många veck. Så kom turen till människorna. Tre klämde han in i baksätet. Olov där framme, så satte han sig vid ratten, slog igen luckan och sa: Häng med nu pojkar, ni är unga, ni kan stå på fotstegen. Visst kunde vi, Georg och jag.

Hur skulle det här sluta. Skulle fjädrar och däck och kaross hålla, och skulle motorn orka dra detta vidunderliga lass.

— Jo då, allt höll och motorn orkade. Fort gick det inte, men till Röros kom vi. Stannade på torget. Lassade av människor och grejor. En stund stod man och såg på den ynkligt lilla bilen och tänkte: kvalitet är ofta missvisande använt på en vara, men om den här T-Forden var ordet verkligen berättigat.

Tur att vi inte hade smör i ryggsäckarna. De var otrevligt varma, när vi lyfte av dem från kylaren.

Å här var Röros, Bergstaden kallad. Vi såg hur ån rann och gick motströms. Kom ur stan och fann en bra lägerplats vid Hittersjön. Här skulle vi nu stanna någon dag och bese staden.

Georg och jag var mest intresserade, så vi rände åstad medan Olov stannade vid tältet som vakt.

På sidan 136 i "Medan lägerelden brinner" har jag berättat något om Röros tidigare historia och skall inte upprepa mig, men måste ändå framhålla hur underligt hemma man kände sig, särskilt bland de låga husen och kullerstensgatorna. Man hade ju läst Johan Falkbergets böcker och stannade ofta och nickade igenkännande. Johan Falkberget är Röros store son.

Vi hade kommit överens om att offra en slant på ett paket hårt bröd, om det gick att få tag på, eljest en limpa. Några minuter före stängningsdags slank vi in i stans största affär och hörde oss för: jo-då, och fram kom ett paket Hallsbergsbröd. Gott och välbekant.

Så blev det dags fundera på resans fortsättning. Den gemensamma kassan kunde väl inte räcka så långt. Efter ett ivrigt letande och räknande i de norska kommunika-

BLOMMOR för alla tillfällen

Brudbuketter - Sorgbinderier

Westlins Blomsterhandel

Telefon 600 75

Köpmangatan 19

Blomsterförmedling (Interflora)

tionstabellerna och sedan vi tagit undan kosing till två kuvert och två frimärken, kunde vi lösa tre enkla biljetter till Dombås på Dovrebanan. Nu bar det av med den smalspåriga järnvägen ned genom Gauladalen till Stören. Där var tågbyte.

Men det här var ju för galet. Innan våra brev med begäran om förstärkning i kassan nådde Kumla och pengarna Dombås p r, skulle säkert fyra, fem dagar åtgå. Varför då ha så oherrans bråttom.

Vi skulle naturligtvis bara ha löst biljetter till Stören. Sen ömsom gått ömsom åkt tåg mellan stationerna tills vi kommit till Dombås. Nu var skadan skedd. Fanns det då ingen möjlighet nedbringa farten?

Vi sitter framför stationshuset i Stören och småsvär över vår obetänksamhet, när ett godståg rullar in på stationen med loket vänt mot Dombås. Sista vagnen är en personvagn.

Va, tar dom passagerare i godstågen här i Norge?

Bort å fråga.

Jo-då, visst gör vi så. Ska ni med så sno på. Vi går strax. Full fart efter ryggsäckarna och så ombord. Fartminskning. Det är många små stationer efter banan, där gods skall av eller på och många motlut, som skall övervinnas, så farten är lagom.

Vid Opdal, som att döma av det pampiga stationshuset är en stor ort, stiger vi av för att räta benen en stund. Där kommer lokpersonalen gående, vi genskjuter dem och undrar om uppehållet blir så långt, att vi hinner se på byn en stund. Stick ni, säger föraren, jag ger två långa signaler när det är dags för er att sno på hit.

Inte var Opdal någon stor by, men en storslagen utblick mot de snöklädda topparna på Snöhettan, ett av Norges många högfjäll, fängslade mest.

Så kom de två tuten från loket, och vi skyndade åter till våra platser i sista vagnen. Snart var vi uppe på Dovrebanans högsta punkt, Hjerkin, och rullade så utför till Dombås, där första etappen på hemresan slutade.

En skogsdunge en bit bort såg ut att hysa hyggliga tältplatser. På väg dit fångade en vit affisch uppmärksamheten. Vad skoj skulle de ha för sig här måntro.

Jo, kommande söndag, då vi säkert fanns kvar, skulle det bli Högfjällsstämman på festplatsen vid Hjerkin med bl a föredrag av Johan Falkberget. Så försmädligt.

Om vi haft en aning om det, hade vi stannat till där uppe och tagit Dombås på måndagen. Vilken otur.

Så nära men så oåtkomligt att få en personlig kontakt med den av Norges många stora författare, som intresserade oss mest. Johan Falkberget, han som fick det norska postväsendet att bryta samman, när "Den falska måttstocken" först publicerades som följetong i en dagstidning, och norrmännen ordnade egna postlinjer mellan byarna för att snabbt få komma åt nästa avsnitt.

Vi hade två klockor, men ingen norrman behövde någon. Tyvärr.

En eftermiddag kom en ortsbo och hälsade på. Han hade mycket att berätta om bygden, men vi hajade till när han plötsligt slog stopp och sa: Dom sa på radion i middags att en stor skofabrik brunnit ned i Sverige i natt.

Vy över Røros från slagghögarna

— Var då?

Nåt samhälle utanför Örebro. Det hette Kumla eller nåt sånt. Sa dom namnet på fabriken? Vi råkar vara från Kumla och känner till fabriken där.

Det var ett konstigt namn, så det kommer jag inte ihåg.

Om vi upprepar, så kanske du hör?

Vi tog dem i ordningen: A G Anderssons skofabrik. Nej. C A Jonssons skofabrik. Nej. Kumla skofabrik. Nej. C G Ströms skofabrik. Nej. Skofabriken Sture. Säg det en gång till. Skofabriken Sture. Ja-du, den var det.

I radions tidevarv sprids nyheterna fort. Några timmar efter det släppts ut, nådde den oss i tältet i Dombås. 2 juli 1932. Naturligtvis resonerade vi om Sture. Jag hade jobbat där i fem år och kände till lokaliteterna bra. Ljus, rymliga, luftiga lokaler.

Stackars nattvakten. (Vi visste inte då att han var permitterad). Jag bodde i närheten av fabriken. Det hände mer än en gång att han stod på post för en pratstund, särskilt på lördagsnätterna, och ibland gick man med in.

Och disponenten på min tid, Pfersdorf, hade jag tumme med ända tills han kom på, att jag var fackligt aktiv. Innan dess var han så framsynt, att han tillät oss ha en studiecirkel i lunchrummet. I två vintrar sysslade vi med svenska språkets rättstavning, och hade säkert fortsatt om jag blivit återanställd efter värnplikten. I varje fall var denna studiecirkel säkerligen den första i Sverige som fungerade direkt på arbetsplatsen. Vi hade en korrespondenskurs och samlades varje måndag efter arbetets slut. Läste, resonerade, lärde.

När det knackade diskret på dörren visste vi att Pfersdorf kom, han räknade noga, såg att alla var med, nickade och log belåtet. Det här gillade han.

När Sture var färdigsnackat frågade norsken oss hur vi skulle fortsätta. Kommer det pengar åker vi tåg, eljest får vi gå.

Då ville han ge oss ett gott råd. Jo ser ni, en bit nedan för här är det en länsman som haffar allt som kommer gående på lansvägen genom hans distrikt. Och er skulle

Allt för bygget hos

KUMLA BYGGVAROR AB

ETT BYGGMA VÄNERN-FÖRETAG - TEL 709 45

TRAVAROR OCH ÖVRIGT BYGGMATERIAL

En central för byggmaterial

Personalen på skofabriken Sture på 1920-talet. "... dom sa i radion att en skofabrik brunnit i Sverige. Nå't samhälle utanför Örebro ..."

han nog betrakta, som ett gott kap. Jag vill råda er att gå på nätterna, om ni inte får pengar.

Tack, tack, sa vi, bussigt att du varskodde.

I andanom såg vi oss smyga på tå genom den ilske länsmannens distrikt. Det fanns anledning. Ingen av oss hade en tillstymmelse till legitimation, och den gemensamma kassan var mindre än en norsk femtioöring. Lösdriveri. Jo, jo,

Vi behövde inte smyga. Efter några dagar kom pengar. Att få ut dem från posten gick utan krumbukter.

På järnvägsstationen räknade vi ut, att kapitalet skulle räcka till Hallsberg, och ge en slant över till litet smör och bröd. Bäst köpa biljetter med ens.

Tre enkla till Hallsberg.

Han gick till en karta på väggen mitt emot luckan och så till skrivbordet, slog i tabeller och skrev ut biljetterna. Men hur hängde det ihop. Hans slutsumma blev betydligt större än vår.

Har ni räknat rätt, vi har fått ett helt annat resultat.

Tror ni inte att jag kan räkna det här bättre än ni.

Jovisst, jovisst, men ändå, får jag se.

Motvilligt sköt han över en av biljetterna, som bums förklarade olikheterna. Där stod Dombås—Halmstad.

Men snälla ni, vi sa inte Halmstad utan Hallsberg.

Hallsberg, jag hittar inget Hallsberg.

— Jo-då, jag ser den på kartan ända hit, Sveriges största järnvägsstation, snodde in på expeditionen och satte fingret på Hallsberg.

Visst tusan. Då får ni lösa i Charlottenberg, jag skriver inte ut tre biljetter till.

Här var det han som bestämde.

Vi fick klara oss utan smör och bröd, ty här fanns ingen möjlighet räkna ut vad det skulle kosta mellan Charlottenberg och Kumla.

Så for vi då ned genom Gudbrandsdalen och bytte tåg i Lilleström.

I Charlottenberg uppdagades det, varför postisen i Dombås hade så bråttom. Han hade snott oss på fem kronor genom kursskillnaden. Så dags att klaga, men kosingen räckte till Hallsberg.

Trötta, hungriga, ja utsvultna, kom vi till Hallsberg. Då föreföll de futtiga kilometrarna till Kumla som rena katastrofen.

Tursamt nog kände de oss hos Währmes bilstation så vi fick kritsa en tur till Kumla.

Så var det inget mer den här gången. Jo, glöm inte att förse dej med ordentlig reskassa härnäst det bär av.

En sak till. Helt oförhappandes har jag blivit gammal, en upptäckt som sätter sina spår. Därför tycker jag nu, att den här långa "julföljetongen" i julbladet borde få sitt slut. Inte har mina epistlar varit av större värde, men någon läsare kanske de intresserar, därför säger jag nu för sista gången: Hej, hej.

Och tack för mig från färdvägar till sjöss, till skogs, till fjälls, nu skiljs vi åt — men tro mig — vi skiljs utan tårar. Syndar jag någon mer gång, är det inte mitt fel. □

Haglund's

SKODON EN GROS

EKMAN HAGLUND AB

TELEFON: VÄXEL 792 30

1975 års kulturpris till Karl Östlund

Kumla kommuns femte kulturpris har genom enhälligt beslut i kommunstyrelsen tilldelats lantbrukaren Karl Östlund, Hardemo, med följande motivering:

”Karl Östlund har under ett halvt sekel varit verksam för fornminnesvården. Redan i mitten av 1920-talet kunde han till Örebro läns museum överlämna ett stort antal fornfynd funna i Herrgryt i Viby där han då hade tjänst. I Hardemo och omgivande bygder har han spårat upp ett stort antal tidigare okända fornlämningar och hans inventeringar av fornfynd för verket om Kumlabygdens historia har haft stor betydelse. Han har medverkat med upppteckningar till vetenskapliga institutioner och gjort intalningar av Närkesdialekt. Under många år har han varit riksantikvariens ombud i Hardemo socken. Han har nedtecknat och låtit trycka flera skrifter om Viby-Hardemo-Kumla-bygden. För sina förtjänstfulla insatser har han tidigare erhållit såväl Örebro läns hembygdsförbunds Diurcloupenning som Samfundets för hembygdsvård hedersplakett.”

Meddelandet om beslutet överbringades till pristagaren av kanslichef Tage Tapper och kulturkonsulent Gunnar Haag. Givetvis var det en glad och lycklig forskare av fornt, som mottog den stora utmärkelsen. Vid tillfället berättade han bl a följande om sig själv.

Mitt fornminnesintresse väcktes för precis 50 år sedan. Januari det året var grön och varm. Husbonden i Herrgryt hade satt mig till att ta bort några stenrösen. Under det första fanns bara svartjord. Under nästa fanns en jordfast sten. När jag flyttade på den kom fram yxor, mejslar och knivar. Sammanlagt fanns 32 föremål. Min tro är att den ursprunglige ägaren haft platsen som göm-

Karl Östlund gratuleras till Kumla kommuns femte kulturpris av kanslichef Tage Tapper och kulturkonsulent Gunnar Haag

ställe för sina saker och därefter av någon anledning tagit hemligheten med sig i döden. Tusentals år senare när ängen blev uppodlad kastades rösen upp. Sedan efter 4 000 år gjorde jag fyndet.

Sommaren 1925 upptäckte han i skogen tre stora stenar som låg lutade mot varann. Östlund fick en ingivelse att sticka in handen mellan stenarna. I handen fick han en välbevarad pilspets.

När han köpte en gård i Berga by hittade han på ägorna tjugo yxor. När han plöjde fick han fram åtta boplatser och sjutton eldhärdar. En söndagsafton var han ute och gick på en skogsstig i Sörängsskogen. Då formligen snubblade han över en dittills okänd storbondegrav från järnåldern. Under drängtiden hade åldermor på gården en dag berättat om hur hon 40 år tidigare förlorat ett guldörhänge, som trots enträget letande förblev borta. Nästa dag var Östlund ute och plöjde. Vad hittade han då om inte örhänget.

Priset 3 000 kr fick Östlund mottaga vid kommunfullmäktiges sammanträde den 15 december 1975. □

Torsten Ehrenmark Vallerstabo

Att Torsten Ehrenmark är närking vet nog de flesta som läser hans roliga böcker och de intressanta och trivsamma reportagen i Dagens Nyheter, men att hans vaggastått i Vallersta — i vårt eget Kumla — är det kanske inte så många som har en aning om.

I Turist nr 5 — STF:s månadstidning — avslöjar han detta i ett kåseri rubricerat ”Kom hit — Närke är så lagom.”

”I Närke finns egentligen allting utom Kebnekaise”. skriver han. ”Men i stället har vi mitt ute på Närkeslätten den brinnande skifferhögen vid Kvarntorp, som vi hoppas skall bli vintersportort bara den slutar glöda någon gång.

Slätten, ja... Den har sin egen charm. Jag har mina rötter där, i en by som heter Vallersta. Gården finns kvar, men den är död. Gödselstacken är borta, lagårn står tom, det bor sommargäster i bondstugan, men slätten breder ut sig som förr nedanför fönstren ända bort mot mossarna i Mosås. Det är en trolsk och sugande slätt med dimslöjor på kvällarna och den gamla sjöbotten kvar under den odlade jorden. När man spettade för hässjestörrar, fick man hålla i ordentligt, annars sögs spettet plötsligt ner med ett schlurp och försvann i det bottenlösa. Vägen ut till världen var smal och slingrande uppe på rullstensåsen. Där ligger på vägen mot Täby kyrka Vattusten, ett flyttblock, som hade kastats av en jätte på den tiden vi hade såna i Kilsbergen. Vattusten har en urholkning upptill, där det alltid står vatten. De somrar Vattusten torkar ur blir det krig. Det stämde både 1914 och 1939.” □

Hagendalsvägen 5

NYVELIUS

Telefon 700 23, 705 00

Plastmattor - Tapeter, moderna mönster - Tapetväv
Allt för inom- och utomhusmålning

Tre bröder i Kumla

som blev järnhandlare med egna företag

Han var glad och trivsamt och omtyckt av alla den spänstige skomakaren. Inte dagtingade han med sin frikyrkighet, men han var tolerant, något som uppskattades av den stora vänkretsen.

Gustav Teodor Svärd var född i Vallersta, Kumla socken 1870. Maken *Maria* föddes i Viby 1878 men var under uppväxtåren *Sickelstabo*.

När *Gustav* var så gammal att han skulle ha förvärvsarbete fanns det knappast mer än två yrken att välja på. Det ena var jordbrukare och det andra skomakare. Många valde bådadera men *Gustav* valde skomakeriet.

I *Hagaby* blev han så småningom sin egen: skomakarmästare med verkstad. Det var då inte ovanligt att skomakarmästarna flyttade verkstaden ner till stationssamhället, det gjorde ju bl a *A G Andersson* och *C A Jonsson* och så gjorde också *Gustav Svärd*. Där hade han först verkstad och bostad i en fastighet väster om *A G Anderssons* vid *Västra Drottninggatan*. År 1916 förvärvade *Svärd* en ny fastighet med adress *Västra Drottninggatan*

14. År 1908 hade en dansbana uppförts på tomtens norra del. Den nedlades snart och förvärvades av *Franz Erik Franzén*, som av banans virke byggde den villa som fortfarande står kvar. Från den nya fastigheten skulle *Svärd* inte flytta förrän tiden var mogen för avslutning av jordlivet, och det dröjde länge. Han hade förunnats en underbar hälsa, sjukdom hade han helt sluppet undan. I 80-årsåldern råkade han ut för ett lårbensbrott men levde ännu några år. Vid sin bortgång var han närmare 89 år.

Västra Drottninggatan 14 har stannat i den *Svärd*ska släkten. Äldsta dottern *Anny*, som blev lärarinna först i *Ullersäter* och senare i *Frövi*, flyttade vid pensioneringen tillbaka till sin gamla hemort och förvärvade fastigheten.

Med åren tröttnade *Svärd* på verkstadsrörelsen och de bekymmer den medförde. Han tyckte det skulle vara lugnare att ha en anställning. Det beslutet ångrade han inte. En sådan kunnig man med lång erfarenhet av skomakeriet var givetvis eftersökt. Först var han anställd hos

Gustav och Maria Svärd tillsammans med barnen. Stående fr. v. Nils, Ingrid, Olof och Knut. Sittande Anny, Sven och Rut

Har Ni julklappsbekymmer?

Järnhandeln med praktiska JULKLAPPAR
för alla åldrar

VERKTYG, HOBBYARTIKLAR
AFFÄREN MED VERKTYG SOM SPECIALITÉ

Telefon 700 67, 714 33 Sveavägen 8

FRÅGA

SVÄRDS
Järnhandel
FÖRST

Nils Svärd

Olof Svärd

Knut Svärd

Sven Svärd

Ages, därefter hos C A Jonssons och de sista åren hos Örnell & Co.

När äldste sonen Nils efter skoltiden stod inför val yrke var det aktuellt med en plats på C A Jonssons skofabrik. Detta motsatte sig fader Gustav. Han ville inte att någon av de fyra pojkar skulle bli skomakare. Men inte kunde han tro att tre av dem skulle bli järnhandlare med egna företag. Så blev det emellertid. De blev också framstående musiker i de missionsförsamlingar, som de kom att tillhöra. Deras musikbegåvning ansågs vara ett arv från fadern. Gustav Svärd var duktig att spela både flöjt och fiol.

Nils Svärd är född 1904. Han vistades först hos en morbror i Tycke, Vretstorp och därefter fick han springpojksplats hos Adolf Frölin's tryckeri i Kumla. När Nils fick erbjudande om plats i järnhandeln tackade han genast ja. Järnhandeln tillhörde Edvard Persson, som var föreståndare, direktör J W Johansson och grosshandlare Joel Andersson.

Järnhandeln övertogs så småningom av ett par jönköpingsbor, Andersson och Emberg. Edvard Persson flyttade till Vingåker och blev delägare i en järnhandel. Efter dennes död förestod Nils affären där till 1944, då han övertog Flens järnhandel, som han ännu innehar.

Var han än hamnat har Nils utövat en omfattande musikverksamhet. I flera år var han elev till den välkände musikdirektören Lundberg i Örebro. Han har också avlagt kantorsexamen.

En tid, som Nils och hans yngre bror Olof gärna skulle återvända till, är när de båda tjänstgjorde som organister i Kumla kyrka. Det var under kantor Georg Halls sjukdom och fram till hans efterträdare Rolf Forssmans tillträde, sammanlagt 1½ år. Nils tjänstgjorde på sön- och helgdagarna och Olof på vardagarna, bl a vid begravingar. Även under tiden i Flen har Nils tjänstgjort som vikarie i olika sömrandskyrkor, längsta tiden i Forssa församling.

Olof Svärd började sin järnhandelsbana i Kumla Järn- & Redskapshandel, som då innehades av Fredrik Emberg. År 1943 startade Olof Pålsboda Järnhandel. Vid den tiden hade Kumla fått en andra järnhandel med Carl Martin som innehavare. När Martin 1947 hade tröttnat

på Kumla sålde han sin vid Odengatan belägna affär till Olof, en affär som denne utvecklat och alltjämt innehar.

Olof har ett ovanligt fritidsintresse. Varmt socialt intresserad som han är, har han försökt göra livet drägligare för många alkoholskadade och deras familjer. Ett sådant arbete fordrar stort avkall på den egna bekvämligheten och ett tålmod, som inte hör till det vanliga. Givetvis har Olofs nykterhetsvårdande arbete mottagits med förtjusning av sällskapet Länkarna, som gjort honom till hedersledamot i sin avdelning i Kumla.

Olof efterträdde sin bror Nils som organist i Johanneskyrkan, ett uppdrag som han alltjämt innehar. Påverkad av storebror Sven har han varit tennisintresserad sedan barndomen, och utövar fortfarande med ungdomlig vitalitet sporten. Ett olboys-DM är största meriten.

Knut Svärd, yngst av bröderna, är född 1913. Att även han skulle bli järnhandlare verkade länge osannolikt. Han hade dessförinnan tre anställningar, alla inom manufakturbranschen och alla i Kumla. Först hos Carl Kullberg, därefter hos Helge Eriksson och till sist hos Bröderna Moberg. 1947 övertog Knut Pålsboda Järnhandel, en affär som han alltjämt äger. Liksom sina ovan nämnda bröder tillhör Knut Missionsförbundet och var med redan som junior i Kumla. Som cellist har han medverkat i såväl församlingens orkester som i Frikyrkoorkestern.

Den fjärde i brödrakvartetten, Sven Svärd, lydde också faderns råd att inte ägna sig åt skomakeriet, även om han som kontorist en tid var anställd hos skofirman Josef Andersson & C:o. 1943 fick Sven plats hos Kumla Cementvarufabrik, som med Olof Wirén som ägare var starkt expanderande. När Kumla Byggvaror 1953 startade anställdes Sven som kassör och var under många år kamrer, innan han några år efter pensionsåldern lämnade företaget 1975.

Sven har i mer än 15 år tillhört taxeringsnämnden och ännu längre varit revisor i HSB. I över 20 år har han varit med i Röda Korset och tidigare även tillhört styrelsen. En tid var Sven ett stort namn i IF Kamraternas fotbollslag. På sin vänsterinnerplats fick han namn om sig att vara en skicklig och intelligent spelare. Själv minns han bäst matcherna i mellansvenska serien 1928

GP:s SYMASKINER & BARNVAGNAR

Köpmangatan 27, Kumla — Tel. 716 60 Bost. Tel. 758 16

NYA ELNA SYMASKINER

Beg. el. symaskiner — Nya och beg. barnvagnar — Garanti. Service. Avbet. Byte
Affärstider: 10—18, kvällsöppet fred. kl. 19.00 Lördag 9—13

Skruven – en Lasse-Maja från Hardemo

Det är inte bara i våra dagar som brott ägnas stor uppmärksamhet av massmedia och allmänhet och det är ingenting nytt att det uppstår myter kring vissa, särskilt berömda brottslingars bravader. Så är det nu och så var det förr. I dessa trakter spänns legender om Lasse-Maja och senare om Bildsköne Bengtsson.

Hardemo har haft sin egen Lasse-Maja, som kallades Skruven. Han föddes i Ormesta 1841 och avled i Stora Ählberg, Tomta 1928. Han var berömd som kyrktjuv och för att han benådades från två livstidsstraff. Skruven stal från kyrkor och från rika, aldrig från fattiga, sade han själv. Men han var inte sämre karl, än att han kunde rucka på principen ibland.

Uppgifterna i denna artikel är hämtade dels från "En gammal Hardemobondes minnen", upptecknade 1932 av Gustaf E Olsson efter anteckningar av Johan Johansson, Hidingsta, dels från samtida personer, som bodde i närheten av Skruven under hans sista tid eller på annat sätt kände honom.

men även de i nordvästra. Han var också med att arbeta fram laget till div. II i början av 1930-talet. Tidigt ägnade han sig åt tennis, först i Idrottsparken och senare på banorna i badhusparken vid Ö Drottninggatan. Även bordtennis har fångat hans intresse. Några kumlamästerskap i båda grenarna, vittnar om framgångarna.

Fem syskon Svärd är nämnda: fyra bröder och äldsta systern, lärarinnan Anny. Av syskonskaran återstår systernarna Rut och Ingrid. Rut är född 1908. Hon var telefonist i Kumla, innan hon ingick äktenskap med komminister Ragnar Haag (död 1976), Jättendal, Uppsala stift. Ingrid är född 1917 och utbildade sig till sjuksköterska. Hon är gift med lektor Erik Örnholmer, Linköping.

Av barnbarnen är en son till Nils, Göran Svärd, studierektor på högstadiet i Flen. Andra generationen tycks ha vandrat bort från frikyrkan till statskyrkan. En son till Sven har valt den prästerliga banan, nämligen Björn, som är kyrkoherde i Örebro. Han har avlagt lic. examen på en avhandling om Axel P Falk, kyrkoherde och prost i Kumla församling 1865–1904. Ingen annan prästman har haft så många tjänsteår som denne i församlingen, varför Björn fortsätter sitt forskningsarbete om den märklige Kumlapatriarken. En son till Olof, Anders Svärd, är kyrkvärd i Kumla kyrka. □

Skötsam och ordentlig

Det var från modern, som Skruven fick sitt smeknamn, som följde honom livet ut. Hon var nämligen dotter till en soldat Skruv från Viby. Fadern var från Karintorp och hette Anders-Jan, men fick också ett öknamn som gjorde honom känd i hela Hardemo. Han kallades Kålsnulle, för att han snillat undan kål. Hans egentliga sysselsättning var annars att sälja smiden från en kärra. En gång lånade han pengar på en häst men kunde inte betala igen lånet, varför en gris skulle tas i mät. Men Kålsnulle fann på råd! Han gav grisen tobakslake, så att den blev sjuk och på så sätt fick han behålla den. Ingen mer än Kålsnulle vågade äta grisen.

Det var i sådan miljö som Anders "Skruven" Andersson växte upp. Han var emellertid både skötsam och ordentlig som pojke och fick snart plats hos en bonde i byn.

Så började det

Bonden, som Skruven fick arbete hos, hade två söner och de sönerna hade det inte för roligt. Bonden var så snål mot dem och drängen att de började stjäla för att klara sig. Och snart var de försigkomna värre. Skruven var ledaren. Pojkligan hade en hedersregel och det var att aldrig stjäla hemkring och aldrig från de fattiga. Men den regeln tummade de på ibland, samtidigt som kupperna blev större. Ligans specialitet blev att stjäla i kyrkor och om dessa stölder berättas många historier. Största bytet fick ligan vid Stora Malms kyrka i Sörmland, där en mängd kyrksilver försvann. I Viby kyrka hittade de endast rätt på nattvardsvinet, men det blev en riktig "nattvard" av det.

Vidare på brottets bana

Den ene av bröderna, Per-Erik, var låghalt och det gjorde att han lätt blev igenkänd. Naturligtvis med påföljd att trion ofta åkte fast. De tre satt flera omgångar i fängelse. Johan dog i häkte, men Skruven och Per-Erik fortsatte stöldturnéerna. Mestadels höll duon till i Stockholm, varifrån de gjorde stöldraider ut över landet. År 1871 hade Skruven straffats tre gånger och Per-Erik två. Båda var då fyllda 30 år.

Till sist försökte Per-Erik bli hederlig och fick anställning som skraddare åt Kronan. Men han kunde inte låta bli att stjäla tyg. Detta upptäcktes och då rymde han till Amerika och försvann för gott.

Julbordets läckerheter

KÖPER NI MED FÖRDEL HOS OSS

Förstklassiga varor — låga priser
och dessutom god service

ICA Magneten

SKOLVAGEN - TELEFON 784 00

Detta är Skruvastugan vid Tomta i Hallsberg idag, där kyrktjuven Skruven — Anders Andersson — Hardemos egen Lasse-Maja bodde under sina sista år. Skruven fick två livstidsdomar och benådades båda gångerna.

Livstidsdömd och benådad

Skruven fortsatte att stjäla på egen hand. I Bodarne kyrka vid Laxå hann man gömma undan kyrksilvret och 12 000 riksdaler, innan Skruven kom och slog ut kyrkfönstren. Efter den kuppen åkte han fast igen och sattes på Varbergs fästning. Där lärde han sig anilinfärgning och att laga klockor. Domen löd på livstid, men hans åldriga mor fick i slutet av 1880-talet sin son benådad. Skruven var då några år från femtio. Han slog sig ned i hembygden och började laga klockor.

Oron förde dock snart Skruven ut på vägarna igen. Han åkte fast, när han försökte sälja en stulen häst. Benådningen var därmed förverkad och i sju långa år satt han på nytt på fästningen. Men han blev benådad än en gång, troligen i samband med kung Oscar II:s jubileum år 1897. Skruven var då 56 år.

Skruvastugan

Nu begav sig Skruven till Tomta i Hardemo, där han fick bo i ett f d husartorp på Stora Ählbergs ägor. Huset kallades Skruvastugan och heter så än i dag, där den står kvar obebodd. Äldre människor minns ännu Skruven från Skruvastugan. Det var en liten gubbe med skepparkrans, som berättade vitt och brett om sina bravader. Han söp mycket men åtnjöt stort förtroende som urmakare.

Skruven var stolt. En gång försvann det tvättkläder för grannen, men när länsmannen kom betonade Skruven att sådana fultigheter sysslade han aldrig med, men skulle det försvinna pengar från banken i Hallsberg, så kunde väl länsman återkomma.

Skruven gick bort 1928 vid 87 års ålder. Han förblev ogift hela sitt liv, men en tid bodde en kvinna vid namn

Lovisa hos honom i Skruvastugan. Lovisa gick och svepte folk, när de kallats hädan. Troligen var det också hon som fick svepa Skruven, när den dagen kom.

Skruven — Anders Andersson — kyrktjuven från Ormesta i Hardemo, en Lasse-Maja i södra länsdelen. Unik genom sin benådning två gånger efter två livstidsdomar. Unik också genom specialiseringen på stölder i kyrkorna och hedersregeln att aldrig stjäla från fattigt folk och inte hemikring. □

Huset vid AGES bommar

(Jag arbetade på AGE:s fabrik på 1950-talet och kunde då följa utvecklingen när huset var bebott, först av husets ägare och sedan av fabriken arbetare. Den siste hyresgästen var köpman Kjell Ericssons familj. Nu är det tomt och skall snart rivas. Det är synd att ett så vackert hus skall försvinna.)

*Staketet har rostat av väta och vind
runt den vildvuxna trädgårdsparken.
Den ena halvan, av vad förr var en grind
ligger vårdslöst kastad på marken.
Förr trädgårdsgången var krattad och fin
och gårdskarn' gick med gräsklippningsmaskin.*

*Nu tidens tand har satt sina spår.
Men jag minns som det vore i går.*

*Jag minns hur jag satt vid min nåtlingsmaskin
där fliten bildade mönster.
Där solljus och skuggor tittade in
genom AGE:s skofabriksfönster.
Där såg jag huset med tinnar och tak
från forntida snickarglädje och smak.
Med fönster i rader, med vinklar och vrår.
Sedan dess har det gått många år.*

*Men jag tänker nog så, när jag står här och
minns
och sovar i minnesraden.
Det känns liksom skönt ändå, att det finns
Ett "ödehus" mitt i staden.
Här finns känsla och liv som en viskande
vind
som stryker min panna och smeker min kind.
Kanske en smula av dum nostalgi,
men för mig som en livsmelodi.*

Ester Henriksson-Östlund

Synundersökning - Glasögon - Kontaktlinser

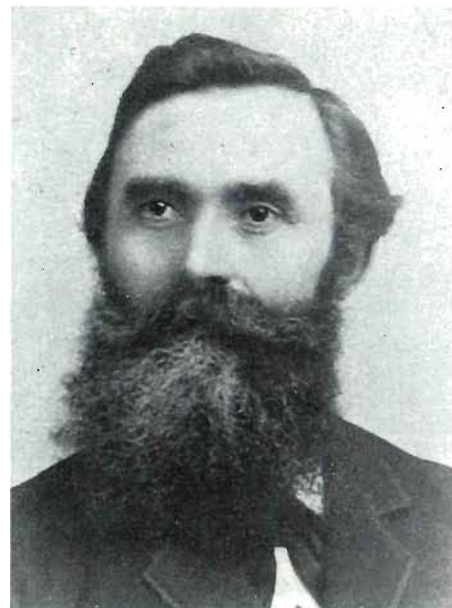
OPTIKER R. SUNDBERG AB

Med av Socialstyrelsen leg. optiker

Östra Storgatan 2, HALLSBERG 0582/118 37

Vattugatan 1, KUMLA 019/795 90

Några Hardemolärare i slutet av 1890-talet

Karl Emil Schill

Vi träffades för nära tio år sedan i en tågkupé i Hallsberg, min avlägsne släkting och jag. Båda väntade vi på ett försenat tåg från Göteborg. Han avslöjade, att han gärna för Kumla Julblad ville berätta skolminnen från Hardemo, dels egna minnen och dels vad han hade hört far och farfar berätta från skoltiden. Om det skulle bli något skrivet, ville han vara anonym.

Något nytt sammanträffande blev det inte, men Hardemo kom då och då med i julbladets spalter. Vad jag minns medverkade Olle Johansson från Äspätter flera gånger, bl a med en artikel om Finnakällan. Hilmer Lannhard har varit flitig att skriva om fornt i Hardemo och om mycket sådant har även Karl Ostlund berättat. Lärarminnen saknades dock alltfjämt. Vid en kaffestund en augustikväll hos bekanta i Hallsberg, undrade värdinnan om lärarminnena, som hon hört mig berätta om, blivit skrivna. Hon tillade: "Ännu är det inte för sent, din sagesman är vital och tycks ha fått behålla ett gott minne".

Snabbt ordnades en plats vid kaffebordet och släktingen hämtades. Givetvis blev han överraskad men tillika glad över att äntligen få berätta om vad han mindes från uppväxtårens skoltid och mycket annat som dock tyvärr inte fick antecknas.

— Farfars lärare hette *A G Karsberg*. Han var småskollärare från början av 1870-talet till sekelskiftet. I yngre år råkade han få en hand i ett tröskverk. Närmaste läkare bodde i Örebro och ett par snabba diligenshästar fick föra honom dit. Det var en besvärlig färd för stackars Karsberg, som hade fruktansvärda plågor. Handen måste amputeras. Protesen utgjordes av en järnkrok, och med den, berättade farfar, upphöll han disciplinen i klassen genom att slå i bordet. Vi både lydde och mindes.

— Karsberg hade humor men ibland brast tålmodet. Då kunde barnen få höra: "Förbannade ungar". Snabbt ångrade han övertrampet och frågade: "Har ni nån gång hört mej svära?" Det blev ett nej, det hade ingen gjort. Och därmed var Karsberg nöjd.

I början undervisade Karsberg på fattigstuguvinden. Lokaliteter där var givetvis primitiva. Visst var det

synd om Karsberg med hans besvärliga handicap. Nog kände han det hårt. Det hade varit underligt, om inte tankarna på äldre dagar ofta kretsat kring den svåra olyckan. Om den inte hade hänt, hur annorlunda kunde han inte ha haft det. Istället för att tjänstgöra vid småskolan, hade han kanske avancerat till folkskollärare och blivit kamrat med sin måg K E Schill.

Karsberg blev gammal. Ännu torde det finnas sockenbor, som minns honom komma uppför backen bärande två vattenhinkar i ett ok. Vintertiden var backen besvärlig för lärarveteranen, då den var hal som en följd av barnens kalkåkning.

Under många år var *Karl Emil Schill* och Karsberg samtidigt lärare i Hardemo. Schill var folkskollärare, och både far och jag hade honom som lärare. Karsbergs dotter Emma var gift med Schill. Som lärare var han mycket omtyckt av elever och föräldrar.

Schill var svag för kläder och uppträdde ofta i hög krage med veck. Man hörde honom ofta klaga över att kragen skavde på halsen. Han gjorde sig ibland underlättad om huruvida ortsborna uppskattade hans elegans. En son och en dotter växte upp i det Schillska hemmet. Sonen blev handelsresande och dottern lärarinna. Far och dotter undervisade ett dussintal år samtidigt i kyrkskolan.

Helga Schill hade ärvt sin fars musikaliska begåvning och tjänstgjorde som vikarie i kyrkan. Till faderns popularitet bland eleverna kunde hon dock inte nå upp.

Kollega till Schill i Brändåsens folkskola var *Axel Ekendahl*. Båda sökte klockare- och organisttjänsten i församlingen. Schill ansågs vara Ekendahl överlägsen och blev vald. Som lärare i kyrkskolan hade han skaffat sig stor popularitet. Ekendahl tröstades med ett årligt bi-

Åk till **BRÄNDÅSENS HANDEL**

Lanthandeln som finns där den behövs

LIVSMEDEL — PRESENTARTIKLAR — JÄRNVAROR

BRÄNDÅSENS HANDEL Tel. 0582/230 53

Helga Schill

drag av 150 kronor "tillfölje att han var kunnig i orgel-spelning".

Ekendahl älskade att göra "stadsresor". Ärendet var ofta inköp av böcker och skrivmaterial. Vid en sådan resa hade han fått se en tandborste för första gången. För sina elever berättade han, att "dom funnit upp en riktig tandförstörare" — en borste av svinborst, som absolut måste slita ut emaljen på tänderna förr eller senare. Han varnade oss för eländet. En av eleverna berättade händelsen för en Örebro-tidning och avslöjade: "Jag tog fasta på lärdomen, och egendomligt nog har jag fortfarande alla mina tänder i behåll, friska och kraftiga utan tandborste".

Ekendahls dotter Judit, gift Söderström, var under många år vid seklets början föreståndare för telefonstationen i Hallsberg.

Efter pensioneringen flyttade Ekendahl till Östansjö. Där sysslade han med trädgårdsodling, som han kände väl till och som varit hans hobby under Hardemotiden.

Troligen ingick hans odlingar i två generationer av Lundströms plantskola. Där köades under planteringstiden. Far och son sparade inte på informationen. De visste ju så mycket om växter. Oräkneliga är väl de frukt- och prydnadsträd samt buskar, som via deras plantskola smyckar trädgårdarna vida omkring i mellansverige.

I början av seklet var det svårt att få lärare till Hardemo. Tjänsterna fick utannonseras flera gånger, innan det anmälde sig någon sökande. Vid ett tillfälle i slutet på 1880-talet föreslog en skolrådsledamot sänkning av lärarlönen med 100 kr om året med den motiveringen, att "de nuvarande billiga priserna på livsförnödenheter talar för en sådan åtgärd". Förslaget avvisades dock. 100 kronor var mycket pengar på den tiden.

Under 1920-talet var däremot tillgången på lärare anmärkningsvärt stort. Vid en vakans i Stora Åhlberg anmälde sig nära hundratalet sökande.

Alla de omnämnda lärarna blev gamla och tjänsteåren många: Karsberg hade 32, Schill och Ekendahl 33 och Helga Schill 40 tjänsteår.

Några datauppgifter i denna artikel är hämtade från landsantikvarie Bertil Waldéns 1955 utgivna sockenkrönika från Hardemo. □

HELMER FURUHOLM

Solkurva

Min nya bok heter Solkurva och handlar om järnvägsbygget Wexjö—Klafreström på 1890-talet. Det är min fjärde roman från min hembygd i Varend i Kronobergs län. Att vara från Varend är för övrigt något man talar om med stolthet. Där har kvinnan lika arvsrätt med mannen alltsedan Blendas dagar, hon som en gång med hjälp av en hop andra kvinnor drev danskarna på flykten. När detta hände vet man inget om, det är en gammal sägen, som dock verkar trovärdig.

Genom en del av dessa gamla fagra bygder slingrar sig "min" järnväg fram. Den lär vara Sveriges krokigaste järnväg, den ringlar sig fram utmed sjöar och bergknallar, och en resa på den är en skönhetsupplevelse. Den delar min barndoms Björkelund nära Klafreström i två delar, så att vi måste som barn leda korna över järnvägen för att komma till en liten hage med vatten.

Järnvägsbyggets förhistoria har många roliga poänger. Nästan alla socknar på ett stort område ville att banan skulle gå genom deras domäner. Många ville att den skulle byggas 600 mm bred, men genom brukspatron Melcher Ekströmers ingripande blev den 891 mm bred. Ekströmer var själv ingenjör och järnvägsbyggare och bekostade själv en stor del av bygget.

En av romanens huvudpersoner är Mats, en råstark karl, som varit med om många järnvägsbyggen i Norrland men efter några år återvände till hembygden för att bygga en "lilleputtjärnväg". Hans hårda framfart på S:t Sigfrids marknad i Wexjö har berättats i brev av en f d rallare, annars är hans person mig veterligt inte känd, men som romanfigur har han varit lockande.

Jag har haft direkt kontakt med två ännu levande personer, som var med vid järnvägens invigning den 28 november 1895, en folkfest som det länge talades om i bygderna. En färgstark person, Sigurd Hedenstierna redaktör för Smålandsposten, var med och utgav ett exranummer av tidningen kring den stora händelsen. Många både kända och okända namn skymtar i boken. Järnvägsbyggenas tid var en epok i vårt lands historia, som måste varit mycket intressant. Överallt byggdes järnvägar, ett nät som ompändade stora delar av syd- och mellansverige. "Min" järnväg var en av de minsta, 44 km lång, men den finns kvar och är ännu i bruk. □

Lantmännen

ÖREBRO LANTMÄN FÖRENING UPÅ

Filial i Kumla

Magasinsgatan 6—8

Telefoner: 701 77, 705 87

FODERMEDEL - GÖDSELMEDEL - KALK - SPANNMÅL

UTSÄDEN - FRÖER - MASKINER -

DRIVMEDEL - ELDNINGSOLJOR M. M.

En hundraårig missionsförsamling

Sannaheds Missionsförsamling har i år funnits till i jämnt ett sekel. På grund av att församlingen 1974 uppgick i Kumla Missionsförsamling, firades jubileet under ganska enkla former.

Stiftare av församlingen 1876 var följande fyra personer: hemmansägare Lars Persson, Rösavi (född 1839) Johanna Olsdotter (född 1847), fördelsman Lars Larsson, Kumlaby (född 1822) och Inga Maria Olsdotter, Kumla by (född 1825). Året därpå, 1877, har en ökning av antalet medlemmar skett med tre, nämligen skomakare C H Blomqvist, N Sanna (född 1826), Hedvig Ingeborg Blomqvist (född 1826) och hemmansägare P E Eriksson, N Sanna, inflyttad från Viby. Följande år, 1878, inskrevs Anna Sofia Persdotter, N Sanna (född 1858) och hemmansägare Lars Aug. Persson, Kumla by (född 1841). Efter ytterligare 10 år hade församlingen ökat med 34 personer.

1888 ändrades namnet till Granby Kristna Församling. Medlemsantalet var då 48. Tio år senare ändrades namnet till Granby och Sanna Kristna Församling.

Ett flertal överflyttningar från andra församlingar hade förekommit under åren bl a från Hallsberg, Kräcklinge, Finnerödja, Skagershult. Men församlingen fick givetvis även vidkännas utflyttningar. I ett protokoll nämns Karl Eriksson med maka, som flyttat till Kumla Friförsamling. Eriksson liksom sonen Ivar blev båda mångåriga målaremästare i municipalsamhället och staden.

Största medlemsantalet 70 personer rapporterades från 1923. 1898 bildades en ungdomsavdelning. Dessutom har juniorverksamhet bedrivits och inte minst söndagsskola, som daterar sig från församlingens tidiga år.

Pastorer och församlingsföreståndare har varit: Carl Bergström, 1904, A Nordström, 1909, Lambert Östman 1914, W Haglund 1914, C Jiewertz 1919, och Edv. Boberg 1923. Per Back anställdes 1936 av Kumla Missionskrets som omfattade församlingarna i Byrsta, Hörsta och Sannahed. De senaste 40 åren har följande varit föreståndare för Missionskretsen: C Skoghäll, Josef Thorstensson, Gustaf Mattsson, Oskar Nilsson, Nils-Erik Nerentoft och David Kronberg.

Om initiativet till byggande av missionshus upplyser ett protokoll från 5 juli 1892:

”Sammanträdet, föranstaltat af troende militärer vid Kungl. Neriikes Regemente afsåg att åstadkomma en samlingsal för religiösa möten i närheten af lägerplatsen Sannahed. Vid mötet närvaro fy-

Sannaheds Missionshus

ratio personer, militärer och civila. Sammanträdet öppnades med gemensam bön. Brev upplästes från Pastor E Ungerth, som meddelade att Örebro Läns Fria Missionsförening förklarar sig villig understödja ofvannämnda förslag för vidare utarbetning.

En kommitté blef tillsatt och valdes Per Olsson, Granby (som skänkt tomt till missionshuset), P E Eriksson, N Sanna, Lars Persson, Rösavi, Frans Alm, N. Sanna, korpral Kron, soldat Lyberg, O V Hall och V Hall, Knista.”

De närvarande önskade att huset skulle rymma minst 500 personer. Byggnadskostnaderna uppgick till kronor 7 835. Ungefär samma belopp åtgick till reparationen 1947.

Ordförande i församlingen var då P E Eriksson, kassör Per Olsson och sekreterare F A Alm. När Alm 1900 avflyttade fick han till efterträdare Aug. Olsson, Rala.

Andra ordförande har varit: Erik Persson, Granby, Johan Eriksson, Alm och Elis Gustafsson, Norrby. Som sekreterare har fungerat: Erik Persson, Granby, Gustaf Lager, Granby, Erik Andersson, Vissberga, Arvid Olsson, Rala, Lars Andersson, Björka och Arvid Andersson, Björka.

Den första tiden i församlingen tjänade skraddare Joh. Persson, som ordets förkunnare, senare Byrstaläraren Jacob Janson och Joh. Eriksson, Mossby. Sommartid då övningar pågick i Sannahed, sände olika församlingar i länet predikohjälp. När Sannahed var lägerplats — under

GAMMAL AFFÄR i ny miljö . . .

Grundad 1898
Telefon 700 64

VÄLKOMMEN TILL **Hagendalsvägen 20**
och se vad vi har att erbjuda i
MÖBLER OCH MATTOR

Zarelius MÖBLER

lång tid för två regementen — var missionshuset en kraftkälla för många som kände sig ensamma och vantrivdes med att "tjäna kung och fosterland".

I julbladet för 1973 omtalas att löjtnant Diller ofta deltog i verksamheten. Han var förläggare till missionshuset. Andra kända förkunnare var evangelist C Johansson, Carl Andersson, Vaxholm, E Ungerth och Kihlstedt. Den sistnämnde var komminister i Kräcklinge men lämnade sin tjänst och övergick till Helgelseförbundet.

Från början av seklet är det söndagsskolan man minns. Särskilt är det lärarna och lärarinnorna i den som ofta återkommer i minnet. Vida känd var Hilda Johansson, som var verksam även i vardagsskolan, Fabian Widlund, tidigare omnämnde Per Erik Eriksson, Johan Eriksson från Alm, som hade halvmilaväg att gå och djur att sköta men ändå sällan saknades. Någon gång använde han hästen, men ofta var det inte. Ibland svarade han även för förmiddagsgudstjänsten, ty predika kunde han.

Varje vår och höst anordnade församlingen auktion. Det rådde alltid en viss spänning om huruvida den skulle kunna hållas utan störningar.

När SJ 1917—18 byggde dubbelspåret Hallsberg—Örebro var många av rallarna bosatta i Sannahed och på gårdarna fanns det mycket ungdom.

Jag minns ett par bråkmakare, som en gång började heja och ropa vid ingången när det skulle vara auktion. Då gick ett par av rallarna ut och sa till pojkarna, "Nu ska det vara tyst för vi få skulden om det blir bråk". Så lugnt som det sedan blev har det säkert varken förr eller senare varit vid någon auktion i Sannahed.

Av många äldre har jag fått höra, hur trivsamt de tyckte det var i såväl söndagsskolan som i ungdomsföreningen. Ungdomsföreningen, som bildades 1898, hade i regel enskilt uppbyggelsemöte två gånger i månaden samt gudstjänst en i månaden. Även serie- och tälmöten ord-

Sofia och Per Erik Eriksson

Söndagsskollärare i Sannaheds Missionsförsamling.

Från vänster: Carl Persson, f. d. bokhandlare i Kumla, Gotthold Andersson, lantbrukare, Rösavi och John Hellqvist, fotograf, Hallsberg.

nades. F n har ungdomsarbetet ett 50-tal deltagare och ser framtiden an med tillförsikt.

Vid sekelskiftet var följande personer verksamma i söndagsskolan: P E Eriksson, Fabian Widlund, Karl Persson, August och Arvid Olsson, David Persson, Anna Persson, Jenny Lund, Elsa och Frida Johansson, Alma Larsson och Arvid Persson.

Vid 1976 års början hade följande medlemmar tillhört församlingen i mer än 50 år. Olga Karlsson, Rösavi (in-skriven 1910), Arvid Olsson, Rösavi (1910), Axel Olsson, Rösavi (1915), Manfred Andersson, N Sanna (1916), Anna Larsson, Björka (1920), Ester Wester, Rösavi (1920), Karl Wester, Rösavi (1923), Gotthold Andersson, Rösavi (1925).

Några stora slantar har man inte haft att röra sig med i församlingen. De som skulle tolka Gudsordet och vara församlingsföreståndare, hade det magert, mycket magert. De skulle bli samlade till verksamheten. Men vilket offer fick de inte själva göra, de som hade ansvar för den lilla församlingen. Man hjälptes åt med kollekt och andra insamlingar samt med syföreningsauktioner och i dessa fick man uppskattad hjälp av ortsbefolkningen.

Mycket osjälviskt arbete har nedlagts av pionjärerna och de som efter dem fått bära ansvaret för församlingens fortbestånd. □

En del äldre årgångar

av KUMLA JULBLAD
kan erhållas från

KB Kumla Tryckeri

Skolvägen 2 - Tel. 708 81

Köp julklapparna i

KUMLA JÄRN- & REDSKAPSHANDEL

TRÄDGÅRDSGATAN 1

Tel. 700 25, 703 25

Oscar Norlin

Oscar Norlin – kyrkvaktmästare under sjutton kumlapräster

Oscar Norlin, Skottvallavägen 36, f d kyrkvaktmästare står det i telefonkatalogen. När vi träffas hemma hos min svärfar, Nils Helander, är det en spänstig och vital äldre herre som jag får möta, ingen kan tro att den 89:e födelsedagen närmar sig. Oscar Norlin visar sig ha ett utomordentligt gott minne och berättar gärna om de många årens arbete i Kumla kyrka.

Oscar Norlin är född i Valskog mellan Arboga och Köping och kom till Kumla år 1921, för att arbeta åt sin bror, som då köpte en smedja vid Kyrkogatan. Brodern hade tidigare arbetat som smed i Valskog, men ville nu starta egen rörelse. Själv var Norlin snickare och skulle tillverka vagnar m m i smedjan. Han trivdes i Kumla, bestämde sig för att stanna för gott och 1925 kunde han och hustrun Hanna flytta in i en nyuppförd villa, samma hus som ännu i dag är hans bostad.

I fem år arbetade Norlin i smedjan, innan han 1926 tillträdde en tjänst som kyrkvaktmästare i Kumla kyrka, ett arbete som han skulle komma att behålla ända fram till pensioneringen år 1954. Under de åren hann Norlin tjäna sjutton prästmän, den förste var Caleb Häger och den siste Gottfrid Willén.

Det var den ståtliga kyrkvärden från Södra Mos, Erik Larsson, ordensbroder till Norlin i NTO, som tyckte att han var en bra karl och skulle passa för vaktmästarsysslan. Redan tidigare hade Norlin i ordenshuset Natanael, vid Hagedalsvägen 27, visat sig vara en handlingens man. Under årtionden skulle han komma att vara biljettförsäljare vid föreläsnings- och bioaftnar och några år var han också vaktmästare. På kavajslaget sitter idag NTO:s guldmärke för 50-årigt medlemskap. Söndagar kl 16.00 var länge sammanträdestid i ordenshuset, men träffarna blev mer populära då de i stället flyttades till kvällstid. Smått otroligt är det att nu i TV-åldern minnas de långa köer som ringlade utanför Natanael minuter innan en föreläsning, säger Oscar Norlin.

Att arbeta som kyrkvaktmästare var inget latmans-

göra. I sysslan ingick naturligtvis mycket kyrkogårdsarbete. Alla gravar som kyrkorådet åtog sig att vårda, sköttes av kyrkvaktmästaren. Vidare skulle kyrksilvret putsas regelbundet och kyrkan städas. Golvet skulle skuras en gång varje år, måste det av någon anledning ske oftare skulle särskild ersättning utgå. På söndagarna fick Norlin under den kalla årstiden stiga upp vid tre–fyra-tiden på morgonen för att få kyrkan varm till gudstjänsten. Under kriget då det var ont om koks var det ett förfärligt slit att få temperaturen draglig.

Begynnelönen var 2 000 kronor om året och för att dryga ut förtjänsten åtog sig Norlin att på fritiden sköta om en del gravar. En dag i månaden var fri, ”kan vara en söndag, om så påfordras”, stod det i kontraktet. Någon semester ingick inte i förmånerna vid anställningen, men redan under Hägers tid infördes fjorton dagars semester, något som Norlin naturligtvis var glad åt.

Från sina första tjänstgöringsår minns inte Norlin kumlalaborerna som särskilt flitiga kyrkobesökare. Många kom då ännu med häst och vagn eller släde till kyrkan och hästarna placerades i de kyrkstallar, som låg söder om kyrkskolan. Begravningarna hölls som nu inne i kyrkan och i samband med dessa hade naturligtvis kyrkvaktmästaren extra arbete. Välkända sångare vid olika förrättningar och vid kyrkohögtider var vid denna tid Ivar Larsson och landsfiskal Hugo Strandberg.

Ett inbrottsförsök i kyrkan hann Oscar Norlin också vara med om under sin tjänstgöringstid, men något byte fick inte tjuvarna med sig. Goda lås satte stopp för deras framfart. En stor utredning igångsattes under ledning av polisman Lönnvik, men några bovar påträffades aldrig.

”Min första präst, kyrkoherde Häger, minns jag med glädje”, säger Norlin, ”vi tyckte mycket om varandra.” Hägers hustru dog mycket tidigt och dottern Margit trädde in som värdinna i prästgården. Det bjöds ofta på kaffe i prästgårdsköket och då var alltid Hägers stående replik ”Jag vill ha två fulla koppar kaffe, men ingen påtår”. Häger var ordförande i skolstyrelsen och sammanträdena hölls i kyrkskolan. Kantor i kyrkan var Georg Hall.

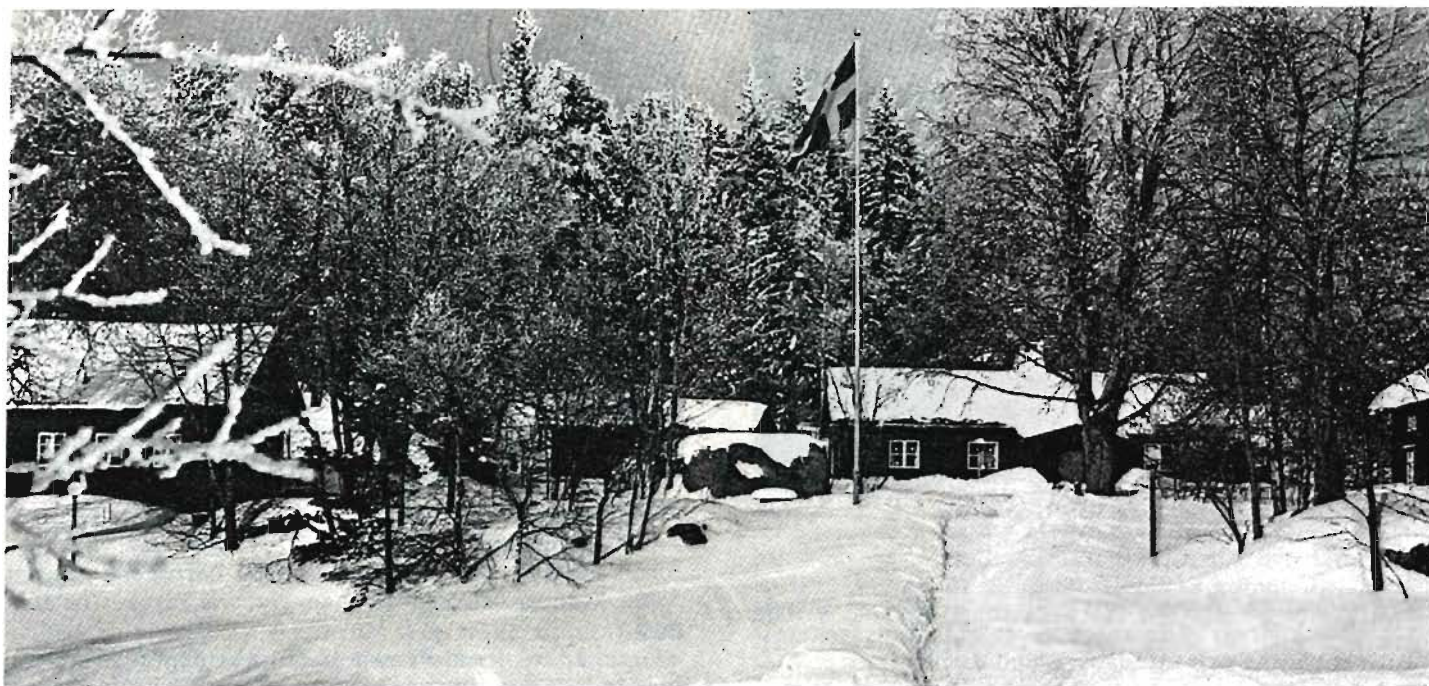
Med en annan av prästerna, Georg Magnusson, hade Norlin ett gott samarbete inom scoutkåren. Bland ledarna

forts på sid 37

Sjödins STENHUGGERI

S. Kungsvägen, Kumla, tel. 785 38
Törngatan 12, Örebro, tel. 11 34 80
Bostadstel. 712 98 och 708 25

Tillverkar **GRAVVÅRDAR**
av röd, grå och svart granit
HUMANA PRISER

NILS HELANDER

Tivedstorp

Finngårdarna som blev flyktinghem men även ett trivsamt utflyktsmål

Vi är ett par av IM:s (Individuell Människohjälp) vänner som några gånger under sommaren brukar besöka Tivedstorp. Det första besöket i år gjordes sista dagen i juni. De många serveringsborden framför byggnaderna var glesbesatta. Vi njöt av kvällssol och värme. Den unga flickan, som serverade oss det goda kaffet med hembakat, såg trött ut. Mer än tusentalet gäster hade kommit i bussar och personbilar, hela dagen hade det rått trängsel vid parkeringen.

Som vanligt glömmar vi inte att titta in i det lilla kappellet — en gammal lada från Sätra bruk. När vi kommer ut igen backar vi hastigt tillbaka eftersom en stor huggorm slingrar sig strax framför oss. En ståtlig herre skyndar till. Ormen får bråttom ner mot ett stort buskage.

Vi vandrar vidare och kommer in i det lilla samlingsrummet. Där studerar vi gästboken och läser på ett stort antal sidor namn från nästan hela Sveriges land och sanktionerar flickans uppgift om att dagen varit jobbig för dem som skall svara för trevnaden på Tivedstorp.

— Visst är det trivsamt här. En sån här skapelse är värd att uppmuntras, viskar jag till mitt sällskap.

Viskningen uppfattas av ovannämnde herre, som vi gissar vara militär. Han frågar:

— Är ni intresserad av IM?

— Ja, sedan många år har jag regelbundet fått den lilla tidskriften IM med en giroblankett, som jag brukar använda.

Han presenterar sig som överstelöjtnant Bror E Ohlsson och är stockholmare. Förmodligen är han med i IM:s ledning. Som gåva överlämnar han Thure Elgåsens högst intressanta vägvisare och färgkarta över Tiveden. Jag får även flera skrifter, bl a Allan Thybells ”Britta Holmström”, tryckt 1970 på Kumla Tryckeri. Britta Holmström är lektor i Malmö och IM:s stiftare. Om henne skriver Thybell bl a följande:

”Den 1 oktober 1938 fick en svensk kvinna uppleva något ytterst märkligt. Ett under. Kvinnan hette Britta Holmström. Hon hade året innan följt sin make, docent i teologi i Lund, på dennes föreläsningsresa genom Tyskland. Båda återvände från den resan chockade över vad de sett.

— Vi mötte under den resan så många människor, som var tagna i bruk för en alldeles ny hedendom, berättar

KUMLA BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles.

Telefon 700 61, 757 47

Bost. 710 12. Sommarbostad 0582/401 34

Interiör från Vandringskyrkan

fru Holmström. Ännu värre: Vi hade mött så många vacklande kristna. Båda anade vi att någonting fruktansvärt var på väg och inte längre stod att hindra.

Klockan halv fem denna morgon — den 1 oktober 1938 — välldes Hitlers trupper in över Tjeckoslovakiens gränser. Britta Holmström berättar:

— Utan att jag kände en enda av de många tjeckiska kvinnor, som måste fly denna morgon uppfyllde de likväl mitt hjärta. Varför? Därför att mitt förnuft, ja hela mitt väsen nyktert konstaterade att den fred tidningarna i helsidesrubriker utmålade såsom räddad och i vars hägn vi nu skulle få andas ut efter de högexplosiva Münchenförhandlingarna, var en fred räddad på de flyendes bestnad — det var alltså offren för denna s k fred, som drog in i hjärtat tills det ville sprängas.

Det var då det hände. I och för sig ingenting märkvärdigt. Endast en skakande bekräftelse på Psaltarens ord: 'Ja, Han är på min högra sida.' Vid min högra sida stod Någon på samma sätt som Herren Jesus Kristus under sin vandring härnere en gång måtte ha stannat upp inför människa efter människa, som behövde Honom — full av ljus, värme, klarhet, solidaritet. Solidaritet i varje mått och steg, allt i en grad som kom vårt förmenta kristenliv att i detta ögonblick framstå som en enda nedisnings procedur. I samma ögonblick kommer snett framifrån till vänster fem klara ord: 'En ny mission skall begynnas.' De fem orden genljöd sedan åter och åter djupt nere i mitt eget inre. Men läpparna vägrar att göra dem till sina."

Britta Holmström kallades 1961 till hedersdoktor av medicinska fakulteten i Lund. Man har väl rätt förmoda att motiveringen till denna utmärkelse är att hon tillhör vår generations stora livräddare, skriver Thybell.

Kumlafödd konstnär köper stor skogsgård i Tiveden

Vi lämnar tillsvidare IM och ägnar oss åt ett gårdsköp, som kom att få inverkan på IM:s verksamhet.

I slutet på 1940-talet gjorde kumlafödde konstnären Anders Hellsten, Åsbro ett tursamt köp genom förvärvet av den stora skogsgården Hindrikstorp. Ägare var lantbrukare Josua Persson och köpesumman 15 500 kronor.

Det mycket låga priset hade sin orsak. Det berodde på att skogen inte ansågs vara mycket värd, då man saknade vägar för att utnyttja den. De gamla ägarna hade dock varit rädda om skogen och använde själva grenar och annat skogsavfall för sitt bränslebehov.

Efter sin pensionering hade biskop Sven Danell i Skara bosatt sig i Udenäs. Där blev han intresserad för en rekonstruering av Skaga stavkyrka, som i 1100-talsstil uppfördes på den gamla grunden efter den 1826 rivna offerkyrkan. Danell och Hellsten gjorde gemensamma ansträngningar för att få en väg som skall sträcka sig från Tivedsvägen fram till Karlsborgsvägen i närheten av Olshammar. En väg var ju nödvändig för att Hellsten skulle kunna exploatera skogen. Det blev ett vägbygge för 250 000 kronor. Hellstens utgifter härför blev endast 3 000 kronor, och det var han givetvis mycket belåten med.

Grannar till Josua Persson hade varit dennes föräldrar. När fadern dog flyttade modern efter att ha sålt gården.

Köpare till den var Hellsten. Det var inte fråga om någon större affär eftersom det inte hörde någon skog till gården och husen var mycket eftersatta. Men nog gjorde köparen en fin affär — 1 500 kronor. Det var just på denna mark, som IM senare efter förvärvet av de båda gårdarna skulle förlägga sin verksamhet.

I och med vägens tillkomst började en omfattande skogsavverkning. Hellsten omtalar, att han under de närmare 15 år han var ägare till Hindrikstorp avverkades stora arealer värdefull skog. Det blev betydande inkomster, men större delen av dessa gick till skatt.

För skogsavverkningen hade Hellsten inga större bekymmer. Den huvudsakliga kostnaden svarade domänverket för. Verket hade nämligen åtagit sig att skaffa arbete åt flyktingar, som sökte sig till vårt land. På de

De gamla husen inramas sommartid av en lummig grönska

OLOV KARLSSONS CYKELAFFÄR, KUMLA

Specialaffären för cyklar

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan
Tel. 704 76

REPARATIONER utföres omsorgsfullt

Fagertärn — sjön med de röda näckrosorna — ett annat utflyktsmål i närheten av Tivedstorp

kalhuggna markerna skulle ny skog växa upp. 10 000 tall- och granplantor planterade Hellsten med hjälp av skogsvårdsstyrelsen.

Tivedstorp byter ägare

1952 bildades på initiativ av biskop Sven Danell Stiftelsen Tivedstorp och till den anslöt sig en rad hjälpororganisationer. Bland dem Individuell Människohjälp (IM), som skulle komma att betyda så mycket för mångtusende flyktingar och för Tiveden. Genom förvärvet av de båda nämnda Tivedsgårdarna, och sedan IM som gåva fått ett par gårdar, blev Tivedstorp ett betydande flyktinghem och ett synnerligen attraktivt utflyktsmål.

1958 kom ett brev till IM. Det var från en rumänsk familj bestående av tre generationer, som bad om hjälp. De hörde till dessa många miljoner människor, som tvingats lämna sina gårdar och fly under andra världskriget. Sedan hade de i 12 år suttit i olika flyktingläger. Nu hade de hamnat i Sydamerika, berövade alla utkomstmöjligheter. De levde i än värre nöd och längtade tillbaka till Europa. Kunde IM hjälpa dem? Inte bara en och en utan hela familjer, alla tjugo? De ville fortfarande hålla ihop. IM lovade hjälpa, men hur skulle hjälpen ges? Då kom tanken på Tivedstorp. Domänstyrelsen kontaktades och lovade skogsarbete.

Gräset hade vuxit högt och ovårdat på tunet. När gammelfarfar Bichi steg ur IM:s bil, såg han sig genast om efter en lie. Sakta började han slå gräset. Efter alla år av otrygghet och hemlöshet hade den gamle rumänske bonden åter gräs under sina fötter. Gräset på Tivedstorp. Familjen Bichi hade fått ett hem på jorden.

Tivedstorp låg avlägset i den stora skogen. Bland dem som med glädje hälsade den gamla finnbyns nya invånare var kronojägare Herbert Lofstrand från Ösjönäs i Tiveden. Han hade förmedlat skogsarbete till dem. Han föreslog nu att IM skulle öppna en kaffestuga på sommarens förbifarande turister.

Inte kunde han ana, att hans förslag skulle göra Tivedstorp känt och älskat av hundratusenden från när och fjärran och betyda så mycket för IM:s ekonomi.

IM:s ordförande lektor Britta Holmström blev inregistrerad "kaféidkerska" hos länsstyrelsen, lanthushållslärarinnan Barbro Hylund, som länge arbetat i Österrikes flyktingvärld, kallades att förestå serveringen. Kvinnorna Bichis blev de första goda medarbetarna. Bland många frivilliga medarbetare var byggmästare Paul Gustafsson.

Flyktingarna från olika delar av Europa var i regel dåliga skogsarbetare. Många av dem var så klena och bar spår av undernäring, varför man inte kunde fordra så mycket av dem.

Tivedstorp hade plötsligt blivit folkrikt. Det myllrade av barn och ett inte så litet antal såg dagens ljus i Tivedstorp. Arbetarna och deras familjer nödgades tränga ihop sig i gårdarna runt Tiveden, omtalar Hellsten.

Anledningen till att Hellsten sålde Tivedstorp uppger han själv vara, att han blivit förälskad i det naturskönt belägna Västansjö, tillhörigt Lerbäcks kommun. När det blev bekant att denna gård var till salu, handlade Hellsten raskt. Överenskommelsen med IM och Lerbäcks kommun avklarades snabbt. Det skedde på Handelsbanken i Hallsberg med kontanter från båda hållen.

— Inte har den fattige konstnären några slantar till en sån här storaffär, menade pamparna från Lerbäcks kommun.

Men det hade konstnären. Tack vare Tivedstorp.

Här spökar vid pipande myggors dans
den tid som före människan fanns.
Här grönska ormbunksskogarnas ätteläggar,
här hänga mossiga rullstensblock,
som tornats upp till cyklopiska väggar.

Ur "Tiveden" av Verner von Heidenstam

forts från sid 34

fanns då också Charles Arbin. Scoutmötena hölls i gamla ålderdomshemmet norr om kyrkan och dessutom ordnades hajker och utflykter. Scoutkåren hade egen orkester under de här åren, men kantor Forsman klagade på dem och tyckte att de spelade falskt. "Det där förstår du inte", var Magnussons svar och så uppmanade han pojkarne att fortsätta att spela. Under några år fanns endast pojkscouter, men senare tillkom även flickscouter.

Några fritidsproblem har Oscar Norlin aldrig haft, men ibland känns huset där han nu bott i över femtio år litet tomt sedan hustrun Hanna gick bort. Arbetet i kyrkans tjänst och i NTO, intresset för den egna trädgården, medlemskap i Trädgårdsamatörerna, där Norlin redan från bildandet var med i styrelsen, har krävt mycket tid. Efter pensioneringen hjälpte han också ofta Edvin Melin i Kumla Begravningsbyrå. Läger man därtill ett mångårigt medlemskap i kyrkobrödrakåren, förstår man att Oscar Norlin nu med ålderns rätt vill tillbringa det mesta av sin tid i det egna hemmet, gärna framför TV, eller kanske ännu hellre i trädgården bland sina blommor under sommarhalvåret.

Köp julblommorna hos

Petterssons HANDELSTRÄDGÅRD
KUMLA Fabriksgatan 45 Tel. 701 38

Kransar och buketter smakfullt och billigt

Blommor i riklig sortering

Gösta Attorps

— *hallsbergssonen som blev framstående författare och litteraturkritiker*

Gösta Attorps 1899—1976

Under årets första månad avled i Djursholm författaren Gösta Attorps. Han var född i Hallsberg, son till en vida känd affärsman August Andersson, kallad "August på trappan", som i flera år drev en speceri- och diverseaffär vid Storgatans centrala del.

Det var mycket vanligt att chefen mötte kunderna vid butiksingången. Där pratade han med dem om vad som senast hänt i köpingen och samtalet fortsatte sedan inne i affären. Namnet "August på trappan" härleder sig från en tid, då varken handlarn eller kunden hade bråttom.

Sonen Gösta, som antog namnet Attorps, blev student vid Karolinska läroverket i Örebro 1917, fil kand 1922 och fil lic 1929 i Uppsala samt fil doktor i Stockholm 1930. Från 1929 till pensioneringen 1964 var han medarbetare i Svenska Dagbladet och räknades till eliten av litteraturkritiker.

1956 utgav Attorps romanen "Sista tåget". Uppväxtåren i Hallsberg och studieåren i Uppsala har fått stort utrymme i boken utan att Hallsberg någon gång nämns. Alla personnamn är fingerade, men det hjälpte inte, för köpingsborna kände igen sig och utsatte författaren för hård kritik. I romanen får man till livs mycket om familje- och släktförhållanden samt inblickar i affärslivet i köpingen, som då i stor utsträckning tillhörde Kumla landskommun. Det kanske inte är så allmänt känt, att inte ens stationshuset och bangården en gång i tiden tillhörde Hallsberg.

Ett par månader efter Attorps frånfälle utkom "Ut genom de stora portarna". Boken, som han själv sammanställt, innehåller tolv reseberättelser samt "Bygderesa i Närke", en skildring av en föreläsningsturné, som författaren gjort i sitt hemlän.

Så här skriver Attorps om sina upplevelser under turnén:

Någon gång på 50-talet hade jag åtagit mig att hålla ett föredrag på några platser i Närke. Det var rubricerat "Författaren, kritikern och läsaren". Jag började i Örebro och Hallsberg och där gick det väl tämligen hyggligt, tror jag. Men så skulle jag till ett bruks- och stationssamhälle i skogarna mot Värmlandshållet. Ingen tog emot mig, och tiden gick som den kan gå en senhöstkveäll på ett ödsligt kafé när man inte fått med sig någonting att läsa. Till slut hade den ändå masat sig fram mot föredragstid och jag gav mig iväg. Det var kanske en trettio personer i lokalen, kvinnor mest, ett par män, några tonåringar. Redan vid starten började jag ana att

det skulle gå gale, och efter ytterligare ett par minuter var jag bergsäker på den saken, sådant känner man ju alltid. Att de inte visste vem Levertin var gjorde inte så mycket, men de hade heller inte den ringaste önskan att få veta det. Jag talade in mot en stor kvävd gäspning, och ingen förebrådde mig att den kunde ta slut tio minuter före fastställd tid.

Folkskolläraren följde mig till tåget och bemötte mig med den taktfulla varsamhet man gärna visar någon som just har dabbat sig alldeles ohjälpligt inför offentligheten. Han frågade vart jag skulle nästa dag. Det var till en av socknarna norr om Hjälmaren.

— Det är inte lättare där, sade han. Jag har varit där själv.

Hur bar han sig åt då för att klara det hela?

— Ja jag sjunger också, sade han.

Det var nu tyvärr uteslutet i mitt fall. Men plötsligt kom jag att tänka på en historia, som Karl Ragnar Gierow berättat för mig: där utmålade en rådig överste med kraftig militär färgläggning alla de vidrigheter som väntade regementet under omedelbart förestående manöver och fick dem så att framstå i ett halvt lustigt ljus när de sedan mycket riktigt mötte. Kunde jag inte använda mig av den, varna folk, jag också?

Nästa dag, då jag reste ut med bussen från Örebro, rådde friskt vinterväder. Jag steg av vid en trivsam gammaldags gästgivaregård med en värdinna som talade en härlig närkingska med ord och vändningar fulla av saft och kraft. Jag hade fått te och satt och pratade med henne då det kom in en brådsnkande man med lite snö på kläderna.

Jag trodde han satt och skrev på sitt föredrag, sade han, och här sitter ni och pratar. Nu kommer vi för sent.

Det var chauffören och jag fick bråttom, ordnade med mina saker, kom ut och satte mig bredvid honom och vi körde iväg.

— Det kommer inget folk i kväll, sade han.

Det var som sjutton, tänkte jag. Har de nu redan ringt från Svartå och varnat. Men jag tyckte inte att jag ville ge spelet förloret på förhand.

— Hur vet ni det, frågade jag.

— Som lokalen ligger, svarade han, kommer de flesta på cykel, och i det här vädret blåser de av vägen.

Den godaste JULKLAPPEN

en chokladask

Tel. 703 04

från FRUKTCENTRUM, specialaffären

Det tyckte jag verkade överdrivet, men tydligen hade han ganska rätt. Publiken uppgick till åtta personer.

— Vad är det för människor, frågade jag mannen som tog emot mig, och kanske talade jag en smula bryskt. Bryr de sig om böcker?

— Titta på honom där, sade han; och då han märkte att jag inte såg något särskilt kom det en fortsättning: Han miste vänstra handen i en olycka i ett sågverk. I vardagslag går han med en vanlig krok, men i kväll har han sin protes. Han har cyklat bortåt en mil i det här vädret. Flera av de andra har också lång väg. Och så frågar ni om de bryr sig om böcker!

Hans blick, full av ovilja, strök över mitt ansikte, och så vände han mig ryggen. Men själv kände jag en djup lättnad: här skulle inte följa något försök från min sida att leka in kunskaper, som jag ett slag tänkt mig. Inte heller skulle jag ursäktas för allvar. Jag satte i gång och gick rakt in i sakerna, så rakt jag kunde, och efter någon minut tyckte jag att jag hade de åtta med mig. Efter ytterligare ett par minuter var jag alldeles säker. Och sedan — det vet varje föredragshållare — är allting lätt: associationerna ger sig själva, man minns plötsligt allt man skulle säga, saker som man inte tidigare tänkt på men som också kan vara värda sin belysning ligger i ens väg, det är bara att gå vägen fram. Efter bortåt en timme frågade jag om jag kunde fortsätta en stund till, och de svarade ”ja” och jag fortsatte, jag skulle låta dem se så mycket av de två yrkena inifrån, författarens och kritikerns, som jag var i stånd till. Det blev inget försök till applåd när jag slutat, men de åtta kom fram i en rad och tog ihand och tackade, och jag kände mig mer hedrad av detta, tror jag, än jag skulle ha känt av någon eventuell utmärkelse som kunnat utdelas i vanliga sammanhang.”

Boken ”Ut genom de stora portarna” utkom på Rabén & Sjögrens förlag, som utgivaren tackar för stor välvilighet.

På äldre dagar, då Attorps ombetts att skriva en artikel i boken ”Tusen sevärdheter i Sverige”, företog han en längre resa i Närke. En biltur mellan Örebro och Hallsberg skildrar han på följande sätt:

”Vi for söderut från Örebro och stannade vid Mosjö kyrka — som alla borde stanna vid — och gick omkring på kyrkogården, där prästgravarna ligger i rad längs den grönskande muren. En kvinna som såg ut som snäll bondhustru höll på att kratta. Vi pratade med henne och sade något om hur fin kyrkogården var. Man kände dess frid. Inåt reste sig medeltidskyrkan. Utåt hade slätten fått sitt rätta djup.

— Ja fälle ä den fin, men den ä ju liten, sade hon och hennes Närkes-in surrade anspråkslöst å Mosjö sockens vägnar och en smula beskyddande gentemot kyrkogården. Så pratade vi om andra saker och gick tillbaka till bilen, och därborta höll en annan kvinna, en yngre, på att kratta en annan grav. Vi sa på nytt att kyrkogården var vacker, och hon svarade precis detsamma som vi hört nyss: ”Den ä ju liten!”

Ända till Kumla talade vi om de svar vi fått. I ingen annan svensk landsända hade någon av oss hört att det är ett fel på en kyrkogård att den är liten. Var det en tillfällighet att vi hörde det i Närke, eller var det symptomatiskt? Stod vi inför ett besynnerligt utslag av den moderna tidens tävlingsanda? Eller hade vi mött tendensen från den något amerikaniserade staden Örebro att mäta med de stora måtten? Vi var båda böjda för denna sista hypotes: att det var Amerikas röst vi hade hört i Mosjö. Det vilar fler döda i jorden

i Chicago. De från Mosjö kommer att bilda en så liten trupp att de knappast märks när de ska upp en gång. De kommer inte att arm-båga sig fram.

Vi körde förbi Kumla med Franzén-minnena och skofabrikerna och var snart inne i Hallsberg. Här var min barndom ännu mer amerikansk, det var nybyggerland. Stationssamhället fanns inte före stambanan, det växte upp efter 1862, långsamt, på i det närmaste obebyggd mark, och det var inte skönheten som kom till byn med de lantliga byggmästarna. När jag läste Huckleberry Finn och Tom Sawyer tyckte jag att jag kände igen mig. Där var lika skräpigt, bråkigt, lerigt och dammigt hos oss. Men i minnet känner jag också en viril kraft, som tycks utmärka nybyggarsamhällen var de än är belägna. På torgdagarna låg affärer i luften som det kan ligga snö eller åska. Här rådde ännu något av grundertid. Samtidigt hade dessa små samhällen sin egen demokrati, före den allmänna demokratiseringen. Klassgränserna var mindre utpräglade än i städerna. Läkaren, veterinären och civilingenjören umgicks familjevis med ostuderat folk; annars hade de knappast haft något umgänge alls, det var före bilarnas tid. Som barn var man så gott som dagligen inne i alla slags hem som fanns: borgarhem, hantverkarhem, arbetarhem. Långt innan ordet ”social” blev ett modeord hade man förvärvat en viss praktisk kunskap om Sverige. Det var mycket som talade för stationssamhället.

Det gjorde till och med om Örebro en smula. När man kom från Hallsbergs historielösa lervälling och brandgavlar mötte man historia i Örebro: slott och kungsstuga, Engelbrekt och reformatorerna, Karl IX och Bernadotte, bergslager och järnhantering. Man reste tjugofem kilometer i rummet och hundratals år i tiden, från ett samhälle som var så nytt att det var formlöst till ett annat som var så gammalt att det sträckte sig bort mot forntiden.

Nu hade redan generationer verkat i Hallsberg med ordnande hand. Nybyggerprägel var nästan borta. Som alltid när jag är tillbaka i dessa trakter tycktes mig förändringarna nästan överkliga: det är som om de gamla minnesbilderna vore så starka att den senare tillkomna verkligheten är försvunnen i samma ögonblick man inte längre ser den. Likadant är det ute på slätten. Berget som höjer sig där det inte borde finnas något berg och som är slagghögen vid Kvarntorp sjunker ihop, när jag vänt ryggen till. Oljevåxtreklarna lyser inte med något efterljus i minnet. Den som så sällan — med så många års mellanrum — kommer tillbaka till sitt gamla landskap är fixerad vid vad han såg i barndomen.

Vi hade tur med vädret. Det var inte vackert väder, så kallat vackert. Har man bara ett par dar på sig i Närke bör man önska sig fuktig och disig väderlek, om det inte är genomskinlig eftersommar eller höst. Då är slätten som bäst. I min ungdom trodde jag att den var ful, och snarvackert är det naturligtvis inte omkring Hallsberg. Men där närkesslätten riktigt öppnar sig är den inte dålig.”

Ålderdomen tycktes ha gjort Attorps mera snäll mot sin födelseort.

I en minnesruna i Svenska Dagbladet skrev Attorps vän Åke Janzon följande:

”Nu är hans resa all. Jag sitter och bläddrar i hans böcker, essaysamlingarna och romanen ”Sista tåget” och kan konstatera att något avkall på de högsta kvalitetskrav finns här inte. Det är en lycka att dessa prov på denne anspråkslöse men omutlige mästares prosa finns i bokform. Det är ändå en liten tröst för oss alla som aldrig mera får höra hans röst.” □

För julinköpen
rekommenderas

ANNA BERGS EFTR.

Allt i garn och handarbeten

Telefon 702 06

Fest hos Logen Kämpen 1934

Fotot förevigar en glad tillställning från år 1934, men det är allt jag vet. Emellertid skulle jag vilja gissa på en "systerarnas afton" eftersom alla agerande tycks vara "systerar". Vidare ser tre stycken flickor med kaffepannor ut att föreställa påskkärringar varför tidpunkten på året torde vara Påsk.

Bland flickorna med hög hatt känner jag igen Ragnhild Eriksson, Ragna och Linnea Hill samt Daga Haggren. Ena påskkärringen är Sigrid Olsson och en av småpojkar framför är Arne Fägersten. Fö är så gott som samtliga på bilden gamla bekanta ansikten, somliga mera, andra mindre färgstarka. En del har man bara ett flyktigt minne av och även glömt namnen på, medan andra av olika anledning står nästan lika levande som för 40 år sedan.

Ett mycket omtyckt gammalt par var Claes och Sofie Eriksson. Claes var en trotjänare på Kumla Ångqvarn och mångårig skattmästare på "Kämpen". Sönerna Ragnar och Hugo, av vilka Ragnar finns med på bilden, hörde också till de aktiva inom logen. Båda hade talets gåva och medverkade ofta med en då för tiden mycket populär programform, nämligen bokrecensioner. Jag kommer än i dag ihåg med vilken medryckande inlevelse Hugo återgav Jeromes "Tre män i en båt". Ragnar engagerade sig dessutom rätt mycket organisatoriskt, och imponerade oerhört. Den yviga, rödblonda manen, den genomträngande blicken och den djupa klangfulla stämman gav en extra tyngd åt hans inlägg i debatterna.

Där finns Anton Olsson, mångårig L D och en särpräglad personlighet. Dessutom ett spänstfenomen på cykel. Han var väl i närheten av de 50 då han cyklade till ett stormöte i Östersund, och någon lär ha mött honom då han trampade uppför Klevsbacken med ett bord på pakethållaren. Och att ta sig upp för slutknäppen på Klevs-

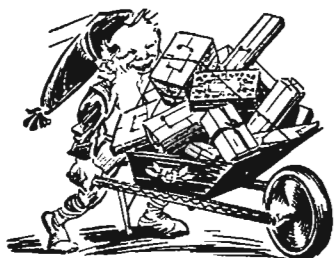
backen som den såg ut på den tiden, var ingen dålig prestation, även utan ett bord.

John Engkvist avtecknar sig mitt i bilden mot Greta Söderströms vita klänning. Han förekom alltid i spetsen för ett gäng på 7—8 flickor. Hans tal var alltid späckat med svordomar, men av någon underlig anledning lät de inte som svordomar. Vi var ofta ute och satte upp propagandaaffischer, vilka klämdes upp med häftstift. Av sparsamhetsskäl tog man reda på gamla stift som satt i anslagstavlorna och till den ändan hade han konstruerat en finurlig "häftstiftsurplockarapparat", som vi hade stor nytta av.

Holger Hultman återfanns bredvid Claes Eriksson. Han och Inez som skymtar mellan Sofie Eriksson och Ragnars gumma Dagmar, njuter numera sitt otium, alternerande mellan den blomsterprydda villan Åsgränd och den prydliga sommarstugan vid Tisaren. Om Holger kan dock sägas att han är en av dem, som har gott om tid och mycket att göra.

Bl a är han en skicklig filmare och har t o m fått en filmstump antagen av TV:s naturvaktare. Han skriver ned och upptecknar hågkomster från Kumlas kommunala utveckling och han skulle faktiskt kunna ge ut ett memoarverk med titeln: "Hur man lyckas som kommunalpolitiker". Vi två har på senare år funnit varandra genom bastubadandet. Han är förresten en av männen bakom Kumlas förnämliga sport- och simhall. Båda har vi insett visheten i de gamla romarnas sentens vid de Tusculanska Termerna! "Nonne lavare summa Voluptus est", vilket är uttytt: "Är icke badandet högsta njutningen?"

Längst till höger i den övre raden syns Bertil Schula numera stockholmare och strax nedanför hans Sigrid. Bertil deltog bl a i den då flitigt verksamma amatörgruppen och medverkade även med uppskattade dramatiska uppläsningar. En gång hände sig emellertid, att den högre

JULKLAPPARNA ordnas lättast vid besök i

OP: S Bosättningsaffär

TORGET, KUMLA Telefon 707 61

Specialavdelning för leksaker

dramatiken inte riktigt gick hem hos en av åhörarna. Det var så, att Bertil och Harald Ahlgren framförde ett avsnitt ur Hjalmar Bergmans "Swedenhielms". På första raden satt F E Svensson, "Mat-Svensson" gemenligen kallad. Kanske tyckte han att det blev långsamt. I varje fall halade han fram sitt stora fickur, tittade på det, och började så dra upp verket. Det tog sin tid och lät som ett rejält tröskverk. Bertil och Harald som kommit upp i varv så att man riktigt förnam en fläkt av den stora dramatiken kom nästan av sig. Man får inte förtänka dem, att avslutningen på dramat inte blev vad inledningen hade lovat.

Mellan Anton Olsson och John Engkvist syns Kalle Pettersson, "Kalle i kvarn" med Viola strax bakom. Han hör också till dem som har gott om tid och mycket att göra. Har slagit sig till ro med sina intressen på ett idylliskt ställe vid Dormen. Musiken är ju hans stora lidelse med framförallt cellon men även fiolen som instrument. Ävenså har han gjort en insats som körledare. Väver dessutom och har utvecklat imponerande kulinariska färdigheter. Bland mycket annat.

Eskil Lindblom, även medlem av "Sovjetunionens vänner" syns bakom Claes Eriksson och bredvid Holger Hultman sitter Sven Ahlgren numera Nora-bo, samt snett bakom honom systemen Maja. Bredvid Anton Olsson står Folke Gustafsson och där bakom har vi min lagvigda Olga, som då hette Sartz, ett i godtemplarsammanhang känt namn både i Kumla och Örebro.

Även en Hallsbergare finns med, nämligen Walle Thyren på högra flanken, aktiv inom logen "Hallsbergs vapen".

Till slut skulle jag vilja säga: Ack forna tiders logemöten med dess diskussioner, som höll på till sena kvällen och kunde fortsätta framåt midnatt på Hagendalsvägen. En debatt som jag minns, var från den tiden, då ett antal medlemmar bröt sig ut och bildade Verdandilogen. Dessa senare ansåg det vara högfärd att komma finkläd och med slips på logemötena. Detta föranledde förstas debatt och en av slipsbärarna, Elis Jansson, slet av sig slipsen vid en temperamentsfull replik. Verksamheten dominerades dock av väsentligare saker och man kan fråga sig, vad vår demokrati varit utan den grund som Godtemplarorden lade för snart ett sekel sedan. Man får betänka att det var en tid utan allt det som vi i dag anser självklart. Rösträtt var förbehållen de besuttna och de sociala förordningarna var inte mycket att tala om.

Det är nästan otroligt att det fattigaste skiktet av vårt folk utan ett öres bidrag från stat och kommun kunde åstadkomma inemot 2 000 ordenshus, alla sommarhem oräknade, innan vi ännu hade några Folkets Hus. I och med tillgången till lokaler började kulturarbetet spira i form av föreläsningar, bibliotek, folkdans, sång, musik och studiecirkelverksamhet. Den senare var förenad i en skapelse inom IOGT på initiativ av den gamle ordenschefen Oscar Olsson. Allt detta växte så småningom ut och gick sina egna vägar samt bildade specialorganisationer. Många, många av våra offentliga personer har fått sin parlamentariska skolning i en godtemplarloge.

Vi lever i en föränderlig värld och dagens problem

är att finna former för organisationen som gör arbetet meningsfullt i takt med den utveckling, som ständigt pågår. Dock, nog har vi orsak att ta av oss hatten för dessa människor, som ur sin fattigdom gav oss ett kulturarv, utan vilket vi inte kunde tänka oss att leva. □

NILS POUNCETTE

Resa med komplikationer

Den här historien började med en förstäv. Dessutom hade en tvist om ett biljettpris och en tågförsening avgörande betydelse för händelseförloppet.

Det förhöll sig nämligen så att jag tagit mig före att bygga en s k Långedragssjulle, en stadig segelbåt med ursprung från västkusten och klassad i fem storlekar. Min skulle bli på 14 m² segel.

Förre kommunistledaren C H Hermansson, han med "den jävla ordningen", ni vet, seglar för resten en likadan, fast på 18 m².

Bygget hade avancerat så långt, att det bara fattades en förstäv, för att jag skulle kunna sträcka kölen. Reglerna föreskrev, att densamma skulle vara av krokväxt ek, och tillgång på dylikt material fanns inte på närmare håll än vid en såg i Skyttarp norr om Uppsala.

Resan måste gå över Uppsala, och dit kunde man komma via Hallsberg eller Västerås, varav den ena var några kronor billigare än den andra och jag var så gott som säker på att det var den över Västerås, men gick för säkerhets skull till järnvägsstationen för att få visshet. Där träffade jag en självsäker herre som hette NN, och som på stående fot svarade att billigast var vägen över Hallsberg. Jag kände mig emellertid inte övertygad, utan bad honom för säkerhets skull kolla priset. Han svarade att det kunde han väl göra om jag nödvändigt ville. Varpå han gick och tittade efter och kom tillbaka med beskedet: "Det var som jag sa, vägen över Västerås är den billigaste".

Det är somliga, som inte faller i farstun och jag hade bara att svälja förtretet samt tacka för beskedet.

Nu fick emellertid resplanerna en annan utformning, dels på grund av den konferens i Stockholm, där jag skulle deltaga, dels på grund av SJ:s häfte: "Billiga rundturer". Där fanns en som hette "Mälardalsturen" och som passerade både Stockholm och Uppsala. På den, plus en anslutningsbiljett till Arboga, skulle jag tjäna ett par tior. Sagt och gjort. Jag inhandlade min rundtursbiljett för att fredag f m ta 11.40-tåget till Arboga. Min vana trogen var jag måhända inte ute i särskilt god tid. Hunnen en bit över torget hörde jag att bommarna höll på att fällas, rusning sista biten, upp på perrongen och in i sista vagnen där just konduktören var i färd med att "stänga dörrar och grindar".

Jag lämnade fram min biljett, men konduktören vred och vände på den, så jag undrade om det var något fel.

Englund & C:o Eft. Tore Johansson

PLÅTSLAGERI

Ringvägen 18, Kumla

Tel. 708 22

UTFÖR ALLA SLAGS

PLÅTSLAGERIARBETEN

Ni skall ju till Arboga, sade han, men det här tåget går till Hallsberg. Kors i Herrans namn! Jag nappade åt mig biljetten och tänkte hoppa av, men hejdades av ett stadigt tag i rockkragen och hörde en röst som sade åt mig att inte göra några dumheter. "Förresten" fortsatte rösten, "det går ju att komma till Uppsala även över Hallsberg, och det blir god tid där att lösa en ny biljett".

Tack så mycket. Där sprack hela min finurligt uträknade resplan, och hur hade det här kunnat hända?

Jo, det låg så till, att från Kumla gick ett tåg 11.40 till Arboga och ett 11.41 till Hallsberg. Nu var Arbogatåget försenat och hade ännu inte kommit in, då Hallsbergståget stod avgångsklart, och jag såg mig inte för i brådskan. Det var emellertid inte annat än att resignera. Rundtursbiljetten fick man ju lämna tillbaka, men då jag tyckte det kändes snopet att eventuellt få vända sig till NN om den tjänsten så gjorde jag ett försök i Hallsberg, dock utan att lyckas.

Fö gick allt planenligt. Jag kom till Skyttorp, fick min förstäv och lördag morgon var jag på väg till Stockholm. I Uppsala kom en kollega på tåget, som skulle på samma konferens som jag.

I Stockholm lämnade jag in förstäven på förvaringen vid Centralstationen, varpå vi fortsatte till sammanträdeslokalen, avverkade förmiddagspasset för att därefter följas åt till ett matställe. I garderoben kunde jag inte hitta min hatt och då min kamrat fick veta vad jag letade efter, talade han om, att jag inte hade någon hatt då jag lämnade tåget.

Så där ja, nu hade jag glömt hatten också.

Sammanträdet slutade så pass tidigt att det blev god tid innan mitt tåg skulle gå, varför jag tänkte försöka klara av mina bekymmer i Stockholm. Centralen hade en speciell lucka för rundtursbiljetter och dit gick jag, men hade oturen att finna en gubbe före mig som aldrig tycktes bli klar. Minuterna gick och plötsligt blåstes signal för avgång så det var bara att rusa iväg med oförrättat ärende. Så var man då på hemväg, men plötsligt kom jag ihåg förstäven! Jämmer och elände. Den låg kvar på Stockholms Central.

Väl hemkommen, funderade jag över mina problem, och stegade måndag morgon iväg till Kumla station, i förhoppning om att där fanns flera tjänstemän.

Tyvärr satt NN i biljettluckan, varför jag gjorde en lov ut igen för att göra ett nytt försök vid middagstiden, och då hade jag bättre tur. Jag fick en blankett för hatten och en för inlämningsgodset, men då det gällde rundtursbiljetten kliade han sig i huvudet och sade att det där måste han tala med dom andra gubbarna om varpå han avlägsnade sig och kom tillbaka med vännen NN. Inte vet jag om det var inbillning, men nog föreföll han en smula road.

I vart fall fick jag lämna tillbaks biljetten plus en expeditonsavgift på ett par kronor. Efter några dagar kom förstäven som fick lösas med sju kronor. Beträffande hatten kom så småningom ett meddelande av följande lydelse: "Var vänlig lämna en noggrannare beskrivning på ut-

seendet. Vi tog reda på två grå hattar vid angivet tåg och datum".

De fick behålla hatten, men båten blev färdig och seglade många sköna semesterar i Stockholms skärgård och i vattnen utanför Södertälje. □

HOLGER HULTMAN

Mystik i vår sommarstuga i Åsbro

En sommar i slutet av 1930-talet upplevde jag en händelse, som alltsedan dess etsat sig fast i mitt minne. Många gånger har jag tänkt att berätta om den för julbladets läsare.

Vi byggde 1932 en sommarstuga vid Tisaren. Till stugan byggdes ett uthus, i vilket bl a ingick en förvaringsbod för cyklar och verktyg. Den var av ohyvlade bräder och hade jordgolvet.

Stugan besöktes regelbundet varje veckohelg under den varma årstiden. En dag under våren eller försommaren då jag ställde in cyklarna — det vanliga transportmedlet den tiden — upptäckte jag två små getingbon i taket. De fångade mitt intresse framförallt därför, att de var för sig var byggda av olikfärgat material. Det ena boet hade den vanliga grå färgen medan det andra hade en ljusgul färg. Min hustru och jag tyckte det var intressant att se om de skulle fortsätta att bygga med material av samma färg.

Vi blev så småningom vana vid getingarna och deras surrande och hade inget annat obehag av dem än att vi fick uppträda litet lugnare, då vi skulle hämta ut vad vi behövde från redskapsboden.

Fram på sommaren hade getingbona vuxit till kanske ett par knytnävars storlek vardera, och antalet getingar ökat i takt därmed. Det surrade livligt omkring öronen, när dörren öppnades.

Så hände det . . . En dag när vi som vanligt skulle ställa in våra cyklar i boden, var det märkvärdigt tyst där. Endast en och annan geting surrade litet vilset omkring. När jag tittade upp i taket mot getingarnas bon upptäckte jag orsaken. Runt öppningen till bona satt myror. När getingarna skulle krypa in, grep myrorna om deras ben eller vingor, varefter de tillsammans dalade ner till golvet, där vingarna på getingarna klipptes av och de dödades. På golvet fanns det stora mängder myror, som släpade på halvdöda och döda getingar. Hur lång tid myrornas plundring av de båda getingbona tagit vet jag inte men det måste ha skett på kortare tid än en vecka.

Kanske denna händelse endast intresserar dem som upplevt den. Mig har den dock aldrig upphört att fascinera.

Jag har mycket svårt att riva ner ett påbörjat getingbo. Även i år har vi haft ett bo av ansevärd dimension. Det är byggt på insidan av en dörr, som vi måste öppna då vi skall ta ut och in våra trädgårdsmöbler. Dessbättre flyttade getingarna innan mognadstiden var inne för bär och frukt. □

Värdefulla julgävor UR — KIKARE — KAMEROR — LÄDERVAROR
EL. ARTIKLAR — HUSGERÅD — KORTVAROR
URREPARATIONER — FRAMKALLNING —
KOPIERING — FÖRSTORINGAR

Vänd Eder till

Cesar

Köpmang. 30 - Tel. 711 86

INNEHÅLL

	Sid.
<i>Födelsedagsfesten. Julsaga av komminister Yngve Erkstam</i>	1
<i>En gård i Kumla by II. Av kyrkokamrer Olle Eriksson</i>	2
<i>Hagarö och Skogshyddan. Av kanslichef Tage Tapper</i> ..	5
<i>Barn- och ungdomsminnen från Hallsberg på 1880- och 1890-talen. Av fru Anna Gavenius</i>	8
<i>Minnen av frikyrkoledare i Kumla. Av boktryckare Nils Helander</i>	17
<i>Vi slutar där vi började. Av skofabriksarbetare Hugo Eriksson</i>	21
<i>1975 års kulturpris till Karl Östlund</i>	25
<i>Torsten Ehrenmark Vallerstabo</i>	25
<i>Tre bröder i Kumla som blev järnhandlare. Av Nils Helander</i>	26
<i>Skruvven — en Lasse-Maja från Hardemo. Av redaktör Gösta Eriksson</i>	28
<i>Huset vid AGES bommar. Dikt av Ester Henriksson-Östlund</i>	29
<i>Några Hardemo-lärare i slutet av 1890-talet. Av Nils Helander</i>	30
<i>Solkurva. Av författare Helmer Furuholm</i>	31
<i>En hundraårig missionsförsamling. Av lantbrukare Gotthold Andersson</i>	32
<i>Oscar Norlin — kyrkvaktmästare under sjutton kumla-präster. Av fru Gunnel Helander</i>	34
<i>Tivedstorp. Av Nils Helander</i>	35
<i>Gösta Attorps. Av Nils Helander</i>	38
<i>Fest hos Logen Kämpen 1934. Av verkmästare Nils Pouncette, Lindesberg</i>	40
<i>Resa med komplikationer. Av Nils Pouncette</i>	41
<i>Mystik i vår sommarstuga i Åsbro. Av kommunalrådet Holger Hultman</i>	42

Ni vill väl köpa
FÄRSKT bröd
det har vi
varje dag

Specialtårter: MONTE-CARLO, SPANSK MANDEL

Smörgåstårter

Möbler i 4 vån.

Måndagar öppet
till kl. 20.00.

Inga parkerings
problem.

När det gäller
möbler:

MÖBEL
Centrum

Järsjö vid E3 mitt på gamla
sträckan Kumla-Hallsberg

TEL. 019-73323, 73324

EL

En sammanslutning av elektriker

BOLAGET

Trädgårdsgatan 3

**Affären för
elköksutrustningar
och modern
armatur**

Telefon 754 70
VÄXEL

EL

VAROR med garanti
och service

KUMLABYGDEN

Forntid - Nutid - Framtid

Redigerad av Jonas L:son Samzelius
och Tage Tapper

Band I: BERG, JORD OCH SKOGAR
Av Josef Eklund, Arvid Bergdahl och Sten Florin

☆

Band II: FORNTIDLIV
Av Sune Lindqvist

☆

Band III: ORTNAMN OCH BEBYGGELSE-
HISTORIA
Av Lars Hellberg

☆

Band IV: GÅRD, BY OCH SAMHÄLLE
Av David Hannerberg

DISTRIBUTION:

KUMLA BOKHANDEL

Gäller det

ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*Två märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av

**HANDSKFABRIKS AB
PAUL JOHANSSON**

KUMLA

Tel. 019/730 73

Det nya barnbiblioteket i Kumlaby

Välkommen till

KUMLA BIBLIOTEK

HUVUDBIBLIOTEKET i Kumla,
Skolvägen 12, Folkets Hus 2 tr, tel 709 80
är öppet månd—fred 12—20
lörd 11—14
sönd 16—18

erbjuder Dig att kostnadsfritt låna
GRAMMOFONSKIVOR mest klassisk musik
TAVLOR ur bibliotekets artotek och givetvis
BÖCKER förutom skönlitteratur, ett rikt urval av fack-
litteratur, både för barn och vuxna.
På biblioteket har Du tillgång till dagstidningar och ett
stort urval tidskrifter.

Biblioteket förmedlar service åt vuxenstuderande.
LÄSAPPARAT finns till förfogande för t ex släktforsk-
ning.

HUVUDBIBLIOTEKETS BARNAVDDELNING
Barn och ungdom har tillgång till en egen avdelning.
Här förekommer också programverksamhet i form av
sagostunder, kaspersteater m m.
Ring biblioteket för närmare upplysningar.

FILIALER

HÄLLABROTTET månd 17—20 torsd 10—12,
17—20
KVARTORP tisd 17—19 torsd 13.30—15.30
SANNAHED månd 17—20,
tisd 10—12 fred 10—12
ÄBYTORP månd 18—20,
tisd 18—20 fred 10—12

BARNBIBLIOTEKSFILIALEN I KUMLABY
månd 12—15, 16—19, onsd 12—15, 16—19, torsdag
10—12

Sagostunder varje vecka på filialerna samt varannan
vecka i församlingshemmet i Ekeby.

BOKBUSSEN

besöker regelbundet kommunens landsbygdsområden för-
delat på tolv olika turer.

Bussen uppsöker dessutom rörelsehindrade i centralorten
som har svårt att själva ta sig till biblioteket.

Närmare upplysningar om bussen lämnas per tel 709 80

På biblioteket finns också

KULTURNÄMNDENS EXPEDITION

Kultursekr Gunnar Haag träffas här på tel 709 80

Borgs Motor AB

ELVESTA, KUMLA Tel. 704 81, 754 23

Peugeot service

Reservdelar och tillbehör

Bensinstation

ELVESTA Tel. 754 23

Försäljning av BÅTAR och BÅTMOTORER

Ring

ALL-TJÄNST TRANSPORTTJÄNST AB

vid behov av transporter

Sveavägen 24, Kumla

Tel. 718 56, 718 82

bost. 722 82

För transporter

019/792 40

HSB

KUMLA

Projekterar,
bygger och förvaltar
lägenheter i bostadsrätt
och hyresrätt
i Kumla

Expedition:

Hagendalsvägen 20 - Telefon 792 05 växel

Expeditionstider:

Måndag t. o. m. Fredag 10.00—11.30

13.30—15.00

Torsdagar dessutom 16.00—18.00

AKTIEBOLAGET

Olles MEKANISKA

Stenevägen 35 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR

KONSTRUKTIONER

EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

Sparbanken hjälper dig med pengar till det du önskar dig mest.

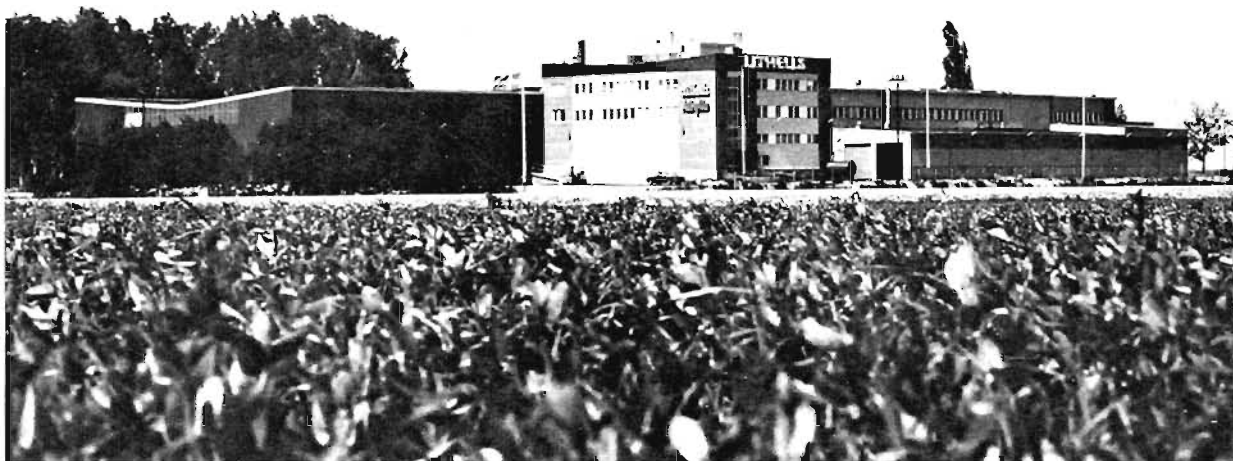
När du står där med det du önskar dig mest — en bil till precis rätt pris, en våning med en överkomlig insats, en musikmaskin med lika många watt som volt. Då kan vi på Sparbanken hjälpa dig — om du är ute i tid.

Det enda vi ber dig om, är en smula förutseende. Tala med oss innan du behöver pengarna, så skall vi se till att dina funderingar blir verklighet. Satsar du nu på ett Sparlånekonto hos oss, kan du låna upp till tre gånger så mycket som du sparat redan efter åtta månader.

KUMLA SPARBANK

Öppet 9.30—18. Tel. Vx 754 30

*Lithells i Sköllersta, Europas största och modernaste specialfabrik för varmkorv.
Här tillverkas bl. a. Lithells tre huvudprodukter: Kumla Korv för detaljhandeln,
Sibylla Korv för gatuköken och Dinette Korv för storköken.*

God Jul önskar

AB SOHLBERG & LITHELL